

Täysistunto

Keskiviikko 23.9.2020 klo 14.03—20.11

Täysistunto alkoi klo 14.03. Täysistunto päättyi klo 20.11.

Puhetta johtivat toinen varapuhemies Juho Eerola (14.03—15.59) ja ensimmäinen varapuhemies Antti Rinne (15.59—20.11).

1. Nimenhuuto

Nimenhuutoraportti Liite 1A

Toimitettiin nimenhuuto.

2. Hallituksen esitys eduskunnalle covid-19-epidemian torjuntaan tarvittavien tavaroiden verovapauden voimassaolon jatkamisesta

Hallituksen esitys HE 112/2020 vp

Valiokunnan mietintö VaVM 14/2020 vp

Ensimmäinen käsittely

Toinen varapuhemies Juho Eerola: Ensimmäiseen käsittelyyn esitellään päiväjärjestyksen 2. asia. Käsittelyn pohjana on valtiovarainvaliokunnan mietintö VaVM 14/2020 vp. Yleiskeskustelu asiasta päättyi 22.9.2020 pidetyssä täysistunnossa.

Nyt käsitellään muutosehdotukset.

38 c §

Elina Lepomäki kok: Arvoisa puhemies! Teen vastalauseen mukaisen vastaesityksen.

Sari Essayah kd: Arvoisa puhemies! Kannatan.

Elina Lepomäki ehdotti Sari Essayahin kannattamana, että pykälä hyväksytään vastalauseen mukaisena.

Keskustelua ei syntynyt.

Mietintö ”jaa”, Elina Lepomäen ehdotus ”ei”. Äänestyksen tulos: jaa 32, ei 21; poissa 146 (äänestys 1). Eduskunta hyväksyi mietinnön.

Eduskunta hyväksyi hallituksen esitykseen HE 112/2020 vp sisältyvän lakiehdotuksen sisällön mietinnön mukaisena. Lakiehdotuksen ensimmäinen käsittely päättyi.

Pöytäkirja PTK 117/2020 vp

3. Tiedusteluvalvontavaliokunnan täydennysvaali

Vaali VAA 43/2020 vp

Vaaleja

Eduskunta valitsi tiedusteluvalvontavaliokunnan jäseneksi edustaja Juha Sipilän.

4. Suuren valiokunnan täydennysvaali

Vaali VAA 44/2020 vp

Vaaleja

Eduskunta valitsi suuren valiokunnan varajäseneksi edustaja Ville Vähämäen.

5. Tulevaisuusvaliokunnan täydennysvaali

Vaali VAA 45/2020 vp

Vaaleja

Eduskunta valitsi tulevaisuusvaliokunnan varajäseneksi edustaja Toimi Kankaanniemen.

6. Lasten ja nuorten syrjäytymiseen johtaviin ongelmiin puuttuminen alakouluissa

Kansalaisaloite KAA 4/2019 vp

Valiokunnan mietintö SiVM 2/2020 vp

Ainoa käsittely

Toinen varapuhemies Juho Eerola: Ainoaan käsittelyyn esitellään päiväjärjestyksen 6. asia. Käsittelyn pohjana on sivistysvaliokunnan mietintö SiVM 2/2020 vp.

Puheenjohtaja, edustaja Risikko esittelee, olkaa hyvä.

Keskustelu

14.06 **Paula Risikko kok** (esittelypuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Tosiaan esittelen sivistysvaliokunnan mietinnön tähän asiaan liittyen. Aloitteessa siis esitetään, että on saatettava voimaan laki, joka velvoittaa saamaan jokaiseen maamme alakouluun terapeuttisia valmiuksia omaavan aikuisen. Valiokunta kävi hyvin monipuolisesti asiaa läpi, ja totesimme näin:

”Kansalaisaloitteen tavoitteena on tehostaa perusopetuksen ja oppilaiden hyvinvoinnin edistämistä siten, että jokaisessa perusopetuksen alakoulussa oppilaiden tukena olisi terapeuttisia valmiuksia omaava aikuinen. Aloitteen mukaan kyseinen henkilö pystyisi eheyttävään ja parantavaan lastensuojelutyöhön. Hän kykenisi omalla elämäntaitojen valmentavalla ohjauksellaan ennaltaehkäisemään muun muassa koulukiusaamista ja muita turvallista koulunkäyntiä haittaavia ongelmia sekä parantamaan kaikkien oppilaiden oppimisympäristöjä.”

Pöytäkirja PTK 117/2020 vp

”Valiokunta katsoo, että kansalaisaloitteessa on tartuttu aiheelliseen ja todelliseen ongelmaan ja pitää aloitteessa esitetyn tavoin ehdottoman tärkeänä huolehtia siitä, että lasten ja nuorten pahoinvointia ehkäistään ja syntyneisiin ongelmiin puututaan tehokkain ja vaikuttavin toimin.”

Toteamme myöskin ajankohtaisesti tästä tälläkin hetkellä ajankohtaisesta aiheesta, että koulukiusaaminen on vakava ongelma.

”Kansalaisaloitteessa tuodaan esille huoli lasten ja nuorten pahoinvoinnista ja syrjäytymisestä, joiden taustalla on usein koulukiusaaminen. Koulukiusaaminen vaarantaa oppilaan oikeuden turvalliseen oppimisympäristöön. Kiusaaminen on merkittävä pahoinvointia aiheuttava tekijä nuoren kehityksessä ja vakava uhka terveydelle, hyvinvoinnille ja koulumotivaatiolle. Kiusatuksi tulemiseen liittyvät kokemukset usein vaikuttavat pitkälle aikuisikään. Esimerkiksi Nuorisotutkimusverkostossa toteutetussa haastattelututkimuksessa tuli esiin, että koulutuksen ja työn ulkopuolella olevilla nuorilla on usein ollut kouluajan kiusaamiskokemuksia.”

”Viimeisimmissä kouluterveyskyselyn tuloksissa tulee esille, että kiusaamista, syrjintää, väkivaltaa ja seksuaalista häirintää esiintyy edelleen kouluissa, oppilaitoksissa ja vapaa-ajalla. Kouluterveyskyselyn neljäs- ja viidesluokkalaisia koskevassa aineistossa 34 prosenttia vastaajista ilmoitti tulleen kiusatuksi lukuvuoden aikana. Noin 7 prosenttia ilmoitti tulleen kiusatuksi kerran tai useita kertoja viikossa. Vuotta 2019 koskevat tulokset eivät juurikaan poikkeavat vuoden 2017 vastaavista tuloksista.”

”Valiokunta katsoo, että vaikka kiusaaminen, mielenterveysongelmat ja syrjäytyminen ovat kiinteässä yhteydessä toisiinsa ja kiusaamiseen puuttuminen terapeutin menetelmien olisi merkittävässä osassa syrjäytymiskehityksen ehkäisyssä, tulee tunnistaa, että syrjäytymisen syyt ovat monimutkaiset. Valiokunnan saaman asiantuntijalausannon mukaan rekisteritutkimuksessa on osoitettu, että kasautuvan huono-osaisuuden taustalla on usein rakenteellisia tekijöitä, kuten köyhyyttä, työttömyyttä ja rikkonaisia perhesuhteita. Lisäksi Suomessa tehtyjen tutkimusten mukaan yksi keskeisiä riskitekijöitä lasten mielenterveysongelmille ja syrjäytymiselle on vanhempien psyykinen sairaus. Kansainvälisissä tutkimuksissa ja suomalaisissa rekisteritutkimuksissa koulutustason, toimeentulovaikeuksien ja mielenterveysongelmien on todettu siirtyvän seuraavaan sukupolveen. Valiokunta pitää tärkeänä, että yksittäisiin kiusaamisiin puuttumisen lisäksi tunnistetaan pahoinvointia synnyttäviä rakenteellisia tekijöitä ja etsitään ratkaisuja niihin.”

”Kiusaamisen, syrjinnän ja rasismien kohteeksi joutuvat useimmiten monikulttuurisesta taustasta tulevat sekä maahanmuuttajalapset ja -nuoret ja kodin ulkopuolelle sijoitetut sekä toimintarajoitteiset ja sukupuoli- tai seksuaalivähemmistöön kuuluvat lapset ja nuoret. Haavoittuvassa asemassa ovat myös erityistä tukea kouluympäristöissä tarvitsevat lapset.”

”Kiusaamisen, pahoinvoinnin ja syrjäytymisen ongelmiin puuttumista vaikeuttaa ongelmien ja niiden syiden moninaisuuden lisäksi niiden ulottuminen koulujen lisäksi lasten ja nuorten muihin elinpiireihin. Kouluikäisten toisiinsa kohdistamaa kiusaamista esiintyy myös esimerkiksi sosiaalisessa mediassa.”

”Vaikka ongelma on monisyinen ja sillä on laajoja ulottuvuuksia, valiokunta katsoo, että koulu on keskeisessä asemassa lasten ja nuorten ongelmien havaitsemisessa ja niihin puuttumisessa. Kouluilla on merkittävä tehtävä huolehtia lasten ja nuorten terveestä kasvusta: koulu on keskeinen osa lasten ja nuorten jokapäiväistä elämää useiden vuosien ajan, ja kasvatus on koulun tehtävä opetuksen ohella. Koulun merkitys on tärkeä erityisesti silloin, kun lapsen mahdollisuudet saada tukea omilta vanhemmiltaan ovat vähäiset. Koulun tulee tu-

Pöytäkirja PTK 117/2020 vp

kea muun muassa oppilaiden ryhmäytymisen taitoja ja tarjota turvallisia elinympäristöjä niiden harjoitteluun. Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden mukaisten mielen-terveystaitojen opettamisen on hyvä oppiaineiden sisältöjen lisäksi ulottua osaksi koulun toimintakulttuuria.”

”Valiokunta katsoo, että mielenterveyttä ja hyvinvointia edistävät myös hyvät tunne- ja vuorovaikutustaidot. Niiden omaksuminen on tärkeää perusopetuksessa ja jo varhaiskasvatuksessa, koska ne auttavat kertomaan omista tunteista ja kokemuksista, ymmärtämään toisten tunteita sekä keskustelemaan vaikeistakin asioista.”

Kävimme läpi erilaisia normeja, mitä meillä on tällä hetkellä käytössä:

”Lapsen oikeudellisen aseman näkökulmasta on tärkeää, että koulunkäynti on järjestetty paitsi pedagogisesti tarkoituksenmukaisella tavalla myös voimassa olevan lainsäädännön mukaisesti. Oppilaan on voitava hoitaa oppivelvollisuutensa asianmukaisissa olosuhteissa ja ilman häiriötekijöitä, kuten kiusaamisen, häirinnän tai väkivallan uhkaa.”

”Oppilaiden hyvinvointi ja sen turvaaminen on lainsäädännössä otettu huomioon monin tavoin. Esimerkiksi perusopetuslaissa on useita säännöksiä, jotka velvoittavat opetuksen järjestäjää huolehtimaan oppilaidensa hyvinvoinnin turvaamisesta ja edistämisestä koulun eri toiminnoissa. Perusopetuslaissa muiden muassa turvataan jokaisen oppilaan oikeus turvalliseen oppimisympäristöön, sekä fyysiseen että psyykkiseen. Lisäksi opetus tulee järjestää oppilaiden ikäkauden ja edellytysten mukaisesti siten, että se edistää oppilaiden tervettä kasvua ja kehitystä.”

”Laissa säädetään opetuksen järjestäjän velvollisuudesta huolehtia oppilaiden tarpeiden niin vaatiessa oppimisen ja koulunkäynnin tuesta eli niin sanotun kolmiportaisen tuen mallista.” Jonkin verran tästä kolmiportaisen tuen mallista tuli kritiikkiä, johon toivomme puuttuttavan myöhemmin.

”Oppilaiden hyvinvoinnin turvaamisessa on määräyksiä myös perusopetuslain nojalla annetuissa perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa, joita noudattaen opetuksen järjestäjät ovat tehneet omat suunnitelmansa kouluissaan noudatettaviksi.”

Lisäksi myöskin oppilas- ja opiskelijahuoltolaissa on tähän liittyviä normeja. ”Sen tarkoituksena on turvata oppilaiden hyvinvointi oppimisyhteisön ja yksilön näkökulmasta sekä ennaltaehkäisevin ja korjaavin toimenpitein. Kyseisessä laissa säädetään muun muassa ammattihenkilöiden — kuten koulupsykologin, kuraattorin, terveydenhoitajan, lääkärin — palvelujen järjestämisestä sekä monialaisesta oppilashuollon yhteistyöstä.” Me painotamme erityisesti sitä, että tämän tulisi toteutua oppilas- ja opiskelijahuoltolaissa edellytetyn mukaisesti, nimenomaan lain hengen mukaisesti. Ensisijaisesti on tärkeää huolehtia, että oppilaat saavat tarvitsemansa tuen riittävän varhaisessa vaiheessa ja tuen järjestämiseen on riittävästi resursseja.

Meillä oli myöskin nuorisolaki käsitteillä, ja myöskin siellä löytyy normeja.

Kävimme myöskin monia kehittämishankkeita läpi. Suomessa on nimittäin monia kehittämishankkeita: on Keravan kokeilu, meillä on myöskin Lappeenrannassa hyviä kokeiluja, ProKoulu-toimintamalli on erittäin hyväksi havaittu. Ja kaiken kaikkiaan jos ajatellaan, niin esimerkiksi edellisellä hallituskaudella valtion avustuksina osoitetuilla tasa-arvoavustuksilla rahoitettiin monenlaisia hankkeita. Niihin halusimme viitata tässä mietinnössä — ja myöskin Islannin malliin, jota Suomeen nyt sitten sovelletaan. Tärkeää on kuitenkin, että näitä hyviä käytäntöjä levitetään ja otetaan tutkittua tietoa käyttöön ja huolehditaan myöskin niistä nivelvaiheista.

Loppuyhteenvedossa todetaan näin:

Pöytäkirja PTK 117/2020 vp

”Valiokunta katsoo, että voimassa oleva lainsäädäntö on hyvä perusta lasten ja nuorten hyvinvoinnin turvaamiseksi ja edistämiseksi kouluissa. Perusopetuslaki ja sen nojalla annetut määräykset sekä oppilas- ja opiskelijahuoltolaki muodostavat kokonaisuuden, joka velvoittaa jo tällä hetkellä opetuksen järjestäjän monialaisena yhteistyönä huolehtimaan siitä, että koulun toiminta järjestetään oppilaiden hyvinvointi turvaten ja oppilaat saavat tarvitsemansa yksilöllisen ja yhteisöllisen tuen riittävän varhaisessa vaiheessa. Lainsäädäntö antaa mahdollisuuden myös toiminnan edelleenkehittämiselle sekä paikallisesti että valtakunnallisesti. Siten lainsäädäntö yhdessä toteutettujen ja meneillään olevien kehittämishankkeiden kanssa osaltaan vastaa hyvin kansalaisaloitteessa esitettyyn tarpeeseen huolehtia lasten ja nuorten hyvinvoinnin turvaamisesta entistä vaikuttavammin.”

”Valiokunta toteaa, että uusia säännöksiä, jotka velvoittavat opetuksen järjestäjiä palkkaamaan kouluihin uusia ammattihenkilöitä, ei ole tarkoituksenmukaista antaa.” Meillä on monenlaisia ammattihenkilöitä siellä, mutta tärkeää on, että he myöskin toimivat lain henkeen mukaisesti.

”Valiokunta katsoo, että ensisijaista on parantaa nykyisen lainsäädännön toimeenpanon vahvistamista toimintoja kehittämällä kaikilla koulutusasteilla.”

”Huomiota tulee kiinnittää myös palveluprosessien selkeyteen, tehokkuuteen ja hyvään johtamiseen palvelujen liiallista siiloutumista välttämällä. Koulussa noudatettavat yhteiset ja kaikkien tiedossa olevat kasvatusperiaatteet — positiivisen palautteen toimintatapa ja oppilasta arvostavaa ilmapiiriä vaalien — vahvistavat hyvän oppimisen ja kasvun ympäristön luomisen edellytyksiä.”

Ihan lopuksi, arvoisa puhemies: ”Pahoinvointia ennaltaehkäisevän sekä yhteisöllisen ja yhteisvastuullisen toimintakulttuurin kehittäminen on avainasemassa. Merkityksellistä on myös oppilaiden ja heidän vanhempiansa näkemysten huomioonottaminen ja heidän osallisuutensa koulun toiminnassa sekä perheiden tukeminen ongelmien ylisukupolvisen jatkumisen ehkäisemiseksi.”

Valiokunnan päätösehdotus on, että eduskunta hylkää kansalaisaloitteessa sisältyvän ehdotuksen nimenomaan uusien ammattihenkilöiden lakisääteisestä perustamisesta. Mutta asiaa sinänsä pidettiin erittäin tärkeänä. — Kiitos.

14.17 Pauli Kiuru kok: Arvoisa herra puhemies! Kiitos aloitteentekijöille aloitteesta ja valiokunnan puheenjohtajalle kattavasta esittelystä.

”Kansalaisaloitteessa tuodaan esille huoli lasten ja nuorten pahoinvoinnista ja syrjäytymisestä, joiden taustalla on usein koulukiusaaminen.” Tämä oli suoraan valiokunnan mietinnöstä, ja näinhän tämä asia on, ja liikaa siitä ei koskaan puhuta. Liikaa siitä ei puhuta, kun katsotaan tätä seuraavaa kohtaa valiokunnan mietinnöstä: ”Kouluterveyskyselyn neljäs- ja viidesluokkalaisia koskevassa aineistossa 34 prosenttia vastaajista ilmoitti tulleen kiusatuksi lukuvuoden aikana.” Siis kolmannes ilmoitti tulleen kiusatuksi. [Ari Koponen: Kova luku!]

Valiokunnan mietinnössä katsotaan, että ”koulu on keskeisessä asemassa lasten ja nuorten ongelmien havaitsemisessa ja niihin puuttumisessa”. Siis havaitsemisessa ja puuttumisessa koulu on keskeisessä asemassa. Otan tähän oman kokemukseni kouluajalta, tai opiskeluajalta paremminkin. Opiskelin aikanaan aineenopettajaksi, historian ja yhteiskuntaopin opettajaksi — siitä nyt on tietysti jo aikaa, kun opiskelin — mutta opiskeluaikana ei ollut yhtään kirjaa, ei ollut yhtään luentoa, ei yhtään keskustelua ohjaavan opettajan kanssa, jossa olisi käyty lävitse kiusaamista ja siihen puuttumista. Siis 180 opintoviikkoa, sil-

Pöytäkirja PTK 117/2020 vp

loista opintoviikkoa, viisi opiskeluvuotta, eikä yhtään riviä, ei yhtään keskustelua, ei yhtään luentoa eikä yhtään kirjaa tästä aiheesta, ja edelleen eletään tilannetta, jossa kolmasosa ilmoittaa, että he ovat tulleet kiusatuiksi lukuvuoden aikana, ja valiokunnan mietinnössä sanotaan, että koulu on keskeisessä asemassa ongelmien havaitsemisessa ja niihin puuttumisessa. Täytyy kyllä sanoa, että siinä vaiheessa, kun itse valmistuin historian ja yhteiskuntaopin opettajaksi — jos siinä tilanteessa olisin opettajan työhön lähtenyt — olisin ollut kyllä täysin avuton tämän asian edessä. Koulutus ei silloin tarjonnut siihen mitään eväitä — valitettavasti näin.

No, se on historiaa. Mutta kun selvitin, mikä on tilanne tällä hetkellä, niin SOOL, eli opettajaksi opiskelevien järjestö, selvitti asiaa vuonna 2018, ja ikäväkseni kuulin, että heidän selvityksensä mukaan asia on edelleen heikolla tolalla. Heidän selvityksensä mukaan ”kaikkein heikoimmat eväät opettajankoulutus antaa kiusaamisen ehkäisemiseen ja siihen puuttumiseen, ensiaputaitoihin ja oppilaitoksen turvallisuutta koskeviin asioihin”. Näistä ensin mainittu eli kiusaamisen ehkäisy ja puuttuminen oli kaikista tärkein tarvittava taito, jota opettajaksi opiskelevat nostivat esiin. Tässä tarvitaan ihan selvästi nyt opettajaksi opiskelevien kurssimuutosta ja tarkennusta siihen, miten he saavat näitä valmiuksia ja tietoa.

Sitten toinen asia menee hieman tulevaisuuteen ja tähän sote-uudistukseen. Nyt kun sote- ja maakuntauudistusta ollaan viemässä eteenpäin, niin OAJ sanoo lausunnossaan, että oppilashuoltoa suunnitellaan jopa siirrettäväksi sote-alueiden vastuulle yhä kauemmas koulusta ja oppilaista. Tässäkin yhteydessä OAJ korostaa, ettei oppilashuoltoa tule missään tapauksessa siirtää sote-alueiden vastuulle, ja toivoo, että oppilashuolto pidetään mahdollisimman lähellä oppilaita.

Samaan asiaan kiinnittää Psykologiliitto huomiota. Tämä on heidän lausunnostaan 22.9., ja tänään meille taisi kaikille tulla sähköpostiakin Psykologiliitolta: ”Esitysluonnos siirtäisi koulupsykologit pois kouluilta niin fyysisesti, työn sisällön osalta kuin organisatorisessa mielessä. Psykologiliitto vaatii, että opiskeluhuollon psykologi- ja kuraattoriyön järjestämis- ja tuottamisvastuu säilyy koulun tai oppilaitoksen sijaintikunnalla.” Edelleen he esittävät huolensa siitä, että siirtämällä nämä palvelut hallinnollisesti ja fyysisesti resurssit siirtyvät opiskeluhuollon sijasta suoraan tänne sote-palveluille.

Jos tämän tilanteen arkipäiväistää koululla: kun siellä on tilanne päällä ja opettaja tai rehtori tarvitsee apua tällaiseen kiusaamistilanteeseen, ammattiapua psykologilta, kuraattorilta, lääkäriltä, niin hänen täytyisi jatkossa siis ottaa yhteyttä maakunnan sote-organisaatioon. Esitän kysymyksen harkittavaksi: Kuinka nopeasti pyyntöön reagoidaan, vai hukkuuko se ison organisaation byrokraatiaan? Olisiko silti parempi, että nämä ammattilaiset olisivat lähellä kouluja, lähellä oppilaita, siellä, missä sitä apua tarvitaan? — Kiitos.

14.23 Ari Koponen ps: Arvoisa puhemies! Kuten edustaja Kiuru tuossa juuri totesi, niin avun täytyy olla saatavilla sieltä koululta suoraan ja mahdollisimman matalalla kynnyksellä.

Kiitos sivistysvaliokunnalle aloitteen hyvästä käsittelystä. Kuulimme yli 20:tä alan asiantuntijaa, eikä kenellekään varmasti jäänyt epäselväksi, kuinka suuri ongelma nuorten syrjäytyminen on ja miten isoa roolia kiusaaminen siinä näyttelee.

Opetusministeri Andersson kertoi eilen, miten kiusaamisen ehkäisemiseksi hallitus on luomassa koulupsykologeille ja kuraattoreille sitovan mitoituksen. Tähän listaan tulisi lisätä myös opettajamitoitus sekä miettiä erilaisia toimintamalleja kouluissa työskentelevil-

Pöytäkirja PTK 117/2020 vp

le ammattihenkilöille. Voin kertoa, että tähän löytyy valmis malli käsittelyssä olevasta kansalaisaloitteesta. Ministeri kertoi myös, että tavoitteena on varmistaa nykyistä tehokkaammin oppilaille vaikeissakin tilanteissa heidän tarvitsemansa apu ja tuki. Tähänkin kansalaisaloitteessa esitetty malli antaa vastauksen.

Nyt olisi siis viimeistään aika heittää ideologiset ajattelut syrjään ja mennä lasten hyvinvointi edellä — täällä salissa on nähty jo niin paljon avauksia aiheesta. Esimerkiksi edustaja Kilpi on jättänyt aloitteen koulukiusatun mahdollisuudesta saada korvausta koulutuksenjärjestäjältä ja on kirjallisessa kysymyksessään tiedustellut koulukiusaamisen ennaltaehkäisyn selkeitä toimintamalleja. Edustaja Heinonen on jättänyt jo kolmesti lakialoitteen koulukiusaamisen kirjaamisesta rikoslakiin. Edustaja Koulumies on ehdottanut toimenpidealoitteessaan koulukiusaajan opetuspaikan vaihtamista. Edustajat Meri ja Elomaa ovat useissa aloitteissaan esittäneet koulurauha-asiamiesten virkojen perustamista. Tämän kansalaisaloitteen lisäksi olen itse kerännyt yli sadan edustajan nimet omaan lakialoitteeseeni, joka vaatii opettajille velvollisuutta puuttua kiusaamistilanteisiin toisella asteella.

Mihin nämä kaikki ehdotukset ovat edenneet? Voimmeko sanoa, etteivät ne toimi, jos emme edes kokeile niitä? Juuri tämä osoittaa välinpitämättömyyden ja sen, miksi emme todellakaan voi sanoa tehneemme kaikkemme kiusaamisen estämiseksi. Kauniita sanoja on kyllä riittänyt.

Vantaa miettii nyt vartijoita kouluihin, ja tapauksen jälkeen ollaan aloitettu rangaistukseen liittyvät valmistelut. Mitä vartijoilla halutaan saavuttaa? Se voi olla joissain tilanteissa hyvä laastari, mutta hoidammeko silloin syytä vai seurausta? Myöskään rangaistukset eivät ole varsinkaan se ensimmäinen ratkaisu. Ratkaisu on ennalta ehkäisevä toiminta ja se, että annamme nuorille ja lapsille avaimia hyvään elämään. Aikuista tarvitaan lähelle opettamaan ja ohjaamaan, ei jakamaan rangaistuksia. Valitettavasti tällainen aikuinen puuttuu liian monelta lapselta kotoa, ja siksi sen täytyy löytyä koululta, jonka lähes kaikki lapset käyvät.

Olen jo vuosia tehnyt sinnikkäästi työtä osoittaakseni nuorten ja lasten kohtaamaa hätää ja tarvetta apuun. Jatkuvasti törmään kommentteihin, että kouluissa on jo opettajat, kuraattorit ja psykologit. Missä he olivat nyt, kun lapsi Vantaalla traumatisoitiin keskellä koulupäivää? Mikäli nykyiset koulun tarjoamat palvelut ovat riittäviä, niin miksi näin pääsee tapahtumaan? Resurssit ovat yksi vastaus, mutta eivät ainut. Kouluterveydenhuollolla voi olla jopa useita satoja lapsia asiakaskuntanaan, ja koulupsykologin vakansseja puuttuu tällä hetkellä noin 500. Miten ihmeessä nykyiset koulupsykologit voisivat jatkossa sekä hoitaa opiskeluhuollon toiminnan että olla lisäresurssina sote-maakuntiin?

Kansalaisaloitteessa esitetään säädettäväksi laki, joka velvoittaa jokaiseen maamme alakouluun aikuisen, jolla tulee olla pedagogista ja terapeutista koulutusta sekä kokemusta koulumaailmassa toimimisesta. Ehdotus perustuu Keravalla kokeiltuun pilottiin, joka sai aikanaan kouluyhteisössä uskomattoman hienoja tuloksia. Tavoitteenani on saada käynnistettyä laajempi toimintamallikokeilu ja tutkimus tälle. Tämä ei todellakaan maksaisi paljoa, mutta rahat tuntuvat vain menevän muualle.

Haluan aloitteellani osoittaa, että koulumaailman ongelmiin löytyy ratkaisuja. Olen pettynyt, ettei Opetusalan Ammattijärjestö, OAJ, pitänyt aloitteesta esitettyjä johtopäätöksiä oikeina eikä kannattanut kansalaisaloitetta.

Nostaisin vielä kuitenkin lopuksi muutaman positiivisemmän kommentin asiantuntijalausunnoista. Esimerkiksi lastenpsykiatrian dosentti Jari Sinkkonen kannatti lämpimästi aloitetta ja oli samaa mieltä siitä, että kustannukset saataisiin ennalta ehkäisevällä työllä

Pöytäkirja PTK 117/2020 vp

moninkertaisesti takaisin. Itlan toimitusjohtajan, professori Petri Virtasen mukaan aloitteen kaltaisia kokeiluhankkeita on tarkoituksenmukaista tukea, mikä tarkoittaisi Keravan pilottimme laajentamista muille paikkakunnille.

Asiantuntijoiden ja yli 52 000 kansalaisaloitteen allekirjoittaneen ääntä kannattaa nyt kuunnella. Vaadin konkreettisia toimia lasten ja nuorten syrjäytymisen sekä koulukiusaamisen ehkäisemiseksi. Siksi olemme valiokunnassa perussuomalaisten kanssa jättäneet mietintöön vastalauseen. Pelkkien kauniiden puheiden sijaan tarvitsemme voimakasta tahdotilaa ja tekoja ongelmien torjumiseksi. Opetusministerin paikallaolo olisi ollut enemmän kuin suotavaa juuri tänään.

14.29 Noora Koponen vihr: Arvoisa puhemies! Pelko ei kuulu kenenkään lapsen koulupäivään, eikä pelko kuulu yhdenkään lapsen koulumatkalle. Pelko, että ”minä en ole riittävän hyvä”, ei kuulu ainoakaan lapsen elämään, eikä pelko siitä, ”selviänkö minä hengissä”, kuulu koskaan lapsen tai nuoren tai kenenkään maailmaan. Syrjään jättäminen, vähätely ja kiusaaminen jättävät ikuisen jäljen. Samalla ne kulminoituvat kaikki mielestäni pelkoon, erilaisuuden pelkoon. Pienen lapsen kyky erottaa, mikä on oikein ja mikä väärin, kehittyy aina aikuisen opastamisen myötä, sillä yksikään lapsi ei ole syntynyt pelkäämään tai vierastamaan erilaisuutta. Nyt on viimeinen hetki jokaisen meistä miettiä sitä, mistä erilaisuuden pelko syntyy. Mistä tarve alentaa toista tai ylentää itseään syntyy? Mikä kiusaamisen takana on?

Syrjään jäämiseen liittyy monia tekijöitä, ja siihen on harvoin olemassa vain yksi ainoa syy. Kuitenkin on olemassa näyttöä ja tietoa sellaisista tekijöistä, jotka johtavat syrjäytymiseen ja kiusaamiseen. Monet niistä liittyvät lapsen tai nuoren perheeseen. Ongelmien ja syiden moninaisuus tekee sen, että kiusaamisen katkaisemiseksi ja lopettamiseksi tarvitaan myös moniammatillista osaamista: tarvitaan opettajia, psykologeja ja kuraattoreja, joskus terapeutteja ja sosiaalityöntekijöitä. Kun vanhempi löytää itsensä tilanteesta, jossa oma lapsi ei kelpaa, siinä murtuu. Kun lapsi joutuu kiusatuksi arjessaan, se ravisuttaa koko perhettä. Silloin tarvitaan tukea. Lapsi ei voi koskaan selvitä kiusatuksi tulemisesta yksin. Myös kiusaajalla on kasvattavat aikuiset. Tukea on saatava myös kiusaajan kotiin, jotta kiusaamista aiheuttavista syistä päästään eroon. Kiusaamisen lonkerot ulottuvat laajalle, paljon laajemmalle kuin yksistään kouluun, eikä hoidettavissa koskaan ole ainoastaan se, mikä näkyy tekoina ulospäin. Perheiden tuki kiusaamisen yhteydessä on huomioitava aina.

On selvää, että haasteet koulumaailmassa ovat moninaisia. Koulut, asuinalueet, elinympäristöt ja ihmiset eroavat usein merkittävästi toisistaan. Siksi kiusaamiseen ja syrjäyttämiseen puuttumiseen tarvitaan myös tilannekohtaista tarttumistapaa, ja siihen tulee panostaa.

Arvoisa puhemies! Tämä asia on vaikea ja vakava. Kun kiusaamista ja syrjäyttämistä ilmenee, on siihen vain yksi ainoa ratkaisu: kiusaaminen on katkaistava heti. Tapahtumasta on ilmoitettava jokaisen osapuolen huoltajalle. Kukaan ei ole oikeutettu väistämään vastuutaan. Aikuisesta tulee kiusaamisen mahdollistaja silloin, jos hän ei puutu siihen välittömästi. On tärkeää miettiä, minkälaisia eväitä me annamme lapsillemme. Opetammeko heille sen, että varoituksella selviää? Ei varoitus lohduta lasta, jonka sisintä on rikottu kaikkein eniten. Mutta meidän tulee miettiä myös sitä, osoitammeko lapsillemme ja nuorillemme hyväksyntää erilaisuutta kohtaan vai ohjaammeko omalla toiminnallamme heitä pelkäämään sitä. Kun puhumme siitä, mikä syy kiusaamisen takana on, tässä voisi olla siihen avain. Annammeko lapsillemme ja nuorillemme tilaa ja eväitä tunteiden käsittelylle? Ope-

tammeko heille riittävästi tunne- ja vuorovaikutustaitoja, ja annammeko heille tilaa tutustua erilaisuuteen ja ennen kaikkea ymmärtää sitä? Lapset ja nuoret tarvitsevat tilanteita, joissa he uskaltavat myös kysyä aikuiselta, jos joku asia kummastuttaa. Ei kaikki ole aina tuttua. Uteliaaseen kummasteluun, eli haluun oppia ymmärtämään toista ihmistä, tulee aina olla lupa, mutta ennen kaikkea mahdollisuus, ja sen järjestäminen on meidän käsissämme.

Kaiken perustan on oltava se, että maailmassa on olemassa vain yhdenlaisia ihmisiä: yhdenvertaisia, arvokkaita ihmisiä. [Timo Heinonen: Nyt oli, puhemies, erinomainen puheenvuoro!]

14.34 Sofia Virta vihr: Arvoisa puhemies! Me emme voi sulkea silmiämme siltä tosiasialta, että tänäänkin ja tälläkin hetkellä tuolla jossakin on lapsi, joka pelkää, nuori, joka ei enää näe tulevaisuutta, vain kysymyksiä: ”Mikä minussa on vialla?” ”Miksi minä?” Mikään ei ole niin sydäntäsärkevää kuin kuulla seitsemänvuotiaan sanovan, että hän haluaa kuolla, tai saada viranomaiselta soitto, että teini-ikäinen on yrittänyt itsemurhaa.

Aihe, josta me tänään puhumme, on äärettömän tärkeä, ja haluankin kiittää kansalaisaloitteen tekijöitä sen tuomisesta keskusteluun, sillä yhdenkään lapsen hätää ei missään olosuhteissa tulisi ohittaa. Ei voi olla niin, että kun lapsi tai nuori epätoivoisena kertoo, mitä kotona tapahtuu tai kuinka paljon hän pelkää välitunnilla, niin tuo hätä ohitetaan. Ei voi olla niin, että meidän ammattilaiset ovat niin ylikuormitettuja, että lapsi jää näkymättömäksi, hukkuu työpöydällä oleviin paperipinoihin. Meillä ei ole missään tilanteessa varaa ohittaa yhdenkään lapsen tai nuoren hätää.

Aikaisemmassa työssäni kuulin asiakkailta lohduttoman usein ne sanat, että kun lapsena oli sen yhden kerran yrittänyt kertoa, mitä siellä kotona tapahtuu — usein siitä oli kerrottu koulussa tai terveydenhuollossa — niin tuohon hätään ei oltu vastattu. Ehkä ei ollut aikaa, ehkä ei resursseja, ehkä huolta ei otettu tosissaan tai ei ollut keinoja puuttua. Oli syy mikä tahansa, surullinen tosiasia on, että harva lapsi kertoo uudestaan. Asiakkaat, jotka työssäni kohtasin, kertoivat uudestaan 10:n tai 15 vuoden kuluttua, usein tilanteessa, jossa heillä oli jo pieniä lapsia, jossa he olivat aivan loppu taistelemaan sitä sukupolvien kierrettä vastaan. Kun olosuhteet ovat kohtuuttomia, hiipuvat voimat aikuisellakin, mutta kun kyseessä on pieni lapsi, joka on täysin riippuvainen ympärillään olevista aikuisista, on aivan kestävätkö, että heistä yksikään joutuu kamppailemaan sellaisen arjen keskellä, missä turva ja hoiva ovat tuntemattomia käsitteitä, yksin. Lohduton tosiasia, jota emme voi myöskään täällä kieltää, on se, että jokainen ei jaksakaan, jokainen ei selviä. Yksikin itsemurha on liikaa.

Arvoisa puhemies! Meillä on vastuu pitää huolta siitä, että jokaisen lapsen elämässä on turvallisia aikuisia, jotka pitävät huolta ja turvaavat häntä kaikissa tilanteissa. Me tarvitsemme yhä vahvemmat rakenteet vanhemmuuden tukemiselle. Meidän tulee onnistua tukemaan vanhemmuutta aina sen ensi askeleista, odotusajasta, niihin kipeimpiin eroihin ja vaikeisiin elämäntilanteisiin. Meidän tulee kannatella vanhempia, jotta jokaisella lapsella olisi kotona joku, joka pitää huolen, jotta jokainen lapsi saisi pitää itsestäänselvänä vanhemman rakkautta ja tunnetta siitä, että hän on tärkeä ja hyväksytty omana itsenään.

Tuon tärkeän vanhemmuuden rinnalle me tarvitsemme sitten sitä arvokasta ammattilaiskenttää täydentämään sitä turvallisten aikuisten verkostoa jokaiselle pienelle ihmiselle, sillä tänäänkin, tänäänkin monta ammattilaista on mennyt töihin varhaiskasvatyksikköön, kouluun, opiskelijapaikkoihin, lastensuojeluyksiköihin, nuorisotiloihin tai esimerkiksi järjestöihin tekemään sitä kaikkein arvokkainta työtä: turvaamaan lapsuutta. Tuo työ, jota nämä ihmiset suurella sydämellä mutta ennen kaikkea painavalla ammattitaidolla tekevät,

Pöytäkirja PTK 117/2020 vp

on yhteiskunnassamme aliarvostettua. Tuon työn arvo ei ehkä aina ole mitattavissa seuraavassa tilinpäätöksessä, jota voitaisiin peilata budjettia rakennettaessa, mutta tuon työn arvo on jotain sellaista, mikä tulee järkyttävällä tavalla esiin silloin, kun tuolle työlle ei ole ollut tarpeeksi tekijöitä.

Me siis tarvitsemme riittävät resurssit lasten ja nuorten kanssa tehtävään arkeen kaikille sektoreille, alueellisesti tasa-arvoisella tavalla jaettuna yli sektorirajojen, ja samalla meidän tulee onnistua pitämään huolta noiden ammattilaisten työssäjaksamisesta. Me emme voi unohtaa, että on lapsia ja nuoria, joille koulu on ainut turvallinen ympäristö, ainoa paikka, missä joku pitää hetken aikaa huolta, hengähdyspaikka sen turvattoman arjen ja pelon keskellä, jota kotona saattaa olla. Tämän vuoksi on tärkeää, että koulu kykenee myös tätä turvallista tehtäväänsä suorittamaan, mutta ensisijaisesti sen ei tulisi olla koulun tehtävä. Meidän tulee turvata esimerkiksi lastensuojelun ja perhetyön resurssit nykyistä paremmalle tasolle. Meidän tulee aktiivisesti ajaa perhekeskusmalliin siirtymistä ja lastentalojen rakentamista. Meidän tulee panostaa opiskelija- ja oppilashuoltoon ja tuoda sitova mitoitus kaikille koulutusasteille, jotta opettajille jäisi rauha opettaa ja oppilaille ensisijaisesti rauha oppia.

Ja kun me tässä salissa puhumme usein siitä, paljonko me olemme velkaa, niin me harvemmin pysähdymme miettimään sitä, kuinka monta lapsuutta ja nuoruutta me olemme velkaa heille, joiden elämään tässäkin salissa tehdyt päätökset ovat vaikuttaneet. Me emme voi enää korjata kokemuksia häneltä, joka vielä kymmenen vuoden jälkeen herää painajaisuniin siitä, kuinka juoksee koulumatkalla karkuun kiusaajiaan. Me emme voi korjata itsestuntoa häneltä, jonka koskemattomuutta loukattiin pienenä lapsena pahimmalla mahdollisella tavalla omassa kodissa. Emmekä me voi paikata sitä tyhjyyttä, jota kantaa mukanaan hän, joka oppi, että kukaan ei välitä eikä auta, joka lapsena kyllä kertoi, mitä tapahtuu, mutta jonka hätää vähäteltiin tai torjuttiin. Mutta me voimme ja meidän pitää nyt varmistaa, että meillä on aidosti jatkossa sellainen palvelukenttä, jossa apua oikeasti saa jokainen, myös he, jotka ovat näitä vaikeita asioita elämässään kokeneet ja eläneet sitä todellista painajaisesta, jotta he nyt voivat katkoa niitä sukupolvien ketjuja, kokea ehjää aikuisuutta rikotun lapsuuden jälkeen.

Panostamalla aikuisten hyvinvointiin ja esimerkiksi mielenterveys- ja neuvola- tai päihdepalveluihin me luomme mahdollisuuden auttaa löytämään vielä elämän toiveikkaan puolen, ja silloin kun me onnistumme siinä, niin me teemme seuraavalle sukupolvelle paremmat mahdollisuudet kokea sitä ehjää lapsuutta. Meidän tulee siis kyetä vastaamaan jokaisen lapsen hätään. Me tiedämme, että kaikkein haavoittuvimmassa asemassa olevien lasten ääni jää usein kuulumattomiin. Lasten ei tule elää luokkayhteiskunnassa, ja meidän tulee lisätä tietoisuutta lasten oikeuksista. Ei voi olla niin, että lasten oikeutta puolustetaan juristien pöydällä oikeussaleissa. Sitä pitää puolustaa siellä perustason arjessa joka päivä ja joka hetki. Ja joka kerta, kun onnistutaan ehkäisemään yksikin lapsiin kohdistuva väkivallanteko, joka kerta, kun onnistutaan ehkäisemään yhdenkin lapsen koulutien muuttuminen painajaiseksi koulukiusaamisen myötä tai kun me onnistumme tukemaan perheen vanhempien voimavaroja ajoissa niin, että he kykenevät tuomaan kotiin turvaa, nuo ennaltaehkäisyyn odotetut eurot maksavat itsensä takaisin, inhimillisestä puolesta puhumattakaan.

Aivan loppuun haluan vielä korostaa sitä, että tiedän, miten hyvää työtä ammattilaiset tuolla kentällä päivästä toiseen tekevät, jotta jokainen lapsi pysyisi mukana. Haluan toivottaa heistä jokaiselle valtavasti voimia tuon turvallisen lapsuuden puolustamiseen sekä kiittää heitä heidän tekemästään työstä.

14.41 **Inka Hopsu vihr:** Arvoisa puhemies! Kiitos kansalaisaloitteen tekijöille. Asia on todella ajankohtainen — ei vain siksi, että juuri on noussut otsikoihin kouluväkivaltatapaus Vantaalla, vaan siksi, että kiusaaminen ja väkivallanteot ja pahoinvointi ovat yhä osa suomalaisen koulun arkipäivää.

Kun korona-aikaan tehtiin lapsille ja nuorille kyselyä etäkoulun toimivuudesta, siihen vastasi yli 48 000 lasta ja nuorta. Tulokset olivat hieman yllättäviä: 66 prosenttia vastasi, että kotona saa opiskella rauhassa. Osa nosti esiin, että siellä ei kiusata ja häiritä, mutta osa sanoi vielä sen — itse asiassa 30 prosenttia — että siitä huolimatta kiusaaminen jollain tapaa jatkuu. Tämä luo aika surullisen kuvan ja huolestuttavan tilannekuvan suomalaisesta koulusta. Voi kuitenkin sanoa, että etäkoulu mahdollisti tuhannelle lapselle tällaisen tauon toistuvasta kiusaamisesta.

Lasten ja nuorten kiusaamistapaukset ovat vakavia ja voivat jättää yksilöön elinikäisen trauman. Kiusaamiskokemus syrjäyttää, ajaa yksinäisyyteen, katkaisee koulu- ja urapolkua. Työttömyyden taustalta löytyy useassa tutkimuksessa kokemus kouluaikaisesta kiusaamisesta.

Heti alkuun on hyvä selkeyttää myös termejä asiasta puhuttaessa. Väkivalta on väkivaltaa, vaikka tekijänä olisi lapsi tai nuori ja tekopaikkana koulu. Kiusaaminen taas on jatkuvaa toimintaa, toisen syrjimistä, haukkumista, porukasta ulosjättöä. Molemmilla on vakavat seuraukset ja vaikutukset osapuolten elämään — myös kiusaajat kantavat tekoja mukanaan koko elämänsä. Aikuisten tehokkaampi puuttuminen ja koulujen lisäkeinot puuttua tähän on se, mitä kansalaisaloitekin vaatii. Suurin osa opettajista kantaa oikeaa, aitoa huolta oppilaista ja yrittää puuttua koulussa tapahtuvaan kiusaamiseen ja väkivaltaan. Koulun oppilashuoltoryhmät etsivät ratkaisuja toistuviin ja jatkuviin tilanteisiin. Kiva Koulu, vertaissovittelu ja vastaavat hankkeet ja toimintamallit lisäävät oppilaiden omia keinoja sovitella riitoja ja katkaista kiusaaminen tilanteen havaitsevien luokkatovereiden yhteisellä toiminnalla.

Valiokunnan mietinnössä nostetaan myös hyviä esimerkkejä toimintamalleista, joissa kouluun tuodulla nuorisotyöllä tai Turussa psykiatrisen sairaanhoitajan resurssilla kouluissa tai Lappeenrannassa opettajien osaamista vahvistamalla on saatu hyviä tuloksia. Lappeenrannan esimerkissä opettajia on koulutettu pitkäkestoiseen, ratkaisukeskeiseen neuropsykiatrisen valmentajan pätevyyteen ja saatu koulun toimintamalli muuttumaan ratkaisukeskeiseksi. Paljon tehdään siis jo, mutta ei riittävästi niin kauan kuin lapsilla, tai välillä henkilöstölläkään, ei ole turvallista koulussa.

Kansalaisaloitteen ehdotus mielenterveysosaamisen lisäämiseksi on mielestäni vastaava hyvä esimerkki mallista, joka varmasti lisää resurssia ja osaamista puuttua lasten huonoon käytökseen ja pahoinvointiin, ja keinosta lisätä oppilaille matalan kynnyksen tukea siellä koulussa. Oleellista on, että koulussa tai oppilaitoksessa ja kunnassa on herätty asiaan, otettu vastuu vakavasti ja kehitetty ratkaisuja ja toimintatapoja.

Koulun ja lasten lisäksi tukea tarvitsevat perheet. Vanhemmat eivät aina ymmärrä lastensa tekojen vakavuutta, ja toisaalta monilta puuttuu keinot tarttua niihin. Oleellista on, että koulussa on riittävä opettajaresurssi, riittävän pienet ryhmät opettajilla, jotta tapahtumat ehditään käsitellä loppuun asti, jotta kierrettä ei pääse syntymään. Tähän ryhmäkoko- kysymykseen vaikutetaan taas vahvasti kuntien syksyn talousarviopäätöksissä, ja toki laajemmin myös täällä eduskunnassa kuntien taloustilannetta ja sote-uudistustakin ratkottaessa. Pysyvä opettajamitoituskin olisi tervetullut, kuten edustaja Koponenkin ehdotti. Riittävät mitoitukset tarvitaan myös koulupsykologeja ja kuraattoreja auttamaan pitkäjänteisen

Pöytäkirja PTK 117/2020 vp

tuen ja koko kouluyhteisön laajuisten ratkaisujen toteuttamisessa. Resurssista on suosituksia, mutta niihin kunnat eivät valitettavasti pääse. Hallitus onkin sitoutunut säätämään sitovan mitoituksen näihin oppilashuollon tehtäviin, ja toivottavasti tämä asia etenee ripeästi. Lainsäädännöllisesti meidän pitäisi vielä vahvistaa myös toisen asteen opettajien velvollisuutta puuttua kiusaamiseen.

Palataan konkreettiseen esimerkkiin kiusaamistapauksesta. Kuvitelkaa tilanne työpaikallenne: Työkaverit sotkisivat uuden paitasi tusseilla, ja seuraavana päivänä he pahoinpitelisivät sinut. Pomo puuttuisi asiaan, kun ehtii tärkeämmiltä asioilta ja kiireiltään, ja silloinkin seurauksena näille kavereille olisi puhutteluja ja jälki-istuntoa. Sinulle annettaisiin mahdollisuus siirtyä uuteen työpaikkaan. Joutuisit rakentamaan uudet sosiaaliset verkostot. Koulussa nämä tekijät ja kärsijät ovat lapsia ja nuoria, mutta esimerkki kuitenkin varmasti avaa sitä, kuinka tärkeää asiaan on puuttua.

Tässä on muutamiaakin epäkohtia. Väkivallanteon pitäisi olla poliisiasia, ja poliisilla pitäisi olla resurssia ja osaamista käsitellä näitä asioita koulujen sekä lasten ja nuorten kanssa — myös tätä 15-vuotiaiden vastuukysymystä pitää jatkossakin pohtia. Toinen huolestuttava epäkohta tässä on se, että usein kiusattu on se, joka joutuu vaihtamaan koulua. Keinoja siihen täytyy löytyä, miten kunta voi osoittaa myös kiusaajalle, jos koulun muut tarttumiskeinot eivät toimi, uuden koulupaikan. Täällä on käytetty monta hyvää puheenvuoroa siitä, että asia on kiireinen. Liian pitkään on tällainen kulttuuri Suomessa voinut olla, ja meidän täytyy puuttua asiaan pian.

14.48 Timo Heinonen kok: Arvoisa herra puhemies! Hyvät edustajakollegat ja kansalaisaloitteen tekijät! Jollain tavalla on turhauttavaa kerta toisensa jälkeen puhua eduskunnassa tästä samasta ongelmasta. Tästä olemme puhuneet vaalikausi toisensa jälkeen, valtiopäivät toisensa jälkeen, ja tämä vitsaus tuntuu jopa aina vain pahenevan. Tämä tietysti ei ole mikään suomalainen ongelma, vaan kyllähän tämä on maailmanlaajuinen ongelma, mutta ennen muuta meidän pitäisi löytää ratkaisuja siihen, miten Suomessa lapset voisivat käydä koulua turvallisesti ilman kiusaamista. Ja viime päivinä on tuntunut, että jopa sana ”koulukiusaaminen” on tämän ongelman vähättelyä tai kaunistelua — kyllä se on väkivaltaa, mistä tällä viikollakin olemme saaneet lukea.

Itseäni jollain tavalla erityisen syvältä otti taiteilija Jope Ruonansuun muistokonsertin kirje, jonka oli konsertille lähettänyt meidän tasavallan presidenttimme. Viisaan presidentin sanat olivat puhuttelevat. Hän päätti kirjeensä: ”Jope, minä menen.” Jopea oli pyydetty kummisedäksi kiltteyden ja kiusaamattomuuden puolesta omaan lapsuudenkouluunsa. Hän ei ehtinyt tuota tehtävää vastaanottaa eikä ehtinyt sinne presidenttimmekään kanssa mennä puhumaan lapsille kiusaamisesta ja siihen puuttumisesta, kiltteydestä ja kiusaamattomuudesta, mutta meidän presidenttimme lupasi: ”Jope, minä menen.”

Olen aina vuosien varrella laittanut ylös erilaisia uutisia, mitä koulukiusaamisesta on tullut. Olen lukenut niitä tarinoita, lukuisia, joita itse jouduin kohtaamaan opettajana toimiessani, mutta ennen muuta sen jälkeen, kun lapset, nuoret, heidän vanhempansa mutta myös opettajat ovat lähestyneet tämän asian kanssa.

Haluan erityisesti antaa kiitosta eduskunnassa ex-kansanedustaja Tiina Elovaaralle, joka teki pitkään erinomaisen hyvää työtä koulukiusaamisen kitkemiseksi, ja näillä valtiopäivillä edustaja Ari Koponen ansaitsee kyllä erityistä kiitosta työstään koulukiusaamisen eteen, ja hän myös on tehnyt tätä työtä jo ennen kansanedustajaksi tuloaan, mutta kyllä tänään myös vihreiden kansanedustajien puheet ovat olleet erittäin syvälle meneviä, ja toivon, että

Pöytäkirja PTK 117/2020 vp

näillä puheilla olisi myös sitä viestiä, joka muuttaisi meidän yhteiskuntaamme pysyvämminkin.

On esitetty erilaisia toimenpiteitä. Itse olen esittänyt viimesijaisena toimenpiteenä jopa koulukiusaamisen kriminalisointia, selkeää kirjausta lakiin — vaikka koulukiusaaminen tänäkin päivänä on jo rikos, mutta että olisi selkeästi kirjattu, että se on rikos, ja tutkimusten mukaan tällä olisi myös vaikutusta. On esitetty toimenpiteitä, joissa Ruotsin mallin mukaan jopa kunta, koulu tai oppilaitos voisi joutua vastuuseen siitä, jos kiusaamiseen ei ole riittävän tehokkaasti puututtu, mutta opettajana tunnistan myös sen puolen, että välttämättä ei ole aina ihan helppo tunnistaa sitä kiusaamista ja puuttua siihen ja pystyä puuttumaan. Se on hirveän monisyinen ongelma meidän kouluissamme, meidän yhteiskunnassamme, ja se on muuten taitolaji myös meille aikuisille, että me osaisimme elää toistemme kanssa hyvässä yhteisymmärryksessä. Ruotsissa on tehty paljon hyvää työtä, ja toivon, että sieltä tiettyjä toimenpiteitä voitaisiin ottaa meillekin käyttöön, kun kerran kaikki toimenpiteet meillä pitää työkalupakissa olla, että me tähän isoon vitsaukseen pystyisimme puuttumaan entistä enempi.

Arvoisa puhemies! Korona-aikana sattuu kaikkea ihmeellistä, ja myös kansanedustaja Heinosa on ollut ehkä enempiin aikaa, ja olen lukenut myös Anna-lehteä. Anna-lehdessä oli Hilppa Alangon erinomainen kirjoitus, jonka kannustan teitä kaikkia lukemaan — se oli keväällä huhtikuussa, otin siitä itselleni silloin kopion: ”Näin koulukiusaamisen jättämät jäljet voivat ilmetä aikuisiällä — asiantuntija: ”On hyvä tietää, mistä oma käytös johtuu”. Erinomainen kirjoitus siitä, miten monisyinen ongelma koulukiusaaminen on, miten se näkyy ei pelkästään kiusaajassa ja kiusatussa vaan kaikessa siinä, mikä siihen kokonaisuuteen on vaikuttamassa. ”Tyypillisimmin koulukiusaamisen jäljet ilmenevät aikuisiällä vaikeuksina ihmissuhteissa” — ei ole kyse siitä, että se olisi ohimenevä juttu. Ja näille nuorille vuodet ovat muuten paljon pidempiä kuin meille aikuisille, jo puolen vuoden kiusaaminen, kuukauden kiusaaminen, puhumattakaan koko yläkoulun jatkuvasta kiusaamisesta — ne ovat paljon pidempiä vuosia kuin meille nämä vuodet, mitä me täällä eduskunnassa istumme. Sen takia tuntuu jotenkin erityisen pahalta, että me emme ole pystyneet tähän riittämiin tekemään. Kun itsekin täällä olen saanut 13 vuotta olla, niin sinä aikana, kuulkaa, on moni nuori ehtinyt mennä meidän peruskoulun läpi ja kokea näitä toimenpiteitä. Ei minunkaan omatuntoni varmaan täysin puhdas ole siinä, että olisin kaiken mahdollisen tehnyt, mutta olen yrittänyt tehdä ja lupaan jatkaa sitä jatkossakin.

Unicef on julkaissut turvallisen koulupäivän ohjeen Turvallinen koulupäivä kuuluu kaikille, Johanna Laajan ohjeet, miten puhua ja puuttua — on muuten myös erittäin hyvä viesti meille kaikille.

Arvoisat edustajakollegat, voisimmeko me kaikki aikuiset olla Jopeja, kiltteyden ja kiusaamattomuuden kummeja? Mennään me jokainen, mennään yhdessä — minä olen Jope. [Vihreiden ryhmästä: Hyvä puhe!]

14.55 Iris Suomela vihr: Arvoisa puhemies! Tänä aamuna heräsin pelkoon. Heräsin pelkoon siitä, että minun lapselleni tehdään samoin kuin Vantaalla, että hänet painetaan maahan joko sanoin tai teoin. Ymmärsin, että minä en voi millään olla suojelemassa lasta joka hetki, en siinä koulun pihalla, en koulumatkalla, en harrastuksissa enkä sosiaalisessa mediassa. Kun lapsi syntyy, kasvaa ja aikuistuu, me vanhemmat joudumme luottamaan, että hänestä pitävät huolta myös muut kuin me itse. Se on hyvinvointivaltion kovaa ydintä. Samalla joudumme pelkäämään, että entä jos omaa lasta kohdellaankin kaltoin. Valitettavas-

Pöytäkirja PTK 117/2020 vp

ti tämä pelko ei ole mikään uusi asia. Tunnistin tämänaamuisen pelon samaksi kuin sen pelon, jota tunsin, kun nuoremmat sisarukseni aloittivat koulun. Uskon, että myös vanhempani tunnistavat tämän ja myös heidän vanhempansa tunnistavat tämän saman pelon.

Arvoisa puhemies! Näin tämän ei pitäisi mennä. Ei pitäisi olla niin, että sukupolvesta toiseen kouluun meneminen ja oman lapsen koulun aloittaminen pelottaa suomalaisia. Kenenkään ei pitäisi joutua pelkäämään koulunkäyntiä, ei yhdenkään lapsen, nuoren tai heidän läheisensä. Tällä hetkellä me emme kuitenkaan ole onnistuneet suojaamaan lapsia kiusaamiselta. Vaikka kiusaaminen vaikuttaisi mahdollisesti jonkin verran vähentyneen, valitettavasti edelleen yli kolmasosa 4.- ja 5.-luokkalaisista on tullut kiusatuksi kuluneen vuoden aikana. Noin 7 prosenttia ilmoitti kouluterveyskyselyssä tulleen kiusatuksi kerran tai useita kertoja viikossa. Meillä siis miltei kymmenesosaa suomalaisista lapsista kiusataan jatkuvasti koulussa.

Sivistysvaliokunnan mietinnössä todetaan hyvin, että koulukiusaamisen riski kohdistuu erityisen pahasti lapsiin ja nuoriin, jotka kohtaavat rasismia, homofobiaa tai muunlaista syrjintää vähemmistötaustansa vuoksi. Kiusaamista kohtaavat kodin ulkopuolelle sijoitetut lapset sekä toimintarajoitteiset lapset ja nuoret. Haavoittuvassa asemassa ovat myös ne, jotka tarvitsevat tukea koulussa pärjäämiseen. On siis tunnistettu, että valitettavasti meillä on lapsia, jotka ovat erityisen vaikeassa asemassa, joiden vanhempien pitää erityisesti miettiä, miten heidän lapsensa pärjää jokaisen koulupäivän aikana, kun he kotoa kouluun lähtevät.

Tässä meillä kaikilla onkin paljon työtä tehtävänä. Aikuiset ovat vastuussa siitä, millaista mallia me näytämme lapsille ja nuorille. Meidän pitää näyttää, että ei ole hyväksyttävää jättää ketään ulkopuolelle, syrjiä tai häiritä hänen taustansa takia, vaan jokainen on arvokas ja jokainen ansaitsee kunnioittavan kohtelun. Tämä on erityisen merkityksellistä, kun tiedämme, että yhä isompi osa kiusaamisesta tapahtuu sosiaalisessa mediassa. Miten me voimme vaatia lapsia ja nuoria kohtelevaan toisiaan kunnioittavasti, jos emme itse ole valmiita puuttumaan kiusaamiseen, häirintään, rasismiin, seksismiin tai esimerkiksi vammaisten syrjimiseen sosiaalisessa mediassa? Miten me voimme vaatia lapsilta sellaista, mihin edes kaikki aikuiset eivät ole valmiita sitoutumaan? Meidän onkin kaikkien näytettävä parempaa mallia lapsille ja muutettava tämän yhteiskunnan asenteita, jotta kukaan ei olisi toista haavoittuvammassa asemassa taustansa takia.

Hallitusohjelmassa on onneksi esitetty lukuisia toimenpiteitä kiusaamiseen ja syrjäytymiseen puuttumiseksi. Tämä on todellakin asia, jonka ehkäisemiseksi on tehtävä kaikki voitava, sillä lapsissa ja nuorissa todella on Suomen tulevaisuus. Kiusaamiseen tulee olla nollatoleranssi, mutta pelkästään tämän sanominen ei missään nimessä riitä, kuten edustajat ovat aiemmin hyvin todenneet. Tarvitaan konkreettisia käytännön keinoja ja tarvitaan riittävät resurssit niiden toteuttamiseen — ei vain yksittäisissä kouluissa, missä on löydetty hyvä malli, vaan ihan ympäri Suomen, joka ikisessä suomalaisessa koulussa.

Opettajat kaipaavat kyselyiden mukaan parempia valmiuksia puuttua kiusaamiseen, kuten opettajataustaiset edustajat Kiuru ja Heinonen tässä hyvin nostivat esiin. Tämähän on myös työhyvinvointiin vaikuttava tekijä. Pystyn vain kuvittelemaan, miltä tuntuu olla opettaja, joka tietää, että pitäisi pystyä puuttumaan paremmin mutta oma osaaminen ei vain riitä siihen kiusaamisen tunnistamiseen ja riittävään puuttumiseen. Siksi on erinomaista, että sivistysvaliokunta nosti mietinnössään esiin konkreettisen mallin, Lappeenrannan mallin, jossa opettajia on koulutettu ratkaisukeskeiseen neuropsykiatrian valmentajan pätevyYTEEN, mikä on todella tuottanut tuloksia ja auttanut opettajia puuttumaan paremmin

Pöytäkirja PTK 117/2020 vp

niin lasten ja nuorten mielenterveysongelmiin kuin esimerkiksi kiusaamiseen. Tämä toimintatapa ei ole mikään kokeilu, vaan se on kirjattu koulun opetussuunnitelmaan, ja näin varmistetaan, että jokaisessa kunnan koulussa se todella toteutuu. Toinen hyvä esimerkki on Turun malli, missä on kokeiltu psykiatrisen sairaanhoidon jalkauttamista osaksi koulujen toimintaa. On hienoa, että näitä malleja on ympäri Suomen, mutta nythän nämä pitäisi saada käyttöön ihan kaikkialla, ja tähän meidän kaikkien on nyt syytä sitoutua.

On hyvä, että tämä hallitus on tuomassa mitoituksen, jolla varmistetaan, että jokaisessa koulussa on riittävästi koulupsykologeja ja -kuraattoreja saatavilla. Se voi tarkoittaa sitä, että kaksi pienempää koulua jakavat yhden ammattilaisen, tai toisaalta sitä, että isommassa koulussa tarvitaan enemmän ammattilaisia. Tiedämme, että tilanteet vaihtelevat ympäri maan, mutta niin ei voi olla, että kun lapsi tarvitsee apua, niin hänelle tarjotaan aikaa kuukausien päähän. Se ei vain käy. Siitä tämä Vantaan tapaus oli hyvä muistutus. Kun ajatellaan, että lapsi joutuu noin hirveän teon kohteeksi, ei ole mitenkään mahdollista ajatella, että hänelle tarjottaisiin apua vasta päivien tai jopa viikkojen kuluttua. Apua on saatava heti, ja siksi ammattilaisia on oltava ympäri Suomen siinä koulun arjessa läsnä. Tämä vaatii puheiden lisäksi myös rahoitusta, ja siksi onkin hyvä, että tähän on nyt hallitus yhdessä vahvasti sitoutunut.

Kuten sanottua, samalla meistä jokainen voi tehdä töitä sen eteen, että jokaiseen kiusaamis-, häirintä- ja syrjintätapaukseen puututaan, että me annamme lapsille sen mallin, että toista ihmistä on kohdeltava kunnioituksella. Se on ennen kaikkea meidän poliitikkojen tehtävä, kun täällä kansakunnan kaapin päällä seisomme ja toivottavasti hyvää mallia näytämme.

15.02 Pasi Kivisaari kesk: Arvoisa puhemies! Kansalaisaloitteessa on selkeät ansiot. Aloitteen otsikko ”Lasten ja nuorten syrjäytymiseen johtaviin ongelmiin puuttuminen alakouluissa” on viestiltään selkeä ja oikea. Sitä todella kuuluu tehdä entistä voimakkaammin.

Olen itse työskennellyt alakoulussa hyvin pitkään, parinkymmenen vuoden ajan. Tunnen siis alan ja uskon tietäväni, mitä etulinjassa tapahtuu. Siellä tapahtuu valtavasti hyviä asioita. Joka päivä joku oppii lukemaan, joka päivä joku oppii kirjoittamaan, joka päivä joku oppii odottamaan omaa vuoroaan, joka päivä joku sanoo rohkaisevan sanan toiselle, joka päivä opettaja opettaa, joka päivä lapsi oppii.

Kouluissa siis tehdään sankaritekoja joka ainoa päivä. Näiden sankaritekojen ohella tapahtuu muutakin. Pienten ihmisten maailmassa, jossa elämää opetellaan, tapahtuu myös sellaista, jota kansalaisaloitekin osuvasti kuvaa. Kouluissa eletään, kuten ihmisten elämässä muutenkin, epätäydellisessä maailmassa. Kouluissa tapahtuu kiusaamista, syrjäytymisen ensi askeleita, aikuisen ihmisen vajetta, riittämättömyyttä. Sitä epätäydellisyyttä vastaan tulee toimia.

Kouluissa tapahtuviin epätäydellisyyksiin ei ole yhtä taikatemppua. Keinoja kuitenkin on, eikä niitä pidä kenenkään pakoon juosta. Esimerkiksi tulisi edelleen kriittiseen sävyyn tarkastella erityisopetuslainsäädännön ja siihen sisältyvän inklusion toimivuutta sekä näihin kohdennettujen resurssien riittävyyttä sekä lisätä ylipäätään resursseja samanaikaisopetukseen, erityisopetukseen ja oppilaanohjaukseen. Keinoja siis on, eikä elävä elämä ole avaruustiedettä.

Kyse on loppujen lopuksi muutamasta ydinasiasta, jotka olen aikaisemminkin ilmaissut: 1) Onko lasten ja nuorten maailmassa riittävä määrä moniammatillista osaamista? 2) Onko joku, jolla on aikaa kysyä, mitä lapselle kuuluu? 3) Annetaanko kouluille työrau-

Pöytäkirja PTK 117/2020 vp

ha keskittyä oleelliseen? Se oleellinen on esimerkiksi sitä, onko kouluissa aikaa opettaa sanat ”kiitos”, ”anteeksi” ja ”ole hyvä”. Se oleellinen on sitä, ettemme jatkuvasti riko sitä, mikä ei ole rikki. Se oleellinen on sitä, onnistummeko me opettamaan lapsille ja nuorille, mikä on oikein ja mikä on väärin.

Puhemies! Huomiota tulee kiinnittää myös lasten ja nuorten kanssa työskentelevän henkilöstön, niin opettajien kuin muidenkin ammattilaisten, osaamisen kehittämiseen, jaksamiseen ja hyvinvointiin. Edustaja Kiuru, joka on täältä salista poistunut, totesi myös hyvin, että myöskin opettajakoulutuksella on tässä tärkeä roolinsa. Siitä tämä kaikki lähtee, ei tämä loppujen lopuksi niin monimutkaista ole. Vielä kun pakettiin lisätään vaikkapa opetustilojen toimivuus ja terveellisyys, ollaan jo kovin pitkällä.

Se, mitä meidän kouluissa ja oppilaitoksissa tapahtuu, siis ylipäätään tietoisuus elävästä elämästä, on meidän päättäjien aivan keskeinen ydintehtävä. Kouluissa kohdataan joka päivä, joka ikinen hetki jokainen ihminen. Siksi sitä ei saisi rikkoa. On myös varsin viisasta, että koulumaailmaan liittyvistä haasteista, ongelmista, vaikkapa juuri nyt esiin tulleista kiusaamis- ja väkivaltatapauksista, kyettäisiin keskustelemaan rakentavasti. Keskittyisimme siis keskustelemaan ratkaisuista, emme siitä, kuka on eniten syyllinen. Suomalaisen perusopetuksen lukuisat hyvät tapahtumat ovat kaikkien meidän ansiota, ja ne lukuisat haasteet ovat meidän kaikkien haasteita.

Puhemies! Pidän sivistysvaliokunnan perusteita oikeina. Valiokunta siis katsoo, että voimassa oleva lainsäädäntö on hyvä perusta lasten ja nuorten hyvinvoinnin turvaamiseksi kouluissa. Lainsäädäntö antaa mahdollisuuden myös toiminnan edelleenkehittämiseksi sekä paikallisesti että valtakunnallisesti vaikkapa siten, kuten kansalaisaloitteen tavoitteessa kuvataan. Ongelma ei ole se, että nykyinen malli estäisi järkevän toiminnan, vaan se, mitä sen sisällä tapahtuu. Tekevätkö ne ihmiset, jotka kouluissa työskentelevät, oikeita asioita? Onko heillä siihen aikaa?

Puhemies! Kiitän suuresti kansalaisaloitteen tekijöitä. Kansalaisaloitteesta on varmasti valjastettavissa ansionsa kaikessa tässä isossa kokonaisuudessa, joka tukisi aloitteen pyrkimyksiä, aloitteen aitoja ja oikeita pyrkimyksiä kohti parempaa ja turvallisempaa koulua ja ylipäätään kohti inhimillisempää elämää.

15.09 Veronika Honkasalo vas: Arvoisa puhemies! Ihan jokaisella lapsella ja nuorella tulee tässä maassa olla oikeus käydä turvallisesti koulua. Kansalaisaloitteessa esiin nostetut kiusatuille lapsille ja nuorille aiheutuvat ongelmat on otettava vakavasti. Oikeus elää omaa arkea ilman pelkoa väkivallasta tai kiusatuksi tai syrjityksi joutumisesta koskee yhtäläisesti niin yhteiskuntamme nuorempia jäseniä kuin aikuisiakin.

Opetuksen järjestäjillä ja koulun aikuisilla on lakisääteinen velvollisuus turvata oppilaille turvallinen kouluympäristö. On selvää, että kouluissa on voitava tehdä nykyistä enemmän kiusaamisen lopettamiseksi ja lasten oikeuksien turvaamiseksi. Me vasemmistoliitossa iloitsemme siitä, että hallitusohjelmaan saatiin kirjattua koulupsykologeille ja kuraattoreille sitovat mitoitukset ja että nuo mitoitukset ovat pian totisinta totta. Me vasemmistoliitossa olemme peräänkuuluttaneet mitoitusta jo pitkään. Oppilaille täytyy taata vaikeissakin tilanteissa heidän tarvitsemansa apu ja tuki. Koulupsykologien ja kuraattorien asiakasmäärät ovat tällä hetkellä täysin kohtuuttomat.

Me uskomme, että aloitteen tavoitteisiin voidaan päästä vahvistamalla olemassa olevia oppilashuollon resursseja, niin kuin myös asiantuntijalausunnoissa todettiin sivistysvalio-

Pöytäkirja PTK 117/2020 vp

kunnassa. Vasemmistoliitto haluaa riittävästi psykologeja, terveydenhoitajia ja kuraattoreita päiväkoteihin, peruskouluun ja toiselle asteelle. Uskomme, että matalan kynnyksen palveluihin panostaminen on paras tapa tukea nuoria ennalta ehkäisevästi.

Myös opetusryhmien koko vaikuttaa suoraan koulujen työilmapiiriin ja opiskelijoiden mahdollisuuksiin saada yksilöllistä tukea. Siksi myös perusopetukseen tarvitaan opettajamitoitus, joka turvaa riittävän pienet ryhmäkoot. Tätä vasten on todella huolestuttavaa, että monet kunnat nyt koronan varjolla suunnittelevat peruskouluja koskevia säästötalkoita, jotka muun muassa kasvattaisivat ryhmäkokoja. Nyt on syytä malttiin, varsinkin kun hallitus on juuri päättänyt riihessä valtavasta kuntien tukipaketista.

Arvoisa puhemies! Yhden asian haluan tässä tuoda nyt painavasti esille. Kun tätä kansalaisaloitetta ensimmäisen kerran käsiteltiin, esitettiin salista kritiikkiä niitä kohtaan, jotka eivät olleet kansalaisaloitteen ehdotuksesta samaa mieltä, ja tuo sama on esitetty taas tänään. Kritiikkiä saa toki esittää, mutta on epäasiallista väittää, että se, että on itse metodista eri mieltä, tarkoittaisi, että vähättelisi koulukiusaamista ilmiönä ja sen vakavuutta.

Olen aivan varma siitä, että me kaikki tässä salissa haluamme, että kiusaaminen loppuu — ihan jokainen. Mutta niin kuin sivistysvaliokunnan mietintö ja sitä varten kuullut lukuisat asiantuntijalausunnat — ehdoton enemmistö niistä — osoittavat, juuri tässä kansalaisaloitteessa esitetty työkalu ei ole se järkevin. Siis aivan valtaosa niistä lausunnoista totesi näin. Ne Koposen mainitsevat pari asiantuntijaa olivat aivan poikkeus.

Meillä ovat olemassa toimivat rakenteet ja ammattilaiset. Se, mitä tarvitsemme, on se, että koulun turvallisuuteen myös resursoidaan tarpeeksi ja henkilöstö koulutetaan tunnistamaan kiusaamisen moniulotteisuus. Myös Vantaan tapauksessa erittäin raskauttavaa oli se, että fyysisen väkivallanteon kuvasivat monet koulun oppilaat. Kiusaamista esiintyy siten sekä reaali maailmassa että sosiaalisessa mediassa ja valitettavasti yhä edelleen monesti aikuisilta täysin piilossa. Ja se olikin hyvä huomio, jonka Timo Heinonen täällä tänään nosti esille: edelleen lasten ja nuorten kokemus on se, että aikuiset eivät tunnista, eivät näe kiusaamista.

Avoin fyysinen väkivalta on usein se raain lopputulos. Tätä ennen on edeltänyt usein jo pitkä taival kiusaamista, mikä kertoo ennen kaikkea kouluyhteisön pahoinvoinnista. Koulukiusaamisessa ja kouluväkivallassa ei ole kyse vain yksilöllisestä asiasta vaan nimenomaan koko koulua koskevasta, kollektiivisesta asiasta.

Kiva Koulu -hanketta on nyt viime päivinä aika paljon kritisoitu, ja siihen voi olla monesti perustetta. Ja itse näen, että yksi ongelma siinä on nimenomaan se, että Kiva Koulu -hanke ei välttämättä kykene tunnistamaan nimenomaan tämän kouluväkivallan yhteisöllisiä piirteitä. Sitten on hyvä muistaa, ettei koulukaan ole irrallinen ympäröivästä yhteiskunnasta vaan sen heijastuma. Siten yhteiskunnallinen eriarvoisuus näkyy myös koulu maailmassa, ja tämä kaikki kytkeytyy myös koulukiusaamiseen ja kouluväkivaltaan.

Arvoisa puhemies! Sitten vielä yhden asian haluaisin korjata tässä lopussa. Edustaja Koponen mainitsi omassa puheenvuorossaan, että ollaan nyt menty jo niin pitkälle, että Vantaalla harkitaan vartijoiden palkkaamista kouluihin, ja että tämä kimmoke lähti sitten puolueenne puheenjohtajan tviitistä. Ikävä kyllä näin ei ole. [Ari Koposen välihuuto] Nämä vartijat ollaan palkkaamassa Vantaalle kouluihin joka tapauksessa, ja se liittyy täysin eri asiaan. Se liittyy siihen, niin kuin tiedämme monista kunnista, että koulujen tukipalveluita yhtiöitetään ja voi olla niin, että yksi firma vastaa ruokailusta, yksi siivouksesta, yksi vahtimestaripalveluista. Juuri näin on tehty Vantaalla, ja nykyään siellä vartiointiliike pyörittää näitä koulun vahtimestaripalveluita. Eli on todella ikävää, että me niin monta kertaa

Pöytäkirja PTK 117/2020 vp

juuri teidän puolueenne kohdalla joudumme tilanteeseen, jossa me joudumme kerta toisensa jälkeen oikaisemaan väärää tietoa. Mutta halusin nyt tässä puheen lopuksi tämän sanoa. [Ari Koponen: Se tuli sydäimestä!]

15.16 Mikko Kinnunen kesk: Arvoisa herra puhemies! Hänet otettiin pois joukosta, tönnittiin, lähetettiin törkyviestejä, mollattiin somessa, naureskeltiin toisten kuullen, pilkattiin vakaumusta, peloteltiin, uhkailtiin ja lyötiin. Hän jäi pois koulusta. Hän sai lopulta apua, mutta melko myöhään. Kun itsetuntoa ja omanarvontuntoa murennetaan pikkuhiljaa ja mieleen pesiytyy pelko, siitä kuntoutuminen ja voimaantuminen vie aikansa. Se auttaa pikkuhiljaa. Uudet kaverit, hyvät harrastukset ja turvalliset aikuiset ja yhteisöt auttavat. Hän ei ole ainoa. Olen kohdannut heitä, rikki menneitä nuoria, kansanopiston rehtorina ja erityisopettajana reilun 20 vuoden ajan. Kiusaamisen kitkemisessä riittää edelleen työtä. Voimme näyttää mallia kunnioittamalla itse monenlaisuutta ja erilaisuutta, puhumalla arvostaen toisillemme ja toisistamme.

Edustaja Koposen ennen edustajauraansa tekemä kansalaisaloite puuttuu aivan oikeaan asiaan. Kiitos edustaja Koposelle aloitteen tekemisestä.

Perustuslakimme mukaan lapsia ja nuoria on kohdeltava koulussa tasa-arvoisesti yksilöinä. Oppilaan saaman tuen tulee olla joustavaa, pitkäjänteisesti suunniteltua ja tuen tarpeen mukaan muuttuvaa. Tukea tulee antaa niin kauan ja sen tasoisena ja muutoisena kuin on tarpeellista. Koulun kaiken henkilöstön, niin opettajien, terveydenhoitajien, kuraattorien kuin psykologien, yhteinen tehtävä on tukea lasten ja nuorten kasvua ja kehitystä. Lasten tukena on oltava riittävästi turvallisia aikuisia. Koko koulun yhteinen tehtävä on ehkäistä ennalta kiusaamista ja puuttua siihen välittömästi. Kiusaaminen tulee katkaista heti. Ennen kaikkea tarvitaan ennaltaehkäisevää työtä. Kysymys on oikeasta asenteesta, mutta siihen tarvitaan myös riittävät resurssit. Niin kuin täällä on jo todettu, voimassa oleva lainsäädäntö on hyvä perusta lasten ja nuorten hyvinvoinnin turvaamiseksi ja edistämiseksi kouluissa. Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki muodostaa kokonaisuuden, joka velvoittaa opetuksen järjestäjän huolehtimaan oppilaan hyvinvoinnista ja tarvittavasta yksilöllisestä ja yhteisöllisestä tuesta.

Meillä on meneillään hyviä kehittämishankkeita, jotka vastaavat tämän aloitteen tarpeeseen. Erittäin oleellista on varmistaa, että palvelut oppilaiden tukemiseksi kohdennetaan oikein ja niihin turvataan riittävästi varoja. Koulupsykologi- ja kuraattoripalvelut tulee saada koko maahan. Asiantuntijoista on ollut monella paikkakunnalla pulaa. Onneksi olemme saaneet uusia korkeakouluipaikkoja ja koulutuksia eri puolille maamme; samoin on tärkeää varmistaa, että palvelut ovat oppilaalle saatavilla matalalla kynnyksellä, mahdollisuuksien mukaan suoraan kouluissa ja oppilaitoksissa. Tämä tulee ottaa sote-uudistuksessa huomioon. Tuki tulee saada koulussa, lähellä oppilasta, ruohonjuuressa. Tutkimusten mukaan koulujen välillä on suuriakin eroja tässä. Toivon, että sote-uudistus tasaa näitä eroja niin että kaikki saavat apua.

OKM:n kiusaamisen ehkäisyä ja koulurauhaa käsittelevä työryhmä nosti esille sen, että kiusaamisesta puhumisen lisäksi tulee keskittyä myönteisen toimintakulttuurin rakentamiseen sekä erityisesti koulujen rehtorien ja varhaiskasvatuksen johtajien rooliin tässä tehtävässä. Tuetaan myönteistä ja kannustavaa johtajuutta kiusaamisen torjunnassa. Tähänkin tarvitaan uutta ja täydentävää oppia jatkuvan oppimisen ajatuksen mukaisesti. Tuetaan myös perheitä yli sukupolvien menevän syrjäytyneisyyden kitkemiseksi. Myös ennakko-

Pöytäkirja PTK 117/2020 vp

luulot ja syrjivä suhtautuminen toisiin voi kulkea suvussa. Joka perheessä ei ole voimia eikä mahdollisuuksia huomata oman lapsen pahaa oloa. Tarvitaan perhekeskuksia, joissa lapset, nuoret, isät ja äidit ja kaikki kasvattajat saavat tukea samalta luukulta.

Arvoisa puhemies! Hallitusohjelma asettaa nollatoleranssin kiusaamiselle. Tämä on yhteinen työmme. Ja kuten edustaja Kivisaari tuossa edellä totesi, on hyvä, että opimme sanomaan ”kiitos”, ”ole hyvä” ja ”anteeksi”, erottamaan oikean ja väärän, hyvän ja pahan, muistamaan, että jokainen ihminen on arvokas. Näitä ajatuksia me saamme yhdessä viedä eteenpäin.

15.22 Päivi Räsänen kd: Arvoisa puhemies! Kansalaisaloitteessa tavoitellaan lasten ja nuorten syrjäytymiseen johtaviin ongelmiin puuttumista alakouluissa, ja ihan erityinen kärki, joka täälläkin on nyt runsaasti keskustelua herättänyt, on koulukiusaamisen ehkäisyssä.

Erilaisista Kiva Koulu- ja muista kiusaamisen ehkäisyhankkeista huolimatta ongelma on sitkeä. Se vaatii päättäväistä puuttumista. Koulukiusaaminen on pahimmillaan julmaa fyysistä tai henkistä pahoinpitelyä, ja se on aina ihmisarvoa loukkaavaa. Se voi jättää ihmisen elämään pysyvät henkiset vauriot. Itsetuntovammat heijastuvat pitkälle ja monella tavoin ihmisen hyvinvointiin, ja helposti kiusaamisen uhri kuvittelee itse olevansa huono, koska häntä kiusataan.

Opettaja ei aina huomaa kiusaamista. Kiusattu oppilas ei itse siitä välttämättä halua kertoa aikuiselle: kiusatuksi joutuminen saatetaan kokea häpeänä, asian käsittely pelottaa, tai pelätään, että aikuiselle kertomisesta ei ole apua vaan että kiusaaminen pahenee entisestään. Vain noin puolet kiusatuista nuorista kertoo jollekulle kiusaamisesta, eli puolet kiusaamisesta on täysin pimennossa. Epäsuorasta kiusaamisesta kerrotaan opettajalle harvemmin kuin suorasta ja avoimesta, ja kiusaamisesta kerrotaan todennäköisemmin kotona kuin koulussa. Mitä nuorempia koululaiset ovat ja mitä useammin heitä kiusataan, sitä todennäköisemmin he kertovat kiusaamisesta. Yksi syy, miksi lapset eivät kerro kiusaamisesta, on se, että he eivät usko kenenkään puuttuvan asiaan. Vain noin puolet kaikista lapsista tai kaikista oppilaista uskoo, että opettaja puuttuisi kiusaamiseen.

Koulukiusaaminen kytkeytyy syrjäytymiseen monella tavoin niin kiusaajien kuin kiusattujen kohdalla. Tutkimusten mukaan lapsilla on neljä syrjäytymistä ennakoivaa riskitekijää: vanhempien matala koulutustaso, päihde- ja mielenterveysongelmat tai pitkäaikainen toimeentulotuen tarve sekä perheen rakenteessa tapahtuneet suuret muutokset, kuten avioerot. Syrjäytyminen alkaa jo varhaislapsuudessa, joten perheen varhainen tuki on huomattavasti tehokkaampaa kuin reagoivat toimenpiteet. Tarvitaan siis ehkäiseviä toimia jo ennen alakoulua: varhaiskasvatuksessa samoin kuin perheiden tukemisessa. Ja jotta yhdenkään lapsen ei tarvitsisi aloittaa elämäänsä ikään kuin takamatkalta, pitäisi erityisesti riskivanhempien saada tukea.

Varsinkin erityistä tukea tarvitsevat lapset jäävät usein koulussa ilman riittävää apua, ja tukea tarvitsevien määrä on viime vuosina kasvanut voimakkaasti. Esimerkiksi neuropsykiatriset poikkeavuudet altistavat syrjäytymiselle ja kuluttavat voimavaroja. Sijoitetuista lapsista 70 prosentilla on neuropsykiatrinen diagnoosi. Aistiherkkyudet ja oppimisen vaikeudet altistavat häiriökäyttäytymiselle, ja muotiin tulleet avoimet oppimisympäristöt ja luokaton opetus tuovat lisähaastetta erityisesti näistä ongelmista kärsiville lapsille. Koulunkäynnistä voi alusta lähtien muodostua epäonnistumisten sarja.

Pöytäkirja PTK 117/2020 vp

Kun perheen taloudelliset ja sosiaaliset resurssit ovat niukkoja ja voimavarat lapsen tukemiseen puutteellisia, niin tämä hallituksen esittämä oppivelvollisuusiän pidentäminen ja tämä ylimääräinen kouluvuosi eivät valitettavasti auta. Siinä apu tulee liian myöhään.

Erityistarpeisiin nähden ryhmäkoot ovat edelleen liian suuria. Tämän seurauksena ne oppilaat, jotka tarvitsevat tukea, eivät saa tukea ja muut taas eivät saa tarpeeksi opetusta, kun opettajan aika menee tukea tarvitseville. Tarvitsisimme myös uudenlaista pienryhmäopetusta erityistä tukea tarvitseville lapsille.

Tässä salissa on vallinnut varsin laaja yksituumaisuus vanhustenhoidon lakisääteisen hoitajamitoituksen tarpeesta, ja kyllä samaa tarvittaisiin myös kouluun. Tätä on vuosikausia vastustettu opetuksen järjestäjien omaan harkintaan vedoten, mutta ongelmat ovat kasvaneet, joten olisi aika tunnustaa, että laissa tulisi myös selkeästi säätää, kuinka monta oppilasta saa olla yhdellä opettajalla.

Riittävän pienten ryhmäkokojen lisäksi tarvitaan resursseja oppilashuoltoon: niin terveydenhuollon, koulukuraattorien kuin koulupsykologien palveluita. Suomen Psykologiliitto antoi eilen kriittisen lausunnon hallituksen sote-uudistusta koskevasta lakiluonnoksesta, ja siinä siirrettäisiin koulupsykologit pois kouluilta niin fyysisesti, työn sisällön osalta kuin organisatorisesti. Opiskeluhoollon psykologin työssä on oleellista nimenomaan yhteistyö koko koulun kanssa, jotta voidaan ehkäistä näitä ongelmia. Opiskeluhoollon perusajatus on se, että arjessa on saatavilla apua ja tukea. Koulupsykologin luo on helppo hakeutua, jos työntekijä on tuttu sieltä koulun arjesta. Jos koulupsykologit nyt siirrettäisiin hallituksen esittämällä tavalla sinne sote-alueelle, niin yhteys kouluun ja oppilaitokseen, lapsiin ja nuoriin katkeaa ja samoin katkeaisi yhteys opettajiin ja rehtoreihin, joiden kanssa opiskeluhoollotyötä tehdään. Onkin noussut huoli, onko tavoitteena siirtää nykyiset koulupsykologit lisäresursseiksi sote-maakuntiin, vaikka tälläkin hetkellä koulussa on useiden satojen mielenterveysammattilaisten vaje.

Ja, arvoisa puhemies, lopuksi: Vastuu on kaikilla — aikuisilla, kiusatun ja kiusaajien vanhemmilla, opettajilla, koulun muilla aikuisilla, viranomaisilla, meillä päättäjillä. Ja myös lapsilla ja nuorilla, jotka tilannetta todistavat tai näkevät esimerkiksi some-päivityksen aiheesta, on vastuu raportoida eteenpäin aikuiselle.

”Pahinta ei ole pahojen [Puhemies koputtaa] ihmisten pahuus, vaan hyvien ihmisten hiljaisuus”, totesi aikoinaan Martin Luther King, ja nämä sanat pätevät myös koulukiusaamiseen.

15.30 Jaana Pelkonen kok: Arvoisa puhemies! Ensinnäkin kiitos edustaja Koposelle työstä aloitteen eteen.

Suomessa, kuten monessa muussakin maassa, koulukiusaaminen, henkinen ja fyysinen väkivalta ovat hyvin vakavia, surullisia ja vaikeasti pois kitkettäviä ongelmia. Kiusaaminen ei koskaan ole kiusatun syytä. Kiusaaja etsii syyn kiusaamiselle mistä tahansa. Koulukiusaaminen ei myöskään koskaan ole vaaratonta. Se aiheuttaa tutkitusti vakavia pitkäaikaisia psykososiaalisia vaikutuksia, pahimpina muun muassa itsetuhoajatukset, ahdistuneisuus ja masentuneisuus. Kiusaamisella on aina myös itsetuntoa heikentävä vaikutus. Kiusaaminen voi laukaista sosiaalisilta taidoiltaan epävarmassa ylitsepääsemättömiä vihan tunteita ja aiheuttaa vakavia seurauksia, fyysisen väkivallan jäljistä puhumattakaan.

Mannerheimin Lastensuojeluliitto määrittelee kiusaamisen ryhmäilmiöksi, johon liittyy vääristynyt vallan tavoittelu. Kiusaaminen koskettaa muitakin kuin vain kiusaajaa ja kiusattua uhria. Kiusaajalla voi olla apuri, joka ei aloita kiusaamista mutta menee helposti mu-

Pöytäkirja PTK 117/2020 vp

kaan tilanteeseen. Mannerheimin Lastensuojeluliitto myös muistuttaa, että yksi kiusaamisen muodoista on puuttumattomuus eli hiljainen hyväksyntä.

Kauppätieteiden tohtori Samil Aledin on tutkinut nuorten brändikiusaamista, jossa kiusataan nuorta, jonka vaatteet, kännykkä, lenkkarit tai esimerkiksi koululaukku eivät ole oikeaa brändiä. Samankaltaista viestiä on tullut paljon vanhemmilta, jotka ovat kertoneet, etteivät hyväkuntoiset lastenvaatteet kelpaa edes edullisesti kirpputoreilla, elleivät ole oikeaa merkkiä.

Kukaan ei ansaitse joutua ulkopuoliseksi ja kiusatuksi. Me kaikki haluamme kuulua laumaan ja tulla hyväksytyiksi. Kuinka sitten kitkeä kiusaaminen pois lasten keskuudesta, jos emme onnistu kitkemään sitä pois edes meidän aikuisten keskuudesta? Kuinka voimme vaatia lapsilta kohteliasta käytöstä, erilaisuuden hyväksymistä sekä ihmisarvon kunnioitusta, jos emme itse osaa näyttää esimerkkiä? Tätä vastaavaa edustaja Suomela hetki sitten kysyi omassa puheenvuorossaan.

Sosiaalinen media on tehnyt kiusaamisen, toisten vähättelyn ja uhkailun entistä helpommaksi. On erittäin helppo leikkiä kukkulan kuningasta nimettömänä ja kasvottomana jakelamalla erilaisia uhkauksia. Aikuisten toiminta perustuu täysin samoille käytösmalleille kuin sen epävarman mutta uhmakkaan oppilaan, joka haluaa näyttää uskallustaan mutta ei uskalla tehdä sitä omilla teoillaan vaan kiusaamalla heikompaansa tai niitä, jotka heikompi puolustavat.

Ainoa oikea vaihtoehto on nollatoleranssi. Vastuu turvallisesta asenneilmapiiristä on meillä kaikilla. Nollatoleranssi lähtee liikkeelle puuttumisesta jokaiseen epäasialliseen keskusteluun ja tilanteeseen, ja se vaatii meiltä jokaiselta uskallusta toimia ja puolustaa toista ihmistä. Meillä ei ole varaa menettää yhtäkään lasta tai nuorta, ja meidän on suojattava nuorten ja lasten itsetuntoa kaikin mahdollisin keinoin.

15.33 Sofia Vikman kok: Arvoisa puhemies! Tästä kansalaisaloitteesta antamassaan mietinnössä sivistysvaliokunta on tuonut esiin, että syynä lasten ja nuorten syrjäytymisen taustalla on usein koulukiusaaminen. Kansalaisaloite pureutuu laajaan, vakavaan ja sydäntäsärkevään ongelmaan. Edustaja Heinonen kuvasi omassa puheenvuorossaan osuvasti sitä, minkälaisia pitkäaikaisia vaikutuksia koulukiusaamisella usein on kiusatun elämään.

Vantaan kaupunki tiedotti maanantaina, että vantaalaisella koululla tapahtui 15. syyskuuta välitunnilla kuudesluokkalaisten oppilaiden tekemä vakava väkivallanteko. Poliisin mukaan koulussa tapahtuneesta 11-vuotiaan pahoinpitelystä epäillään neljää 12—13-vuotiaasta oppilasta. Uhrin kannalta uhkaava tilanne koululla oli ollut jatkuva, ja lapsi oli pelännyt mennä kouluun. Vanhempien yritykset puuttua tilanteeseen eivät olleet tuottaneet toivottua tulosta.

Arvoisa puhemies! Kiusaaminen on onnistuttava katkaisemaan heti. Fyysiselle ja henkiselle väkivallalle täytyy olla nollatoleranssi. Kenenkään ei pidä joutua pelkäämään koulussa. Kun kiusaamista ei saada pysäytettyä, se voi päätyä vakaviin rikoksiin. Kouluväkivalta, se, että lapsi on pahoinpidelty koulussa, ei ikävä kyllä ole aivan ainutkertainen tilanne. Kiusaaminen kärjistyy poliisin tietoon tuleviksi tapauksiksi pelkästään Helsingissä viikoittain.

Koulukiusaaminen on tietysti terminä sopimaton pahoinpitelyyn, joka on väkivaltaa ja vakava rikos. Tähän asiakokonaisuuteen liittyen on syytä kiinnittää huomiota myös haasteisiin, jotka liittyvät alle 15-vuotiaiden tekemiin rikoksiin puuttumiseen ja uhrin oikeusturvan toteutumisen ongelmiin, kun rikoksentekijä on alle 15-vuotias.

Pöytäkirja PTK 117/2020 vp

Arvoisa puhemies! Avun ja tuen pitää olla koulujen arjessa saatavilla heti ja matalalla kynnyksellä. Hallitus on kuitenkin siirtämässä koulupsykologit ja -kuraattorit sote-organisaation armoille pois sieltä rehtorin ulottuvilta. Siinäkin menee yksi konkreettinen apukeino rehtoreilta kouluväkivaltaan ja koulukiusaamiseen puuttumiseen. Tähän meillä ei ole varaa.

Olen myös huolissani hallituksen suunnitelmista, jotka tulevat käytännössä tarkoittamaan kunnissa leikkauksia perusopetuksen resursseihin. Hallituksen hanke oppivelvollisuuden pidentämisestä ilman siihen kohdistettuja riittäviä resursseja uhkaa johtaa kunnissa leikkauksiin perusopetuksesta sen sijaan, että panostettaisiin perusopetuksen vahvistamiseen ja opettajien mahdollisuuksiin varmistaa jokaisen oppilaan riittävä henkilökohtainen tuki ja turvallinen koulun oppimisympäristö.

Kokoomus panostaisi oppivelvollisuuden toteuttamiseen varatut rahat perusopetuksen vahvistamiseen ja varhaisen tuen toteuttamiseen. Panostamalla perusopetukseen ja varhaiseen tukeen, varhaisiin vuosiin, ehkäistäisiin kiusaamista, syrjäytymistä ja pudokkuutta kaikkein tehokkaimmin. Ongelmiin ja etenkin kiusaamiseen on puututtava heti matalalla kynnyksellä.

Arvoisa puhemies! Opetusministeri on luvannut kutsua puolueita koolle kiusaamisen ehkäisemistä pohtimaan. On hyvä, että poliitikot ja virkamiehet keskustelevat aiheesta, mutta hallitus ei voi enää haudata työryhmiin kouluväkivaltaa ja -kiusaamista ja näihin puuttumista.

Viime vaalikaudella opetusministeri Sanni Grahn-Laasosen johdolla valmisteltiin raportti, joka sisälsi 24 toimenpide-ehdotusta kiusaamisen ehkäisyyn ja siihen puuttumiseen. Osa näistä ehdotuksista ehdittiin jo laittaa toimeen, ja hallituksella olisikin nyt paikka tarkastella, mikä on toimeenpanon tilanne tämän hallituksen osalta näiden ehdotusten suhteen.

Joka tapauksessa kauniit puheet ja työryhmät eivät nyt enää riitä. Hallitukselta tarvitaan tekoja, asiaan tarttumista. Toivon, että niin hallitus myös toimii. Nähtäväksemme jää, mitä hallitus tekee, jotta jokaisen lapsen koulurauha sekä henkinen ja fyysinen koskemattomuus turvataan — tähän kaikki tuki hallitukselle. On syytä kysyä, onko opettajilla riittävästi keinoja ja välineitä. Entä mikä on hallituksen viesti lukuisille niille huolestuneille vanhemmille, joiden lapsi tälläkin hetkellä pelkää mennä huomenaamulla kouluun, ja vanhemmille, jotka yrittävät löytää keinoja turvata lapsensa koulurauha?

15.39 Hanna Holopainen vihr: Arvoisa puhemies! On ollut ilo kuunnella näitä erittäin hyviä puheenvuoroja tässä keskustelussa.

Aloitteessa on kiinnitetty huomiota erittäin tärkeään asiaan, lasten ja nuorten syrjäytymiseen ja siihen, miten suuri merkitys turvallisella kouluympäristöllä on lasten ja nuorten hyvinvoinnin kannalta. Tutkimusten mukaan kiusatuksi tuleminen jättää pysyvät jäljet ja sillä on merkittävää vaikutusta yksilön elämän tuleviin vaiheisiin.

Kiusaamisen ehkäisemiseen tarvitaan kaikkien toimijoiden yhteistyötä. Oppilailla, opettajilla, huoltajilla ja oppilashuollon työntekijöillä ja viranomaisilla täytyy olla yhteinen ymmärrys siitä, kuinka kiusaamiseen puututaan. Kiusaamistilanne nostattaa paljon tunteita pintaan kaikilla aikuisillakin, ja siksi on ehdottoman tärkeää, että on olemassa selkeä toimintamalli ja työkalut haastavan tilanteen hoitamiseksi, ettei kukaan sulje silmiään ja käännä selkäänsä vaikeassa tilanteessa. Koulussa tapahtuvaan kaltoinkohteluun on jokaisen aikuisen puututtava, ja tilannetta todistava aikuinen ei voi sulkea silmiään tilanteelta.

Pöytäkirja PTK 117/2020 vp

Lasten ja nuorten on voitava luottaa siihen, että aikuiset auttavat. Kouluterveyskyselyn tulokset osoittavat, että ongelma on laaja, ja on selvää, että tarvitaan parempia työkaluja ongelman tunnistamiseen ja ratkaisemiseen. Emme voi hyväksyä sitä, että Suomessa on lapsia, jotka joutuvat päivittäin henkisen tai fyysisen kaltoinkohtelun kohteeksi.

Arvoisa puhemies! Kiusaaminen on epämääräinen ja vähättelevä ilmaisu, joka ei kerro yksittäisen teon vakavuutta tai lainvastaisuutta. Normaaliin kasvuun ja kehitykseen kuuluu haasteita. Sosiaalisten suhteiden luomisen ja ylläpitämisen taidot ovat koululaisilla vasta kehittymässä, ja sen vuoksi koululaisten välillä esiintyy ristiriitoja. Normaaliin kasvuun ja kehitykseen eivät kuitenkaan kuulu sellaiset teot, jotka täyttävät rikoksen tunnusmerkistön. Niiden selvittäminen kuuluu viranomaisille. Tekojen vakavuutta on kuvattava niiden oikeilla nimillä. Lainvastainen teko — kuten esimerkiksi pahoinpitely, laiton uhkaus, varkaus, vahingonteko, kunnianloukkaus, viestintärauhan rikkominen, salakatselu tai vainoaminen — ei voi lieventyä kiusaamiseksi vain siksi, että se tapahtuu koulun alueella. Kiusaamiseksi mielletään lisäksi tekoja, jotka eivät täytä rikoksen tunnusmerkistöjä eivätkä sinällään ole lainvastaisia. Nämäkin teot ovat kuitenkin vakavia, ja niihinkin tulee reagoida välittömästi.

Arvoisa puhemies! Täällä aiemmissa puheenvuoroissa jo kuvattiin sitä, että meillä Lappeenrannassa on panostettu opettajien koulutukseen. Meillä on haluttu kehittää kouluihin ratkaisukeskeistä toimintakulttuuria, ja valtaosa koulujemme opettajista on koulutettu nepsy-valmentajiksi. Tämän lisäksi meillä Etelä-Karjalassa on luotu opettajien tueksi toimintamalli, joka auttaa tunnistamaan erilaisten rikollisten tekojen tunnusmerkistön ja toimimaan kuhunkin tilanteeseen sopivalla tavalla. Kouluissa on myös varmistettu, että kaikki tunnistavat vastuukysymykset ja ilmoitusvelvollisuutta ei jätetä käyttämättä.

Etelä-Karjalassa toimii lainvastaisten tekojen työryhmä, joka koostuu kuntien eri viranomaisista, Etelä-Karjalan sosiaali- ja terveyspiirin ja Etelä-Karjalan pelastuslaitoksen ja poliisin edustajista. Tämä työryhmä on laatinut koko maakuntaan yhteisen ohjeistuksen, jonka mukaisesti lainvastaisiin tekoihin puututaan kouluissa. Etelä-Karjalassa ei enää käytetä lainkaan sanaa ”koulukiusaaminen” vaan puhutaan lainvastaisista teoista niiden oikeilla nimillä. Koko kouluyhteisöä — oppilaita, opettajia ja myös huoltajia — on opetettu tunnistamaan tekojen tunnusmerkistöt. Kaikkien tekojen osalta kaikilla on myös tiedossa, mihin toimenpiteisiin tapauksissa ryhdytään. Opettajien tukena on selkeät toimintaohjeet ja luettelo toimenpiteistä, miten missäkin tilanteessa toimitaan. Esimerkiksi pahoinpitelyn tunnusmerkistön täyttävä teko on kyseessä silloin, kun oppilas lyö tai potkii toista tai kaataa toisen maahan ja niin edelleen, ja tällöin toimintaohjeena on tehdä ilmoitus poliisille.

Toimintamalliin kuuluu keskeisesti myös se, että on määritelty prosessi, joka seuraa ilmoitusvelvollisuuden käyttämistä. Koululta tulleen rikosilmoituksen jälkeen tekijää puhutellaan oikeusedustajan ja poliisin läsnä ollessa. Puhuttelun koollekutsujana toimivat Eksoten lasten ja nuorten oikeusedustajat, ja poliisin puolelta siihen osallistuvat poliisin ennalta estävän työn toimijat.

Etelä-Karjalan toimintamalli on osoittautunut tehokkaaksi. Prosessiin kuuluvat myös kuraattorin seurantatapaamiset teon jälkeen, ja niiden perusteella on pystytty ehkäisemään tapahtumien uusiutumista. Esimerkiksi vuonna 2019 puhutteluja oli järjestetty Etelä-Karjalassa 200 ja vain yksi tekijä oli uusiutunut tekonsa.

Arvoisa puhemies! Etelä-Karjalassa on löydetty työkaluja ja rohkeutta puuttua toimintaan, joka vaarantaa lasten ja nuorten kasvun ja kehityksen. Tämän toimintamallin toivoisin laajentuvan muuallekin.

Pöytäkirja PTK 117/2020 vp

15.45 Ritva Elomaa ps: Arvoisa puhemies! Kun kansalaisaloite saa yli 50 000 allekirjoitusta, se on merkki siitä, että viesti kansalaisilta on vahva ja että halutaankin, että asia käsitellään täällä istuntosalissa. Tämä kansalaisaloite pitää sisällään sen, että jokaiseen maamme alakouluun saataisiin terapeuttisia valmiuksia omaava aikuinen.

Kannatan lämpimästi tätä kansalaisaloitetta. Sivistysvaliokunnassa tämä kansalaisaloite ei mennyt läpi. Siitä tehtiin vastalause — Koponen, Juuso ja Antikainen — jonka Ari Koponen esitti täällä puheessaan. Kannatan siis myös hänen esittämänsä vastalauseetta.

Samalla minä kiitän perussuomalaista Ari Koposta siitä, että hän on laatinut ja lähtenyt viemään eteenpäin tätä kansalaisaloitetta, ja kiitän myös kaikkia allekirjoittajia. Asia on ehdottoman tärkeä.

Miksi sitten joku kiusaa toista? Siihen voi olla monta syytä. Kiusaajalla voi olla heikko itsetunto, kotiolot ovat vaikeat, ehkä hänestä ei välitetä tarpeeksi, häntä ei huomioida tai hänellä ei ole rajoja eikä oikein tietoa, kuinka pitää toimia. Entä sitten kiusattu? Usein ei ole mitään syytä, minkä takia joku joutuu kiusatuksi. Mutta se on selvää, että on järkyttävää, jos joutuu kiusatuksi. Se voi olla kiusatulle sellainen asia, että se on läpi elämän mielessä ja vaikeuttaa myös elämistä jatkossa — on se sitten kestänyt koulussa viikkoja, kuukausia tai jopa vuosia.

Mitä kaipaamme vanhasta ajasta, kouluajoista? Kaipaisin hieman lisää kuria kouluihin. Kaipaisin käyttäytymissääntöjen noudattamista ja esittämistä ja opettamista. Kannattaisin toisten huomioimista ja sen tuomista esille enemmän kouluissa. Kyläkouluja lopetetaan toisen toisensa jälkeen, ja on vain suuria yksiköitä. Näen, että siinä on yksi asia, mikä ei välttämättä ole hyvää kehitystä — että on suuria yksiköitä ja että yhdessä koulussa on 500, 1 000, 2 000 oppilasta. Ei sen puolesta, että kyläkouluissa ei olisi kiusaamista. Kyllähän niissäkin on ja aina on ollut. Mutta paremmin pystyy kontrolloimaan, jos on pienempi yksikkö.

Oppilashuolto on noussut esille. Ehdottomasti kuraattorin ja psykologin pitää olla koulussa — tulevaisuudessakin kun tehdään sote-uudistusta — lähellä. Avun pitää olla lähellä eikä kaukana.

Pari sanaa uudesta opetussuunnitelmasta. Siinä on ilmiöoppimista, itseohjautuvaa oppimista, koululaisen pitäisi olla itsestään enemmän vastuussa, on luokattomuutta. Nämä ovat sellaisia asioita, että välttämättä niistä ei ole pelkkää hyvää sanottavaa. Nykyäänhan jo hyvin monessa koulussa jopa melkein puolet luokasta on erityisopetuksen piirissä, ja se on hälyttävää. Opettajia tarvitaan riittävästi.

Tehtiin raportti tosiaan — viime kaudella kun olin eduskunnassa, niin sinä aikana tehtiin uusi strategia ja tutkimus tästä koulukiusaamisesta. Toimenpiteet ovat olleet aika heiveröiset. Vauhtia niihin, kun tiedetään, mikä voisi auttaa, että koulukiusaamista ei olisi.

Olen ollut kahdeksan vuotta, kaksi kautta, sivistysvaliokunnassa. Nyt minulla on eri valiokunnat tällä kaudella. Mutta silloin aikanani tein kaksi lakialoitetta koulurauha-asiamiehen viran perustamisesta. Se ei tarkoittanut pelkästään sitä, että se olisi yksi virkanimitys lisää, vaan se tuli sen takia mieleen, että se voisi olla hyvä ratkaisu. Minä tein joitakin vuosia sitten myös Facebook-päivityksen, jossa pyysin ottamaan yhteyttä — laitoin oman puhelinnumeroni — jos on henkilöitä, lapsia, nuoria tai vanhempia, jotka ovat huomioineet sen, että kouluissa ei ole koulukiusaamiseen puututtu tarpeeksi nopeasti. Halusin lisätietoa, ja yhteydenottoja tuli valtava määrä. Kävin myös muutamien kotona keskustelemassa, ja olin yhteydessä moneen kouluun. On todella tärkeää, että koulun rehtori tarttuu ja koulussa tartutaan heti tilanteeseen, jos huomataan, että on kiusaamista — heti, välittömästi,

Pöytäkirja PTK 117/2020 vp

ettei se pääse kehittymään pahaksi, niin kuin nyt viime aikoina on tullut julki tosi kovia ta-
pahtumia, joissa fyysisesti käydään toisen kimppuun niin, että jopa henki on vaarassa.

Elikkä toivoisin, että myös poliisi on paikalla selvittelyssä, kun on vakavia koulukiusaa-
mistapauksia. Ja olisi hyvä, että asiat saataisiin neuvoteltua. Se on aina parempi ratkaisu.
Mutta tärkeintä on kuitenkin, että kiusaamiseen puututaan ja että nollatoleranssi pitää.
Tämä on tärkeä asia. Me ollaan vuositolkulla tästä puhuttu, mutta toimenpiteitä on tullut
niukasti. Toivon, että tähän tartutaan ripeästi. Hyvä kansalaisaloite. — Kiitos.

15.52 Eeva-Johanna Eloranta sd: Arvoisa puhemies! Käsittelyssä olevan kansalaisaloit-
teen aihe on erinomainen ja valitettavasti Vantaan Kytöpuiston koulun erittäin väkivaltai-
sen välikohtauksen vuoksi myös erittäin ajankohtainen. Yksikin väkivaltatapaus koulu-
issa, oli se sitten henkistä tai fyysistä väkivaltaa, on aivan liikaa. Jokaisella lapsella ja nuo-
rella ja myös koulun aikuisilla on oltava oikeus koulurauhaan. Meillä pitää olla selkeät toi-
mintatavat koulukiusaamisen kitkemiseen, ja meidän pitää myös pystyä luomaan koulu-
ihin ja myös koko yhteiskuntaan ilmapiiri, missä kiusaamiselle, väkivallalle, toisten alista-
miselle ja muulle häiriökäyttäytymiselle ei yksinkertaisesti ole tilaa.

Sivistysvaliokunta totesi kuitenkin mietinnössään, että voimassa oleva lainsäädäntö
elikkä tuo oppilas- ja opiskelijahuoltolaki, jota kaudella 2011—2015 uudistettiin, on hyvä
perusta lasten ja nuorten hyvinvoinnin turvaamiseksi ja edistämiseksi kouluissa ja että uu-
sia säädöksiä ei siltä osin tarvita. Ensisijaista onkin parantaa nykyisen lainsäädännön toi-
meenpanon vahvistamista toimintoja kehittämällä kaikilla koulutusasteilla. Aloitteen var-
sinainen ehdotus — terapeutin henkilön toiminta alakouluissa — todellakin sisältyy jo
nykyiseen lainsäädäntöön, elikkä tämä on se syy, miksi aloite hylättiin, vaikka aihe itses-
sään on erittäin tärkeä ja on välttämätöntä keskustella tästä.

Viitaten salissa käytyihin puheenvuoroihin on aivan selvää, että tulevassa sote-uudistuk-
sessa tulee turvata se, että oppilashuollon palvelut — kuten myös kuraattorin ja psykologin
palvelut, jotka niihin sisältyvät — ovat jatkossakin saatavilla ja nämä henkilöt ovat läsnä
siellä koulujen tiloissa, niin kuin nykyisessäkin oppilas- ja opiskelijahuoltolaissa on. Elik-
kä kysymys on nimenomaan yhteisöllisestä palvelusta, jonka tulee olla saatavilla siellä
kouluyhteisössä. Tämä on tärkeä ja keskeinen asia kouluyhteisöjen hyvinvoinnissa.

Arvoisa puhemies! Tekoja on nyt tulossa paljon, toimeen on ryhdytty. Sanna Marinin
hallituksen hallitusohjelma tuo lukuisia parannuksia varhaiskasvatuksesta toiselle asteelle,
jotka tukevat lapsia ja nuoria elämän erilaisissa karikoissa ja jotka antavat päiväkotien ja
koulujen opettajille ja muulle henkilöstölle uusia eväitä lasten hyvinvoinnin parantamiseksi
ja samalla myös kiusaamisen ehkäisemiseksi.

Ensimmäiseksi haluan mainita nyt budjettiriihessä päätetystä hallitusohjelman mukai-
sesta varhaiskasvatuksen kolmiportaisesta mallista. Kysymys on siis samanlaisesta mallis-
ta, joka perusopetuksessa on tähän mennessä ollut tarjolla, ja jo silloin, kun tosiaan 2011—
2015 tuota oppilas- ja opiskeluhuoltoa käsitelimme, tuli asiantuntijakuulemisissa esille,
että tällainen samanlainen malli tarvittaisiin myös varhaiskasvatukseen. Nyt onneksi se
on Marinin hallitusohjelmassa sisällä, ja todellakin ensi vuoden budjettiin sen rakentami-
seen ja toteuttamiseen ollaan varaamassa 15 miljoonaa euroa, eli kyseessä on aivan uusi ra-
kenteellinen toimi varhaiskasvatuksen laadun ja tasa-arvon vahvistamiseksi. Eli kolmipo-
rtaista tukea varhaiskasvatukseen on tosiaankin kauan odotettu, ja se jos mikä on varhaista
puuttumista lasten ongelmiin. Tämä on todella hieno ja tärkeä asia, ja on aivan välttämä-
töntä, että voidaan kitkeä sitä kiusaamistakin jo sieltä varhaiskasvatuksesta lähtien. Itse

Pöytäkirja PTK 117/2020 vp

asiassa tämä kiusaamisen ehkäiseminen lisättiin varhaiskasvatuslakiin viime kaudella, kun lakia viime kerralla käsitelimme. Elikkä pikkuhiljaa edistysaskelia tältäkin suunnalta.

Toinen uusi asia, minkä Marinin hallitus kehittää, on harrastamisen Suomen-malli. Tällä taataan jokaiselle lapselle ja nuorelle aito mahdollisuus mieluisaan harrastukseen koulupäivän yhteydessä ja vahvistetaan samalla koulujen aamu- ja iltapäivätoimintaa ja sen laatua, kerhotoimintaa sekä yhteistyötä kuntien ja kolmannen sektorin toimijoiden välillä. Myös tämä osaltaan tulee parantamaan lasten ja nuorten hyvinvointia kouluyhteisöissä, ja on tietenkin selvää, että mitä paremmin se kouluyhteisö toimii, sitä vähemmän kiusaamisesta tapahtuu ja sitä helpompi siihen on puuttua. Tärkeitä edistysaskeleita nämäkin.

Arvoisa puhemies! Oppivelvollisuuden laajentamiseen liittyy myös monia toimia, millä tuetaan lasten yhdenvertaista ja tasa-arvoista pärjäämistä opintieillä. On myös käynnistetty opinto-ohjauksen kehittämisohjelma, joka koskee perusopetusta, ammatillista koulutusta ja lukiokoulutusta. Itse asiassa tämän kehittämisohjelman toteutukseen on varattu rahoitusta 19 miljoonaa euroa vuodessa, joista 14,7 miljoonaa euroa on oppivelvollisuuden laajentamiseen varattua pysyvää rahoitusta ja sen lisäksi hankerahoitusta 4,3 miljoonaa euroa — aika suuria rahoja hyvään tarkoitukseen. Varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen laatua ja tasa-arvoa parantamaan Oikeus oppia -kehittämisohjelman puitteissa panostetaan kolmen vuoden aikana 180 miljoonaa euroa perusopetuksen osalta ja 125 miljoonaa euroa varhaiskasvatuksen osalta. Oikeus osata -kehittämisohjelman tavoitteena puolestaan on varmistaa ammatillisen koulutuksen laatua, ja hankkeen toteuttamiseksi on suunniteltu varattavaksi kolmen vuoden aikana yhteensä 270 miljoonaa euroa. Eli kyllä näitä tekoja täältä löytyy. Lisäksi hallitusohjelman mukaisesti vahvistetaan oppilas- ja opiskelijahuollon palveluita kaikilla koulutusasteilla ja — mikä tärkeintä — säädetään sitovista mitoituksista opiskelu- huollon palveluihin. Tähän on varattu 29 miljoonaa euroa.

Eduskunnan käsittelyyn pian tulevassa oppivelvollisuuslaissa säädetään saattaen vaihtoen -periaatteesta, jonka mukaisesti oppivelvollista nuorta ohjataan ja tuetaan koulutuspolun nivelvaiheissa. Eri tahojen ohjaus- ja valvontavastuut määritellään lainsäädännössä siten, että yhden tahon ohjaus- ja valvontavastuu päättyy aina vasta sitten, kun toisen tahon ohjaus- ja valvontavastuu alkaa. Tällä varmistetaan se, että oppivelvollinen nuori ei missään vaiheessa putoa tukiverkon ulkopuolelle. Itse asiassa tämä oppivelvollisuuslaki itsessään on parhainta syrjäytymisen ehkäisytyötä, sillä monet asiantuntijat, joita me tuolla sivistysvaliokunnassa kuulemme, sanovat, että nimenomaan koulutus on kaikkein paras tapa ehkäistä syrjäytymistä, ja syrjäytymisen ehkäisemisestä tässä aloitteessakin oli isolta osalta kysymys.

On siis todettava, että pääministeri Marinin hallitus tekee todella paljon töitä, jotta lasten ja nuorten syrjäytymiseen ja muihin ongelmiin puututaan läpi koko koulutusketjun. Kansalaisaloitteen huoliin vastataan, eikä lisätoimiin juuri nyt ole syytä. Täällä on käytetty koskettavia puheenvuoroja koulukiusaamiseen liittyen, ja olen aivan varma siitä, että koko eduskunta on yhtä mieltä siitä, että yksikin kiusaaminen on liikaa.

15.59 Sanna Antikainen ps: Arvoisa puhemies! Aluksi teen perussuomalaisten vastalauseen mukaisesti esityksen, minkä me teimme tuolla sivistysvaliokunnassa. Meillä nyt oli tässä hiukan epäselvyyksiä, että tekihän edustaja Koponen tämän esityksen, mutta jos ei tehnyt, niin minä teen nytten.

Yleisesti tässä edustaja Koposen hienossa kansalaisaloitteessa esitetään, että on asetettava voimaan laki, joka velvoittaa saamaan jokaiseen maamme alakouluun terapeuttisia

Pöytäkirja PTK 117/2020 vp

valmiuksia omaava aikuinen. Osana sivistysvaliokunnan käsittelyä kuulumme aiheesta useita eri asiantuntijoita. Viesti oli selvä. Lapsia ja nuoria tulee tukea enemmän kouluissa, ja juuri tähän tämä kansalaisaloite perustuu. Olen itse työskennellyt lastensuojelussa ennen kansanedustajan uraani. Lasten ja nuorten pahoinvointi lisääntyy koko ajan. Koska näin käy, on selvää, että tarvitsemme uusia tapoja toimia, ja tähän tämä kansalaisaloite vastaa.

Arvoisa puhemies! Perustuslaissa on turvattu jokaiselle oikeus henkilökohtaiseen vapauteen, koskemattomuuteen ja turvallisuuteen. Myös perusopetuslaissa on vahvistettu näiden oikeuksien toteutumista mainitsemalla, että oppilasta on suojattava väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä. Koulukiusaaminen voi olla yleisnimenä esimerkiksi pahoinpitelylle, kiristykselle, laittomalle uhkaukselle, kunnianloukkaukselle, vapaudenriistolle ja pakottamiselle, jotka kaikki ovat rikoslaissa mainittuja rikoksia. Kysynkin: miltä sinusta tuntuisi, jos joutuisit väkivallan kohteeksi työpaikallasi lähes päivittäin?

Rehtorin ja opettajien päävastuu on opettamisessa, mutta jatkuvasti kasvava työmäärä ajaa heidät todella ahtaalle. Perussuomalaisten ryhmä katsoo, että nuorten tukeminen entistä vahvemmin kouluissa ja oppilaitoksissa on tärkeä syrjäytymiseltä suojaava tekijä. Perusopetuslain 29 §:n, lukiolain 21 §:n ja ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 28 §:n nojalla oppilaalla ja opiskelijalla on oikeus turvalliseen opiskeluympäristöön. Katsomme, että nämä lainkohdat eivät täyty tällä hetkellä.

Pahimpana uutena esimerkkinä on nyt tämä Vantaalla tapahtunut väkivallanteko, jossa poika kuristettiin ja hakattiin tajuttomaksi. Toivotan hänelle ja hänen perheelleen paljon voimia ja jaksamista ja toivon, että nämä henkilöt, jotka ovat vastuussa tästä, joutuvat vastuuseen, ja tällä tarkoitan, että eivät vain ne väkivallantekijät vaan myös koulu, joka on selvästi rikkonut velvoitteitaan.

Arvoisa puhemies! Opetustoimesta vastaavat, kouluissa työskentelevät henkilöt, säätäjät, kansalaisjärjestöt ja yksityiset ihmiset ovat pitkään etsineet keinoja, joilla koulukiusaaminen voitaisiin estää ja saada aikaan turvallinen, rauhallinen ja optimaalinen oppimisympäristö kouluhimme ympäri Suomen. Perussuomalaisten mielestä koulumaailmaan tulee jalkauttaa uusia toimintamalleja yhä vaativamman ja laajemmaksi kehittyvän kouluyhteisön tueksi. Tähän tämä kansalaisaloite vastaa.

Esitimme ja esitämme edelleen, että eduskunta kehottaa hallitusta ryhtymään kansalaisaloitteen KAA 4/2019 vp mukaisiin toimenpiteisiin uudistuksen toteuttamiseksi. Valitettavasti hallituspuolueiden edustajat sivistysvaliokunnassa kaatoivat ehdotuksemme. Vetoamme teihin nyt, että tämä kansalaisaloite, joka on tärkeämpi kuin koskaan ennen, hyväksytään. Hallitus, teillä on nyt valta tehdä näin. — Kiitos.

16.04 Jari Ronkainen ps: Arvoisa puhemies! Koulukiusaamisesta ei varmastikaan puhuta liikaa. Tekojakin kuitenkin tarvitaan. Kiusaamisen kitkemiseksi on tämän talon tehtävä kaikkensa.

Alkuun tahdon lausua kiitoksen edustajakollega Ari Koposelle, jonka myötävaikutuksella olemme saaneet tämän tärkeän asian käsiteltäväksi.

Yhdyn aloitteessa esitettyyn näkemykseen siitä, että kiusaamisen vastainen toiminta tarvitsee lisäpanoksia ja että turvallisen, terapeuttisia taitoja omaavan aikuisen lisääminen kouluhin parantaisi tilannetta. Kuitenkin näen, että nykyiseen tilanteeseen on ajauduttu osittain poliittisten päätösten takia ja osittain kulttuurin muutoksen vuoksi. Opettajilta kantautuu viestiä, että heidän työkalunsa puuttua häirikäviin oppilaisiin ja kiusaamistapauk-

Pöytäkirja PTK 117/2020 vp

siin ovat, viestien mukaan, liian vähäiset. Häirikön poistaminen luokkahuoneesta tai kiusaamistilanteesta väliin meneminen tarkoittaa pahimmissa tapauksissa syytettyä opettajalle itselleen. Näistä olemme saaneet lukea mediasta. Pahimmillaan opettajat joutuvat kutsu-
maan paikalle poliisin ja tilanne jatkuu, kunnes ulkopuolista apua saadaan paikalle. Yksi tietoinen valinta, mitä kouluissa on alettu toteuttamaan, on niin kutsuttu inkluusiomalli. Tämä tarkoittaa ajatusta siitä, että erityistarpeita vaativat oppilaat siirretään niin sanottuihin normaaliluokkiin ja erityisapu seuraa oppilasta uuteen ympäristöön — ajatuksena kausi- ja varsin kannatettava. Ongelmana on kuitenkin se, että käytännössä erityisavun resurssi ei ole ollut riittävä ja ongelmia luokissa on päässyt syntymään. Erityisluokat ovat toimivia: niissä oppilaat saavat yksilöllistä apua ja resurssit kantavat paremmin.

Koulukiusaaminen on erityisen paheksuttavaa. Sille pitää olla nollatoleranssi, ja sitä tulee kitkeä pois kaikkialta, missä sitä esiintyy. Kiusaaminen vaikuttaa henkiseen hyvinvointiin, sosiaalisiin suhteisiin, ja se jättää jäljen, joka vaikuttaa jopa aikuisuuteen saakka. Opettajat ovat avainasemassa. He ovat läsnä siinä arjessa, missä kiusaamista esiintyy. Heille pitää antaa työkalut puuttua kiusaamiseen. Silti monesti edes opettajat eivät näe kaikkea. Asiat pitäisi selvittää juurta jaksain, ja tällöin kodin osallistaminen on erittäin tärkeää. Jälkihoidossa myös meissä aikuisissa, valitettavasti, on niitä lapsenmielisiä, jotka eivät itse osaa hahmottaa, milloin olisi järkevää antaa ammattilaisten tehdä työnsä rauhassa. Pahimmillaan syyllistytään itse vastakiusaamiseen. Kiusatuille tulee tarjota kaikki mahdollinen apu, ja missään nimessä ratkaisu ei saa olla se, että kiusattu joutuu väistymään ja siirtymään toiseen kouluun.

Arvoisa puhemies! Sivistysvaliokunnan mietinnössä perustellaan kansalaisaloitteen hylkäämistä sillä perusteella, että olemassa oleva laki ja olemassa olevat rakenteet ovat riittäviä. Tiedämme kaikki perusopetuslain sekä oppilas- ja opiskelijahuoltolain velvoitteet koulurauhan turvaamiseksi. Tiedämme, että opettajat, terveydenhoitajat, lääkärit, kuraattorit ja psykologit työskentelevät näiden asioiden parissa. Se ei kuitenkaan ole riittänyt. Se ei estänyt lapsen pahoinpitelyä koulussa Vantaalla tällä viikolla. Se ei estänyt lapsen kuu-
kausia kestänyttä kiusaamista. Siksi tarvitaan uusia ratkaisuja.

Edellä mainitun perusteella kannatan kansalaisaloitteen hyväksymistä, ja näin ollen kannatan myös edustaja Antikaisen tekemää esitystä.

16.09 Ville Kaunisto kok: Arvoisa puhemies! Haluan kiittää kansalaisaloitteen tekijöitä erittäin hyvistä huomioista koulukiusaamisen suhteen. Kiusaamisen ehkäisemisestä on syytä puhua jatkuvasti, mutta valitettavasti pelkkä puhe ei korjaa riittävällä tavalla asioita siihen liittyen. Kiitän myös valiokunnan asiantuntevaa mietintöä.

Ne viestit, joita olen lyhyellä edustajaurallani saanut kiusattujen lasten vanhemmilta, ovat kerta toisensa särkeet minun sydämeni. Varsinkin kun asiat ovat hyvin monitahoisia, on äärimmäisen tärkeää, että meillä on koulukiusaamisen vakavuudesta yhtenäinen mielipide läpi eduskunnan. Edellisellä hallituskaudella tehtiin toimintaa ohjaava asiantuntijaraportti koulukiusaamisen pysäyttämiseksi, ja sen toimeenpano alkoi välittömästi. Nyt hallituksella on tavoitteena parantaa lasten ja nuorten hyvinvoinnin turvaamisen edellytyksiä varhaiskasvatuksessa ja perusopetuksessa — hyvä niin. Panostuksia ennalta ehkäisevään toimintaa pitää jatkossakin lisätä. Meidän pitää pystyä tarttumaan niihin juurisyyhin, miksi joku kiusaa. Tämä on se ainoa tapa, jolla voimme estää lasten kärsimyksiä. Vaurioiden parantaminen on äärimmäisen tärkeää, mutta jokainen ennaltaehkäisty tapaus on monen ihmisen kärsimyksen estäminen.

Pöytäkirja PTK 117/2020 vp

Kuten täällä salissa on kuulutettu, me tarvitsemme toimia. Olenkin erittäin huolissani, onko hallitus tekemässä väärään suuntaan vieviä toimia. Hallitus ajaa sote-paketissaan, vastoin OAJ:n ja Psykologiliiton viestejä, opiskeluhuollon psykologit ja kuraattorit koulusta sote-maakuntiin. Hallituksen esitysluonnos siirtäisi koulupsykologit pois kouluilta niin fyysisesti, työn sisällön osalta kuin organisatorisessa mielessä. Tämä ei ole ainoa sote-paketin epäkohta, mutta tässä kohtaa toivoisin hallituksen todella harkitsevan asiaa pikaisesti uudelleen. Lasten hyvinvoinnin pitää aina olla keskiössä.

Arvoisa puhemies! Kaikkein surullisinta tässä kokonaisuudessa on, että monien tilastojen mukaan ihmiset voivat Suomessa paremmin kuin koskaan ennen — siitä huolimatta niin hirveän moni voi todella huonosti. Töitä paremman lapsuuden, nuoruuden ja koko elämän eteen on tehtävänä todella paljon, myös eduskunnassa. Tämä ei kuitenkaan vähennä vanhempien ja aikuisten vastuuta äärimmäisen tärkeänä esikuvana ja turvana. Kuinka voimme vaatia lapsiltamme erilaisuuden ymmärtämistä, käytöstapoja ja toisten kunnioittamista, jos me aikuisetkaan emme hallitse näitä taitoja? Toivonkin, että tätä vastuuta korostetaan näissä keskusteluissa yhä enemmän, sillä jos me luulemme hoitavamme lapsiemme huolia parhaiten vain valtion toimin ja lakien kautta, me osaltamme tunnustamme minulle täysin vieraan ajatuksen siitä, että lapsi voisi syntyä pahana ja kiusaajana. Kun me kaikki toimimme tarkemmin, vastuamme mukaisesti, aikuiset toinen toisiamme ja lapsia tukien ja samalla valtion rooliin uskoen, me voimme vaikuttaa, jotta kenenkään ei tarvitse kiusata eikä tulla kiusatuksi.

16.13 Jouni Ovaska kesk: Arvoisa puhemies! Kiitos kansalaisaloitteen tekijöille ja myöskin sivistysvaliokunnalle, joka on perehtynyt aiheeseen huolella.

Alkuun on kuitenkin syytä todeta, kuten valiokuntakin, että nyt voimassa oleva lainsäädäntö on hyvä perusta sille, että lasten ja nuorten hyvinvointi turvataan ja sitä edistetään kouluissa. Lisäksi valiokuntahan on todennut, että ensisijaista on parantaa nykyisen lainsäädännön toimeenpanon vahvistamista toimintoja kehittämällä kaikilla koulutusasteilla.

Mutta, arvoisat edustajat, mitä sitten käytännössä voitaisiin tehdä? On laajalti tutkittu ja tunnustettu, että monet syrjäytymiseen johtavat tekijät vaikuttavat ihmisen elämässä jo varhaisessa vaiheessa. Yksi esimerkki on juuri kiusaaminen. Muita lapselle ja nuorelle monesti arkeen näkyviä asioita ovat yksinäisyys, ystävien puute tai omasta perhetaustasta esiin nousevat seikat, kuten köyhyys tai vanhempien vaikea elämäntilanne ja sairastelu, pahimmissa tapauksissa fyysinen tai henkinen väkivalta ja laiminlyönti.

Kun lapsen tai nuoren kohdalle kasaantuu riittävän paljon tekijöitä, kokonaisuus voi johtaa syrjäytymiseen. Toisaalta vaikuttimena on hyvinvoinnille merkityksellisten tekijöiden puuttuminen, se, että lapsen tai nuoren elämästä puuttuu sellaisia asioita, jotka vaikuttavat positiivisesti lapsen ja nuoren kehitykseen ja tasapainoisen ja terveen elämänhallinnan muodostumiseen.

Koulu on Suomessa keskeisesti tällainen paikka, jossa näitä hyvinvoinnille merkityksellisiä asioita ja tasavertaisia eväitä elämään voidaan lapsille tarjota. Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa hyvinvointi on määritelty yhdeksi toimintaa ohjaavista periaatteista. Kouluyhteisön lähtökohtana on luoda turvallinen ja hyvinvoiva ympäristö lapsille ja nuorille, sellainen ympäristö, jossa voi oppia ja kasvaa turvallisesti.

Arvoisa puhemies! Niillä aikuisilla, jotka ovat koulun arjessa lasten ja nuorten kanssa läsnä, tulee olla kyky tunnistaa ongelmia ja puuttua niihin ajoissa. Lähtökohtana on jo nyt, että koulun kaiken henkilöstön — opettajien, terveydenhoitajien, kuraattorien, psykolo-

Pöytäkirja PTK 117/2020 vp

gien — tehtävä on yhteistyössä tukea lasten ja nuorten kasvua ja kehitystä, ennaltaehkäistä kiusaamista ja puuttua siihen, jos sitä ilmenee. Hyvistä tavoitteista ja paljosta onnistumisesta huolimatta monet lapset eivät kuitenkaan saa riittävää tukea.

Mitä sitten koulun arjessa voisi tehdä paremmin? Kuten hallitusohjelmassa korostetaan, olennainen avain ratkaisuun on jo olemassa olevan henkilöstön ammattitaidon ylläpitäminen ja kehittäminen. Huomiota tulee kiinnittää niin opettajien kuin muidenkin ammattilaisien osaamisen kehittämiseen, heidän jaksamiseensa ja hyvinvointiinsa. Toisaalta jo opettajankoulutuksessa tulee huomioida varhainen puuttuminen ja oppilashuolto entistä paremmin. On äärimmäisen tärkeää, että varmistetaan kouluissa työskentelevien ammattitaidon ylläpitäminen ja se, että resursseja on riittävästi myös opettajien jaksamisen kannalta. Jos opettajat eivät jaksaa, eivät myöskään oppilaat voi saada tarvitsemaansa tukea. Myös esimerkiksi koulunkäynninohjaajilla on erittäin tärkeä rooli koulunkäynnin tukena ja opettajaresurssien riittävydessä. Inklusion myötä pätevien ohjaajien työpanos on koulun arjessa merkittävä.

Arvoisa puhemies! On laajalti tiedossa, että lasten ja nuorten mielenterveyspalveluiden tarve on kasvanut räjähdysmäisesti. Tarvitaan selkeitä malleja siihen, miten eri ammattilaisista koostuva moniammatillinen yhteistyö saadaan toimimaan entistä paremmin. Olenaisista varhaisessa puuttumisesta ja ongelmien tunnistamisesta on, että jo olemassa olevat roolit ja rakenteet saadaan paremmin vastaamaan lasten ja nuorten tarpeeseen. Koko moniammatillinen ketju jo ennen peruskoulua, alkaen aina neuvolasta ja varhaiskasvatuksesta ja jatkuen läpi toisen asteen, tulee saada toimimaan paremmin yhteen. Vain yhteistyötä, vuorovaikutusta ja olemassa olevia prosesseja parantamalla voidaan moniammatillisen työskentelyn edut saada todella käyttöön.

Hallitusohjelmassa on linjattu sekä erityisopetuslainsäädännön ja siihen sisältyvän inklusion toimivuudesta että kohdennettujen resurssien riittävydestä, samanaikaisopetuksesta, erityisopetuksesta ja oppilaanohjauksesta, varhaiskasvatuksen kolmiportaisen tuen mallista, matalan kynnyksen tukipalveluista, oppilas- ja opiskelijahuollon palveluista sekä opinto-ohjauksesta ja myöskin harrastustakuusta. Nämä kaikki toimet auttavat siihen, että oppilaille pystytään arjessa turvaamaan ja takaamaan myöskin jaksamiseen ja hyvinvointiin liittyviä toimia.

Meillä on jo laajalti käytössämme kansainvälisesti vertailtuna erittäin pätevät ammattilaiset ja monella mittarilla mitattuna maailman paras koulu. Näistä lähtökohdista käsin lasten ja nuorten paremman hyvinvoinnin rakentamisen kouluissa tulee olla mahdollista.

16.18 Kaisa Juuso ps: Arvoisa puhemies! Tämä kansalaisaloite on osoitus siitä huolesta, joka suomalaisilla on koskien koulukiusaamista, joka vain jatkuu ja jatkuu ja saa koko ajan uusia ilmentymismuotoja. Kiusaamiselta turvassa ei olla edes vapaa-ajalla, vaan se jatkuu sosiaalisen median kanavilla. Saattaa käydä jopa niin, että kiusattu oppilas joutuu loppujen lopuksi pyytämään anteeksi kiusaajiltaan, kun asiaa Kiva Koulu -ohjelman mukaisesti puodaan. Tämä, jos mikä, traumatisoi ja jättää elinikäiset arvet.

Suomen lakien mukaan jokaisella oppilaalla on oikeus turvalliseen oppimisympäristöön. On selvää, että läheskään kaikilla ei siitä huolimatta ole tätä oikeutta. Tällä kansalaisaloitteella esitetään työkaluja asiaan puuttumiseksi, ja sen vuoksi tuntuukin kummalliselta, että niihin ei selvästikään haluta tarttua. Pelätään, että se sotkisi oppilaitosten voimassa olevaa työjärjestystä ja aiheuttaisi epäselvyyttä siitä, kuka mistäkin vastaa.

Pöytäkirja PTK 117/2020 vp

Asiantuntijakuulemisten perusteella olen saanut kuvan siitä, että koulumaailma Suomessa on tavattoman hierarkkinen ja vastuurajauksia noudatetaan hyvin jäykästi. Jokaisella toimijalla on se oma vastuualue, jossa halutaan pysyä, mikä loppujen lopuksi usein johtaa siihen, että kukaan ei ota kokonaisvastuuta tilanteesta. Olen kuullut myös, että monet opettajat ovat jo niin rasittuneita, että eivät jaksu puuttua kiusaamiseen vaan sulkevat silmänsä. Näin ei voi olla, tähän on puututtava.

Arvoisa puhemies! Mielestäni keskitymme liiaksi kiusattuun oppilaaseen ja kiusaajaan pohtiessamme syy- ja seuraussuhteita. Kun huomio keskittyy oppilaiden rooliin, jää se varsinainen vastuutaho mielestäni liian vähälle huomiolle. Omasta kokemuksestani tiedän, että meillä on kouluja, joissa kiusaamiseen osataan puuttua oikealla tavalla. Itse näen asian niin, että rehtorin rooli on ratkaiseva. Rehtori vastaa siitä, miten kiusaamiseen koulussa puututaan, ja kun oikeat työkalut löytyvät, niin silloin kaikilla on hyvä ja turvallinen olla.

Näiden hyvien käytänteiden jalkauttaminen olisi ehdottoman tärkeää, ja toivon että niiden koulujen rehtorit, joissa kiusaamista ei saada kuriin, aktiivisesti hakisivat näitä toimintatapoja niiltä kouluilta, joissa on onnistuttu. Koulukiusaamisen kohdalla emme voi antaa periksi ja todeta lakonisesti, että sitä on aina ollut ja tulee aina olemaan — onhan Suomi sentään sivistisyhteiskunta. Nyt tarvitaan tekoja, kauniit puheet ja sääli eivät riitä.

16.22 Kristiina Salonen sd: Arvoisa puhemies! Muistan noin 15 vuotta sitten olleeni tilaisuudessa, jossa pohdittiin, voiko politiikalla oikeasti tavoitella tai luvata ihmiselle onnea vai onko onni asia, joka on vain jokaisen ihmisen omissa käsissä. Minusta politiikalla voidaan luoda mahdollisuudet onneen. Suomalaisten lasten onnen on moniin muihin maihin verrattuna mahdollistanut tasa-arvoinen peruskoulutus. Mutta emme me päättäjät voi rajata valtaamme lapsen onneen vain koulutuksen puitteiden luomiseen. Meillä on velvollisuus huolehtia myös järjestelmän turvallisuudesta. Koulukiusaaminen tekee järjestelmästä turvattoman. Se vie mahdollisuuden onneen lapsilta, jotka joutuvat kiusaamisen kohteeksi. Kiusaaminen ei tuhoa mahdollisuutta onnellisuuteen ainoastaan lapsuudesta, vaan hyvin usein se vaikuttaa ihmiseen koko loppuelämän.

Kiitos tästä kansalaisaloitteesta ja kiusaamisen esille nostamisesta. Lasten ja nuorten kokema pahoinvointi on lisääntynyt. Oireilu näkyy häiriökäyttäytymisenä ja kiusaamisena jo hyvin pienten lasten kohdalla. Jopa etäopetuksessa kiusaajat kiusasivat etäyhteydellä tapahtuvan opetuksen aikana koulukiusattua.

Tutkimusten mukaan Suomen peruskouluissa toistuvan kiusaamisen kohteeksi joutuu jopa yksi lapsi kymmenestä. Kiusattujen lisäksi kouluissa on oppilaita, jotka joko itse kiusaavat, seuraavat kiusaamista sivusta tai pelkäävät tulevansa kiusatuksi. Kiusaaminen koskettaa koko kouluyhteisöä ja koulujen ja lasten kautta tuhansia perheitä.

Kiusattu voi oireilla monella tavalla. Syömishäiriöt, univaikeudet, pelot, kivut ja masennus voivat kaikki olla oireita kiusaamisesta. Usein kiusaamisen esiastetta, ryhmästä pois sulkemista, ilmenee jo päiväkodissa. Ennen kuin lapset omaksuvat selkeitä kiusaajan ja kiusatun rooleja, pitää aikuisten ohjata lapsia hyväksymään erilaisuutta ja ottamaan kaikki mukaan. Kodilla on kasvatusvastuu tässäkin asiassa. On myös huolehdittava siitä, että varhaiskasvatuksessa ja opetuksessa on riittävästi henkilökuntaa, jotta jokainen lapsi tulisi huomioiduksi. Uhrin lisäksi apua tarvitsee myös kiusaaja, jonka taustalta löytyy usein perheen sisäisiä ongelmia.

Sosiaalisen median myötä kiusaaminenkin on moninaistunut ja muuttanut muotoaan. WhatsAppissa tai Instagramissa tapahtuva kiusaaminen, nolaaminen ja pilkanteko ovat

Pöytäkirja PTK 117/2020 vp

yhtä lailla kiusaamista kuin koulun pihalla tapahtuva töniminen, nimittely, pahoinpitely tai kaveriporukan ulkopuolelle jättäminen. Sitä on kuitenkin vaikeampi huomata, sillä se tapahtuu aikuisten katseilta piilossa. Se on kuitenkin kokonaisvaltaisempaa kiusaamista kuin koskaan aikaisemmin. Kiusaajat tunkeutuvat joka puolelle. Somen kautta kiusattu ei saa olla rauhassa kiusaajiltaan edes kotona omassa huoneessaan.

Moni vanhempi miettii, miten tässä ajassa voi luoda turvapaikan lapselleen. Vanhemmat tarvitsevatkin siihen tukea ja lapset ohjausta, mikä on netissä turvallista ja mikä tuo ongelmia. Esimerkin voima on valtava. Jos aikuisella on tapana puhua toisista ikävästi tai nälviä ja haukkua muita, lapsi oppii ilmaisemaan itseään samalla tavalla. Aikuisten toiminta tai kyvyttömyys toimia voi ylläpitää kiusaamistilannetta tai edesauttaa sen syntymistä. Hiljainen sivusta seuraaminenkin antaa luvan kiusaamiselle. Koulukiusaaminen loppuu vasta sitten, kun jokainen meistä aikuisista haluaa sen loppuvan.

Suomessa on oltava nollatoleranssi kiusaamiselle. Lapset tarvitsevat meidät aikuiset kitkemään koulukiusaamisen pois heidän arjestaan. Vastuu on aikuisten. Hallitus on sitoutunut tällä kaudella toteuttamaan toimenpideohjelman kiusaamiseen puuttumiseksi. Lisäksi oppilaitosten henkilöstölle ja oppilaille ja opiskelijoille on tarjottava kiusaamisen tunnistamiseen ja siihen puuttumiseen liittyvää koulutusta. Huomioitavaksi tulee myös syrjivän kiusaamisen tunnistaminen ja ennaltaehkäisy. Kiusaamisen vastaisen työn opas, jota Opetushallitus parhaillaan laatii, on tarkoitus julkaista tämän syksyn aikana. Lisäksi tärkeitä kiusaamisen vastaisen työn toimintamalleja ja olemassa olevia työkaluja on syytä jalkauttaa laajemmin kaikkien suomalaisten koulujen käyttöön. Matalan kynnyksen tukipalveluita, oppilas- ja opiskelijahuollon palveluita sekä opinto-ohjausta on vahvistettava. Hallitus onkin aloittanut työn lasten ja nuorten puolesta.

Arvoisa puhemies! Lopuksi: Kiusaaminen ei rajoitu ainoastaan lasten ja nuorten maailmaan. Kiusaamista jatketaan myös työelämässä. Eduskunta voisikin esimerkillään näyttää, miten vahvasti eri mieltäkin olevat ihmiset voivat silti kohdella toisiaan kunnioittavasti.

Kiitos tämän päivän hyvistä puheenvuoroista. Meillä näyttää olevan yhteinen tavoite ja suunta.

16.28 Jari Koskela ps: Arvoisa herra puhemies! Peruskoulussa tarvitaan uusia toimintamalleja, kiusaamiseen on puututtava. Tämä on ilmeistä, kun lukee vaikkapa uutisia kouluissa tapahtuvista pahoinpitelytapauksista, nyt viimeksi siis Vantaalla.

Perusopetuslain mukaan oppijalla on oikeus turvalliseen opiskeluympäristöön. Tämä tarkoittaa, että yhteiskunnalla on velvollisuus taata tämän oikeuden toteutuminen. Kuitenkin esimerkiksi 4.- ja 5.-luokkalaisista 34 prosenttia on kouluterveyskyselyissä ilmoittanut tulleen lukuvuoden aikana kiusatuksi, 7 prosenttia ilmoittaa tulleen kiusatuksi viikoittain, ja jopa 24 prosenttia koulukiusatuista 8.-9.-luokkalaisista on kohdannut fyysistä väkivaltaa. Älylaitteet ovat tuoneet mukanaan aivan uudenlaisen kiusaamisen muodon, mikä kasvaa huolestuttavasti.

Arvoisa herra puhemies! Emme saa sulkea silmiämme. Olemme nyt tilanteessa, missä myös meidän päättäjien on syytä katsoa tarkkaan peiliin. Puheenvuorot täällä tänään ovat olleet hyviä ja myös koskettavia. Olemme kiusaamisen nollatoleranssin suhteen yksimielisiä, mutta nyt tarvitaan lisää vaikuttavia tekoja, ja tässä salissa voimme olla vaikuttamassa. Tiedämme, että kiusaaminen jättää syvät jäljet. Kiusatuksi tuleminen heikentää itsetuntoa ja aiheuttaa ongelmia vielä vuosikymmentenkin jälkeen. Mielenterveysongelmat ovat

Pöytäkirja PTK 117/2020 vp

kasvussa, syrjäytyminen on ongelma, joka aiheuttaa vuosittain puolentoista miljardin tai toisissa arvioissa jopa yli 2 miljardin kustannukset. Kiusaamiseen puuttumalla pystyisimme ennaltaehkäisemään ison osan näistä ongelmista. On totta, että mikään raha ei sinällään korvaa inhimillistä kärsimystä, mutta taloudellisilla panostuksilla voimme helpottaa ja ratkaista ongelmia. Nyt on kysymys tulevaisuudestamme.

Kansalaisaloitteessa esitetään, että alakouluissa olisi terapeuttisia taitoja omaava henkilö, jonka tehtävänä olisi parantaa kouluyhteisön ilmapiiriä ja puuttua kiusaamistapauksiin mahdollisimman aikaisessa vaiheessa. Tällaisesta järjestelystä onkin tehty muun muassa keravalaisessa alakoulussa kokeilu, jonka tuloksia aloitteessa esitellään. Tulokset ovat olleet positiivisia. Totta on, että myöskään kodin merkitystä ei pidä koskaan väheksyä. Tukiverkot ovat valitettavasti perheissä ohentuneet ja ongelmat kasautuneet. Siksi sitä suuremmalla syyllä terapeuttiset valmiudet omaava ja helposti lähestyttävä aikuinen koulussa voisi olla samalla myös roolimalli, se vastuullinen aikuinen.

Aloitteen hyväksymisestä eivät hyödy ainoastaan oppilaat vaan myös opetushenkilökunta. Viime vuosina ryhmäkoot ovat kasvaneet ja erityisopetusta on vähennetty. Tämä on lisännyt opettajien työtaakkaa suhteettoman paljon. Opettajan odotetaan olevan samaan aikaan niin sosiaalityöntekijä, nuorisotyöntekijä kuin järjestyksenvalvojakin, ja siinä sivussa siis pitäisi pystyä keskittymään varsinaiseen työtehtäväänkin eli opettamiseen. Onko mikään ihme, että sijoituksemme vaikkapa Pisa-tilastoissa laskevat? Syrjäytettyjä nuoria on jo aivan liikaa yhteiskunnassamme. Luku lähentelee uhkaavasti 100 000:ta nuorta, ja vaarassa olevia on huomattavasti enemmän. Näin ei voi jatkua. Hyvä on myös huomioida Psykologiliiton huomiot ja vastustus sitä kohtaan, että opiskeluhoollon, psykologien ja kuraattorien järjestämis- ja tuottamisvastuu kuntien ylläpitämistä kouluista ja oppilaitoksista siirtyisi sote-palveluiden osaksi.

Arvoisa herra puhemies! Käsittelyssä oleva kansalaisaloite on kannatettava. Iso kiitos edustaja Koposelle ja aloitteen taustahenkilöille ja kaikille allekirjoittaneille. — Kiitoksia.

16.32 Mikko Lundén ps: Arvoisa herra puhemies! Edustaja Ari Koponen on jälleen ker-
ran hyvällä asialla, ja siksi kannatankin jyrkästi hänen alullepanemaansa kansalaisaloitetta
sekä mietintöön tehtyä vastalauseita.

Täällä on tänäänkin pidetty useita upeita, tunteisiin vetoavia puheita. Puheita piisaa, mutta entä ne teot? Tekoja tarvitsemme heti ja nyt, ja tämä edustaja Koposen alullepanema kansalaisaloite olisi ollut jo hyvä alku teoille koulukiusaamisen lopettamiseksi. Olen pettynyt valiokunnan mietintöön tässä asiassa. Jollei tämä porukka tässä salissa tätä asiaa saa kuntoon, niin kuka sitten? Ymmärtääkseni me täällä Arkadianmäellä säädämme lait.

Arvoisa herra puhemies! Ennaltaehkäisevä työ nuorten syrjäytymisen ja koulukiusaamisen ehkäisemiseksi on korvaamattoman tärkeää. Ongelmakohtiin pitää pystyä puuttumaan mahdollisimman ajoissa, eikä avun valuttaminen vasta ylemmille koulu- ja opiskeluasteille ole ratkaisu. Pahoinvoinnin aiheuttamat vahingot ovat silloin jo kasvaneet kansantaloudellisesti kohtuuttomiin mittasuhteisiin. Lasten henkisen pahoinvoinnin ei tulisi olla osa jokapäiväistä elämää. Perusopetuslaki, lukiolaki ja ammatillisesta koulutuksesta annettu laki turvaavat oppilaalle oikeuden turvalliseen opiskeluympäristöön, mutta nämä lainkohdat eivät tällä hetkellä täyty, kuten Vantaan tuore esimerkki jälleen osoitti.

Koulukiusaamista ei pidä hyväksyä missään muodossa, ja siksi jokaiseen alakouluun tulisi saada ennaltaehkäisevä asiantuntija, kuten tämän mainitun kansalaisaloitteen allekirjoittajat esittävät. Edustaja Koposen ehdotuksen mukaisesti Keravan mallin laajempi pilo-

Pöytäkirja PTK 117/2020 vp

tointi olisi tärkeää, jotta saataisiin tutkimustietoa uusista toimintamalleista. Uskon, että tässä olisi hyvä alku, kun ratkaisemme kiusaamisongelman. — Kiitos.

16.34 Tuomas Kettunen kesk: Arvoisa puhemies! Kansalaisaloitteen ajatus ja sisältö ovat tärkeitä. Näistä asioista keskustellaan aivan liian vähän, ja olenkin tyytyväinen, että tänään tätä keskustelua käydään tässä salissa — kaikille edustajille kiitos.

Yhteiskunnassamme ei ole puututtu koulukiusaamiseen tai kouluväkivaltaan tarvittavalla tarmolla, tai kyllähän näistä puhutaan, mutta näihin juurisyihin ei puututa, ja nämä juurisyvät ovat koulumaailmassa. Varsinkin opettajat ovat jo monin paikoin äärirajoilla. Ryhmäkoot ovat kasvaneet suuriksi, erityisluokkia ei ole eikä koulunkäyntiavustajia ole tarpeeksi. Monissa kouluissa arki on selviytymistä ja opetusluokkien hallinta on haastavaa. Meillä ei ole esimerkiksi kirjattu lakiin ylärajaa, montako oppilasta voi olla yhdellä luokalla. Tähän olisikin syytä kiinnittää huomiota, mutta tässäkin on taustalla vahvasti rahoituksen puuttuminen. Jos haluamme käyttää hieman enemmän resursseja oppilaiden ja koulumaailman hyvinvointiin, niin se kantaisi hedelmää pitkällä tähtäimellä sekä säästäisi yhteiskuntamme varoja koulupudokkaiden ja syrjäytyneiden vähentämisen muodossa, ja tätä kautta myös pahoinvointi vähenisi.

Opettajilla ei ole oikein kunnan keinoja puuttua luokassa tapahtuviin häirikönteihin. Oppilaat tietävät nykyään aika hyvin oikeutensa, ja osa opettajista pelkää oikeustoimia, mikä osaltaan sitten valitettavasti lamaannuttaa opettajia puuttumasta tiettyihin kyseenalaisiin tilanteisiin.

Nyt kun kunnille maan hallitus kohdentaa lisätalousarviolla huomattavasti lisärahoitusta, niin paikallistasolla kunnissa voitaisiin tehdä arvovalintoja ja kohdistaa resursseja myös ennaltaehkäisyyn. Nythän esimerkiksi kouluihin voidaan palkata nuorisotyöntekijöitä tai psykiatrisia sairaanhoitajia.

Arvoisa puhemies! Keinoja on, tahtoa vain tarvitaan.

16.37 Marko Asell sd: Arvoisa puhemies! Tänään on tärkeä aihe keskustelussa: kansalaisaloite ”Lasten ja nuorten syrjäytymiseen johtaviin ongelmiin puuttuminen alakouluissa”. Tämä on hyvä päivä käydä läpi tätä aihetta, koska jälleen on räikeitä kiusaamistapauksia ilmennyt ja mediasta niistä on saatu valitettavasti lukea. Vantaalaisen koulun 11-vuotiaasta oppilasta on kiusattu ja pahoinpidelty niin, että terveys on vakavasti vaarantunut, ja tämä on tietysti täysin tuomittavaa toimintaa. Tapaus on törkeä, ja varsinkin jos sellaista on jo pitkään jatkunut, niin herää tietysti ihmetystä, miksi kyseistä toimintaa ei ole koulun opettajien ja muiden valvojien toimesta huomattu tai siihen ei ole puututtu. Joka tapauksessa näissä tilanteissa, tietysti kun käydään näitä kehityskeskusteluita ja muita, usein ollut niin, että kiusattu joutuu vaihtamaan koulua, mutta myöskin se vaihtoehto olisi kyllä hyvä olla siinä pöydällä, että kiusaajat vaihtavat koulua ja heidät hajautetaan, jos mahdollista.

Kiusaamisesta ja sen ehkäisystä pitäisi tietysti puhua joka päivä ja se huomioida, ja näin varmaan pääosassa kouluista ja varhaiskasvatuksessa aktiivisesti tehdäänkin. Valitettavasti sitä kuitenkin aina vain esiintyy.

Tässä aloitteessa esitetään lakia, joka velvoittaa saamaan maamme jokaiseen alakouluun terapeuttisia valmiuksia omaava aikuinen. Kyseinen henkilö pystyisi eheyttävään ja parantavaan lastensuojelutyöhön ja kykenisi omalla elämäntaitojen valmentavalla oh-

Pöytäkirja PTK 117/2020 vp

jauksellaan ennaltaehkäisemään muun muassa koulukiusaamista ja muita turvallista koulunkäyntiä haittaavia ongelmia.

Edustaja Koposen tekemä kansalaisaloite on hengeltään erittäin hyvä, mutta kun kuuntelin hänen puhettaan täällä, niin siinä hänellä oli nyt semmoinen ajatus, että tällä terapeutilla jokaiseen alakouluun — joita tarvittaisiin noin 2 500 — pystyttäisiin ratkaisemaan tämä ja monet muutkin ongelmat kouluissa. Itse en usko siihen, ja myöskin asiantuntijakuulemisissa valiokunnassa aika paljon tuli erinäköistä kulmaa. Elikkä aika vähän itse asiassa tuli sellaista kannatusta, että pitää näitä terapeutteja saada sinne, ja se tietysti johtuu siitä, että meillä lainsäädäntö velvoittaa jo tällä hetkellä opetuksenjärjestäjää huolehtimaan siitä, että koulun toiminnot järjestetään oppilaiden hyvinvointia turvaten ja että oppilaat saavat tarvitsemansa yksilöllisen ja yhteisöllisen tuen.

Oppilashuollossa oppilaiden tukena ovat siis opettajien lisäksi jo nyt terveydenhoitajat, kuraattorit, psykologit ja lääkärit, joiden työhön kuuluu oppilaiden hyvinvoinnin edistäminen arjessa. Lisäksi opetuksenjärjestäjällä on nytkin mahdollisuus tarvittaessa palkata kouluun muita kuin lainsäädännön edellyttämiä ammattihenkilöitä, esimerkiksi terapeuttia tai nuorisotyöntekijää, psykiatrissa sairaanhoitajaa. Pitäisikö lakiin kirjata vielä terapeutti-nimike, vai riittääkö se, että ne taidot on kouluissa olevilla henkilöillä, jotka oppilaiden kanssa ovat? Jos ei ole, niin ainakin kannatan sitä, että tämmöiseen koulutukseen ja täydennyskoulutukseen panostetaan entistä enempi. Ehkä kaikkein tärkeintä on se, että näitä lain velvoittamia oppilashuollon ammattilaisia on riittävästi ja oppilaat pääsevät heitä tarvittaessa tapaamaan. Se tarkoittaa tietysti riittävää henkilöstömäärää ja toiminnan resursointia.

Arvoisa puhemies! Myös hallitusohjelmassamme on kirjauksia tähän aiheeseen liittyen. Sen mukaan Suomessa on nollatoleranssi kiusaamiselle ja rasismille. Hallitusohjelman mukaan laaditaan toimenpideohjelma kiusaamiseen puuttumiseksi ja yksinäisyyden vähentämiseksi. Edelleen ohjelman mukaan tarjotaan oppilaitoksille, henkilöstölle ja oppilaille ja opiskelijoille kiusaamisen tunnistamiseen ja siihen puuttumiseen liittyvää koulutusta. Huomioitavaksi tulee myös syrjivän kiusaamisen tunnistaminen ja ennaltaehkäisy.

Hallitus on myös resursoinut perusopetuksen ja varhaiskasvatuksen laadun ja tasa-arvon parantamiseen. Varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen laatua ja tasa-arvoa parantavan Oikeus oppia -kehittämishojelman puitteissa panostetaan kolmen vuoden aikana 180 miljoonaa euroa perusopetuksen osalta ja 125 miljoonaa euroa varhaiskasvatuksen osalta. Lisäksi hallitusohjelman mukaisesti vahvistetaan oppilas- ja opiskelijahuollon palveluja kaikilla koulutusasteilla ja säädetään sitovista mitoituksista opiskeluhoollon palveluihin, mihin on varattu 29 miljoonaa euroa. Monia muitakin lasten hyvinvointiin vaikuttavia toimia on.

Kiusaamisen juurisytyt ovat moninaiset. Taustalla on paljon kodin ongelmia, köyhyyttä, työttömyyttä, osattomuutta, päihdeongelmia, on väkivaltaa. Näiden parantamiseen tulee yhteiskunnassa myös laajasti keskittyä — ja tietysti käyttäytymiseen ja kasvatukseen ja hyvän esimerkin luomiseen. Siinä on juuri perheillä iso vastuu mutta myös kouluilla ja varhaiskasvatuksessa.

Arvoisa puhemies! Kaiken kaikkiaan tämä aika ei ole omiaan vähentämään kiusaamista yleensäkin vaan päinvastoin. Ei tarvitse kuin seurata aikuisten ihmisten puhetta ja kirjoittamista somessa tai seurata vaikutusvaltaisten poliitikkojen ja johtajien puhetta, jossa kohteena ovat muut ihmiset, niin en ihmettele, että yhteiskuntamme muuttuu repiväksi, erilaisia mielipiteitä halveksivaksi ja ihmisiä halveksivaksi. Kun katsomme ympärillemme ihan maailmanlaajuisesti, niin voi kysyä, antaako se kannusteita ystävyydelle, yhteistyölle ja

Pöytäkirja PTK 117/2020 vp

ymmärrykselle. Parantamisen varaa on. Tässä me jokainen voimme tehdä osamme. — Kiitos.

16.43 Hanna Huttunen kesk: Arvoisa puhemies! Kiitos aloitteentekijöille siitä, että olette nostaneet esille erittäin tärkeän asian. Kiitos myös valiokunnalle, että olette käsitelleet aloitetta perusteellisesti.

Kuten olen aikaisemminkin tässä salissa kertonut, tämä aihe on minulle myös henkilökohtainen, olinhan itsekin koulukiusattu, niin kuin moni muu meistä täällä. Aika on muuttunut paljon minun omista kouluajoistani, ehkä eniten niin, että kiusaamisesta puhutaan nyt enemmän. Aika on kuitenkin tuonut kiusaamiseen myös uusia ulottuvuuksia ja monimutkaistanut asioiden seuraamista ja itse ongelmaa. Ennen kiusaamisen ulottuvuus oli lumipallon kaari koulun pihalla tai se oli ilkeiden juorujen, juttujen tai haukkujen äänen kanto-säde. Nykyisen somekiusaamisen yleisönä voi olla vaikka koko maailma, ja koulukiusaamisesta on tullut ilmiö, jonka lonkerot ulottuvat paljon koulua pidemmälle. Kiusaamisesta ei pääse eroon edes koulun ulkopuolella, se kantaa kotiin asti. Kiusaaminen tapahtuu monesti myös aikuisille vähemmän tunnetuilla somealustoilla, sellaisillakin, joiden olemassaolosta emme välttämättä edes tiedä.

MLL:n tekemässä, itse asiassa vielä julkaisemattomassa, hyvinvointikyselyssä 17 prosenttia vastaajista kertoi kokeneensa kiusaamista, ja heistä 40 prosenttia kertoi, että koulun aikuiset eivät tiedä heidän kokemuksistaan. Kyselyyn vastasi kaikkiaan yli 14 000 lasta ja nuorta. Tämä tarkoittaa siis, että näistä nuorista kiusattuja oli 2 380 ja että heistä 952 ei ole kertonut kiusaamisesta kenellekään aikuiselle.

Kiusaaminen on kuin valtava voima, joka tarvitsee hävitäkseen vastavoiman. Kiusaamisen karsimiseksi ja vastavoimaksi kouluissa tarvitaan tiivis ja monialainen turvaverkko kiusatun suojaksi. Valiokunnan mietinnössä todetaan: ”Kansalaisaloitteessa kuvattu oppilaan tukeminen on osa opettajan, terveydenhoitajan, lääkärin, kuraattorin ja psykologin arjen työtä koulussa. Lisäksi opetuksen järjestäjällä on mahdollisuus tarvittaessa palkata kouluun muita kuin lainsäädännön edellyttämiä ammattihenkilöitä, esimerkiksi nuorisotyöntekijä tai psykiatrinen sairaanhoitaja”, niin kuin täällä salissa on jo tänään aikaisemminkin kerrottu. Samoin todetaan, että ”tärkeää on varmistaa, että palvelut ovat oppilaille saatavilla matalalla kynnyksellä mahdollisuuksien mukaan suoraan koulussa tai oppilaitoksissa, joissa tavoitetaan koko ikäluokka, ja että oppilas saa yksilöllisten tarpeiden mukaisen tuen viipymättä”.

Arvoisa puhemies! Jokin tässä on kuitenkin pielessä, koska tämä turvaverkko vuotaa edelleenkin. Yhtenä syynä voi olla kuntien tiukka taloustilanne. Monessa kunnassa karsitaan talouskurimuksessa myös koulujen palveluista. Opettajien pestit saattavat olla pätkäpestejä, ja on paljon sijaisuuksia. Avustajia ei ole riittävästi, ja arki on todella kiireistä ja hektistä. Kiusaamisongelma on todella monisäikeinen, ja jokainen kiusaamistapaus vaatii aikuisen aikaa ja keskittymistä. Onko aika juuri se, mitä kouluissa ei enää ole? Tässä kohtaa voidaan todeta, että pelkkä yksi keskustelu oppilaan tai kodin kanssa ei riitä, vaan tarvitaan myös jatkuva seuranta — kuinka asia on sitten edennyt ja onko ongelma parantunut? Sekin vie aikaa.

Kiusattuja ja heidän läheisiään eivät lohduta uudet määräykset ja säädökset, jos jo nyt voimassa olevat säädöksetkään eivät ole toteutettavissa ajanpuutteen vuoksi tai rahojen puutteessa. Tarvitaan siis riittävät henkilökuntamitoitukset ja kuntiin riittävästi rahoitusta,

Pöytäkirja PTK 117/2020 vp

mikä varmistaa sen, että kiusattu ei sujahda läpi turvaverkon reiästä. Jokainen verkonläpinuori on liikaa.

16.47 Hilkka Kemppi kesk: Arvoisa herra puhemies! Kiitos kansalaisaloitteen tekijöille ja tälle laajalle salikeskustelulle tämän tärkeän asian, nuorten syrjäytymisen, esiin nostamisesta.

Muistan, kun käsitelimme tätä perusteellisesti sivistysvaliokunnan kokouksessa keväällä, itse asiassa autuaan tietämättömänä tämän hetken Suomesta, missä elämme. Elämme kriittisiä hetkiä nuorten syrjäytymisen ja erityisesti syrjäytymisen ehkäisemisen osalta koronan keskellä. Mielenterveyden puolella nuorten yhteydenotot auttaviin puhelimiin ovat lisääntyneet. Ensimmäisen työpaikan osalta on huolia: 55 000 nuorta vähemmän sai kesätyöpaikan tänä kesänä kuin viime kesänä. Kouluun pääsemisen osalta moni on esittänyt huolensa, kun pääsykokeet muuttuivat ja tilanne muuttui siitä, mitä oli itse ajatellut — vaikkakin aloituspaikkojen määrät lisääntyivät. Moni harrastus on ollut tauolla. Esimerkiksi lähes kaikki kansalaisopistojen kurssit ovat olleet tauolla tai etänä tänä aikana.

Erilaiset hankkeet ovat synnyttäneet hyviä puuttumisen välineitä kautta aikain Suomessa. Niistä itse nimeäisin lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelman, jossa olen itse saanut olla töissä ja nähnyt sitä kautta esimerkiksi oppilashuollon uudet toimintatavat ja poissaolomallit ja sen kaltaiset toimivat mallit. Nuorisotakuun johtoryhmä vakiinnutti Ohjaamomallin Suomeen. Kun nuorisotakuuta lähdettiin miettimään, niin tultiin siihen tulokseen, että pitää olla joku ihminen, joku taho, joka ottaa kokonaisvaltaisen vastuun nuoresta yhden luokun periaatteella, ja tultiin siihen tulokseen, että Ohjaamo on tämä paikka. Nyt vihdoin talousarvioesityksessä löytyy Ohjaamoihin riittäviä resursseja ja niiden vakiinnuttaminen osaksi Suomen verkostoa niin, että mukana on myös mielenterveyden palveluita. Koen tämän erittäin hyväksi.

Kokonaiskuva on selkeä. Valtion nuorisoneuvosto on tehnyt vuosia nuorisobarometria. Ollaan saatu käsitys siitä, että niin koulu, sosiaali- ja terveystyö kuin esimerkiksi harrastukset ovat merkittävä osa nuorten elinympäristöä. Kuitenkin tämä ongelma on pohjimmiltaan edelleen ratkaisematta, ja ajattelen, että kun me käymme tästä keskustelua, niin me emme varmasti päädy yhteen ratkaisuun, ja sen takia erityisesti nämä erilaiset toimintatavat, mitä tänään on tuotu esiin, ovat rakentavia ja rikkaita.

Kansalaisaloitteen tavoitteena oli tehostaa perusopetuksen oppilaiden hyvinvoinnin edistämistä siten, että jokaisessa perusopetuksen alakoulussa oppilaan tukena olisi terapeuttisia valmiuksia omaava aikuinen. Olen täysin samaa mieltä siitä, että keskusteluun syrjäytymisestä pitää antaa voimavaroja. Olen täysin samaa mieltä siitä, että terapeuttisia valmiuksia tulee löytyä kouluympäristöstä, mutta yhdyn sivistysvaliokunnan kantaan sen jäsenenä siinä, että ei ole ihmisen tittelistä kiinni, kuinka paljon ammattitaitoa häneltä löytyy. Näen valiokunnan tavoin, että meiltä löytyy jo nämä tarvittavat osaajat koulumaailmasta mutta heidän määränsä on resursoitu aivan alakanttiin. Tästä ehkä räikeimpänä esimerkkinä voisin nimetä koulupsykologit ja koulukuraattorit, joita on yksi ammattilainen noin 700:aa, 800:aa tai 900:aa oppilasta tai opiskelijaa kohden. Se on aivan riittämätön resurssi. Kun tänäänkin olemme puhuneet paljon kiusaamisesta, on ilmiselvää, että minkäänlainen ammattilainen tai minkäänlainen ammattitaito ei riitä näissä oppilasmäärissä. On selvää, että resursseja tulee lisätä. Tämä hallitus on jo lisännyt oppilashuollon resursseja, mutta tämä on varmasti yksi niistä pitkän aikavälin tavoitteista, joiden parissa meidän tulee jatkaa töitä.

Pöytäkirja PTK 117/2020 vp

Sivistysvaliokunnan kuulemiskierros oli yksi eduskunta-aikani mielenkiintoisimmista. Yksi kuulemisessa selvästi esiin noussut tulokulma oli sote-keskusten rahoitushaku, joka oli silloin käynnissä. Vaikka rahoitushaku meni, niin koen, että tuo keskustelu on edelleen ajankohtainen — nimittäin me olemme rakentamassa Suomeen uudenlaista sote-mallia ja sitä kautta tuomassa palveluita yhdelle luukulle, niin kuin olemme sitä kutsuneet. Ja tähän on käsittääkseni koko eduskunnan yhteinen tuki, ainakin vuosien varrella näin on esitetty Lasten ja nuorten elämässä ei ole hallinnon siiloja, joten niitä ei tulisi rakentaa myöskään sote-järjestelmän sisään. Ei saa käydä niin, että maakunnan sote-toimijat valmistelevat soten yksin ja sivistys suunnitellaan sitten liitettäväksi mukaan myöhemmin tai rakennettavaksi vain yhteistyön kautta mukaan tuohon kokonaisuuteen. Niin kuin aluksi sanoin, lasten ja nuorten hyvinvointi rakentuu kokonaisuudesta ja tällöin myös kaikkien alan ammattilaisten tulee tehdä töitä yhdessä. Soten tarkoituksena on vahvistaa laaja-alaisia palveluita, joiden kautta ihmiset saavat tarvitsemansa avun yhdellä yhteydenotolla. Tästä meillä on hyviä malleja. Esimerkiksi lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelmassa olemme rakentaneet näitä monialaisia ryhmiä, ja tiedämme, millä tavalla ammattilaiset pystyvät tekemään töitä yhdessä. Painopistettä tulee siirtää ennaltaehkäisevään työhön. Meidän tulee edistää monialaisia oppilashuoltoryhmiä, kehittää pahoinvointiin puuttumisen malleja ja auttaa esimerkiksi neuropsykologisesta häiriöstä kärsiviä lapsia opinpolulla eteenpäin. Tästä yksi esimerkki tulee naapurikaupungistani Heinolasta, jossa kaikki lasten ja nuorten kanssa työskentelevät ammattilaiset on koulutettu näiden nepsy-asioiden ammattilaisiksi, tai heitä koulutetaan parhaillaan. Sitä on parhaimmillaan lasten kanssa tehokas työskentely ja ennaltaehkäisevä työskentely.

Tähän liittyy monia näkökulmia, mutta tässä, herra puhemies, muutama niistä.

16.54 Marko Kilpi kok: Arvoisa puhemies! Tuossa pöydänkulmalla on nippu Liikkuvan Poliisin Perinneyhdistyksen lehtiä. Se tuli heti mieleen, että kun tässä nyt on pulskat 20 vuotta tullut tehtyä poliisin töitä ja siellä sitten myöskin ennalta estävää työtä hyvin isolla pieteetillä, niin arvatkaapa, hyvät ihmiset ja arvot edustajat, montako kertaa olen kuullut, että kiusaamiseen pitää puuttua. [Vasemmalta: Monta! — Leena Meri: Satoja, ellet tuhansia!] — Kyllä, kyllä, monia, monia, loputtoman monta kertaa. Ja tässä sitä taas ollaan, rähmällä kiusaamisen edessä.

Samalla tavalla rähmällä kuin ollaan lasten ja nuorten syrjäytymisen kanssa ollaan lasten ja nuorten mielenterveysongelmien kanssa. Ja, yllättävää kyllä, sieltä löytyy aika lailla samanlaisia syitä tähän tilanteeseen. Ja onhan se outo juttu, että niitä ei löydetä eikä huomata sieltä, vaikka mitenkä tätä asiaa naamaan hierotaan.

Tässä salissa on tänään kuultu hyvin paljon puhetta kiusaamisesta. Mutta olemmeko me nyt ihan oikeasti kuulleet sitten puheita siitä, mitenkä tämä asia hoidetaan kuntoon vihdoin ja viimein, ihan oikeasti? Resurssien puute — sekö nyt on se isoin kivi siellä kengässä? Sen taakse on helppo piiloutua: ei ole resurssia. Kyllähän se lisäresurssi kelpaisi vähän mihinkä tahansa, niin poliisillekin. Minäkin haluaisin antaa poliisille lisää resursseja ja koululle lisää resursseja, psykologeille, vaikka mihinkä lisää resursseja. Mutta entäs, jos niitä ei ole? Entäs, jos ei lisää resursseja kerta kaikkiaan ole? Ja entäs, jos sitä resurssia onkin? Kyse on siitä, miten sitä resurssia loppujen lopuksi käytetään.

Minä nyt tässä heitän muutaman perusongelman, mitä liittyy kiusaamisilmiön hoitamiseen ja hoitamattomuuteen.

Pöytäkirja PTK 117/2020 vp

Meillä ei ole yhteistä toimintalinjaa, millä tavalla tätä asia hoidetaan, eikä yhteisiä suunnitelmia. Niitä ei ole valtakunnan tasolla, eikä niitä ole kunnallisella tasolla. Kiusaamisen hoitamisessa on valtavasti kaikennäköisiä suunnitelmia ja toimintamalleja ja käytäntöjä, hyvinkin toimivia ja hyviä. Jokainen kaupunki, ja varsinkin jokainen koulu, saa kuitenkin tehdä ihan sen oman mallinsa. Mutta ovatko ne ongelmat tosiaan niin erilaisia koulusta riippuen, että pitää olla aina meidän koululle just omanlaisensa malli?

Hyviä toimintamalleja on. Täällä kuultiin tänään muun muassa Etelä-Karjala mainittuna, jolloin keuhuttiin kovastikin heidän toimintamallejansa ja kehoitettiin tutustumaan aiheeseen ja ottamaan mallia. Kyllä, tämä voi olla ihan hyvinkin hyvä idea lähteä katsomaan sieltä mallia, missä asiat toimivat.

Tämmöinen tilanne, jossa joka koulu, joka kaupunki saa tehdä omanlaisensa toimintamallin, johtaa siihen, että voi olla jopa samassa kaupunginosassa kaksi koulua, joissa on täysin erilaiset toimintamallit ja käytännöt. Toisessa koulussa ne toimivat ja toisessa eivät. Ne koulut saattavat olla jopa näköyhteyden päässä toisistaan. Tämä on kaiken muun lisäksi äärimmäisen iso, huutava ja kestämaton tasavertaisuusongelma. Suunnitelmien ja toimintamallien pitää olla yhteisiä, ja niitten pitää olla toimivia. Tässä on ensimmäinen iso, iso epäkohta.

Kunnissa pitää nimetä taho, joka pitää huolen siitä, että tämä kiusaamisen vastainen toiminta on suunnitelmallista ja niitä suunnitelmia ja malleja noudatetaan. Tämä vastaava taho kehittää sitä toimintaa, sillä kiusaaminenkin kehittyy koko ajan. Pitää käyttää paremmin olemassa olevia resursseja hyödyksi. Heitän yhtenä esimerkkinä sovittelutoimen, joka löytyy aika monelta paikkakunnalta, ja sitten se sovittelutoimi vielä tulee semmoisille paikkakunnille, joilla se ei ole. Sovittelutoimihan on varsin hyvä työkalu monenkin kiusaamistilanteen hoitamiseen, mutta sitä käytetään armottoman vähän. Esimerkiksi sellaisissa tilanteissa, joissa se kiusaamistilanne on jo laajentunut aika isoksi — siellä saattavat olla jo vanhemmatkin sotkeutuneena mukaan asiaan ja tilanne on hyvin monimutkainen — sovittelutoimi on hyvin usein toimiva työkalu.

Ja sitten pitää myös nimetä ulkopuolinen riippumaton taho, joka valvoo kouluja. Se valvoo myös sitä, että kiusaamistilanteisiin puututaan riittävällä tavalla, ja jos niin ei tapahdu, tämä taho puuttuu tilanteeseen ja käynnistää oppilaan tukena sitten jopa vahingonkorvausprosessin, johon meidän lainsäädäntömme itse asiassa tälläkin hetkellä jo antaa täysin mahdollisuuden. Kyseessä olisi samanlainen käytäntö kuin on jo Ruotsissa ja Norjassa käytössä, ja itse asiassa Norjassahan nämä korvaussummat ovat varsin päätähuimaavia. Ja mitä nyt käyttäjäkokemuksia on tullut Ruotsista ja Norjasta, niin siellä on ollut hyvinkin paljon viestiä siitä, että tämmöiselle toiminnalle on ollut tarvetta. Minä korostaisin, että tässä on kysymys tilanteista, joissa koulu ei ole tehnyt riittäviä toimenpiteitä kiusaamistilanteen hoitamiseksi. Kunnathan eivät voi vahtia itseään tässä asiassa, kuten nyt tapahtuu, ja tästähän syystä vahingonkorvausprosessia ei ole käytännössä ollut. Kyllä minun mielestäni tällä tavalla voitaisiin kohdistaa painetta yhteiskunnan suuntaan, ja siihen kyllä pitäisi veronmaksajilla olla kaikki oikeus ja mahdollisuus.

”Kiusaaminen” terminä — täysin aikansa elänyt. Hyvin usein puhutaan kuitenkin teoisista, jotka löytyvät rikoslaista: rikoksista. Termi voisi olla vaikka esimerkiksi ”kouluväkivalta”. Edustaja Kettunen minun mielestäni tämän jo äsken tässä taisi mainita, jos kuulin oikein. [Tuomas Kettunen: Kuulitte oikein!] — Kyllä, ansiokasta toimintaa. Kiitos sinne Kettuselle. [Puhemies koputtaa] — Kiusaamistilanteessahan hyvin usein on kysymys vä-

Pöytäkirja PTK 117/2020 vp

kivallasta, niin henkisestä kuin myöskin fyysisestä. [Puhemies: Aika!] — Jatkan tätä seuraavassa puheenvuorossa, puhemies. — Kiitos.

17.02 Leena Meri ps: Arvoisa puhemies! Kiitos aloitteentekijöille, edustaja Koposelle ja opettaja, terapeutti Katja Kykkäselle ja noin 52 600 muulle henkilölle, jotka ovat tuoneet tämän tänne meille tärkeäksi asiaksi ja niin sanotusti pakottaneet eduskunnan keskustelemaan tästä ja hakemaan tähän ratkaisuja.

Kiusaaminen, kuten täällä ollaan kuultu, johtaa monesti syrjäytymiseen ja mielenterveysongelmiin ja myös aikuisuuden ongelmiin, ja ne ovat hyvin moninaisia, viime kädessä, kuten täällä ollaan todettu, johtavat jopa siihen, että aikuisena elämä voi olla vaikeata ja johtaa moniin ongelmiin, ja esimerkiksi jos mietitään, että työkykykin voi kärsiä, se on hyvin, hyvin pitkäkestoinen.

Täällä on puhuttu siitä, että yhtenä perusteena, miksi tätä ei ehkä ole hyväksytty, on sanottu, että tämä on liian rajaava ja tämä puuttuu tähän tiettyyn titteliin. En kyllä lukenut tätä sillä tavalla, vaan luin, että tässä annetaan toimenpide, että siellä olisi osaava ihminen jokaisessa koulussa, eikä tämä olisi niinkään tittelikeskeinen. Jokainen meistä kai toivoo, että jos joku tarjoaa terapiapalveluja, niin hänellä on oikeasti koulutus siihen. Voisinhan minäkin alkaa niitä tarjoamaan, mutta en minä ole koulutettu siihen, eli voin minä kuunnella, mutta ehkä en ole ihan paras mahdollinen ihminen tarjoamaan terapiapalveluita, jos minulla ei ole siihen osaamista. Ymmärsin, että tässä haetaan sellaista. Se olisi hyvä, jos jokaisessa koulussa olisi yksi tällainen tuttu, turvallinen ihminen, jonka puoleen voi kääntyä.

Täällä oli joissakin puheissa siitä, että näihin täytyy puuttua kotona, mutta kun ei kaikilla ole kotona vanhempia, jotka puuttuvat. Silloin pitää olla turvallinen aikuinen ja luotettava aikuinen, se tuttu, joka siellä koululla on joka päivä, kenelle uskaltaa mennä kertomaan vaikka siitä, että kotona ahdistaa, ja näin ollen tulee esille myös tämäntyyppisiä asioita. Tämä ratkaisisi myös sitä, että nuoret kertoisivat muistakin ongelmista ja sitten voitaisiin hakea heille apua siihen.

Kuten on täällä kuultu ja asiantuntijat ovat kertoneet, nämä aiheuttavat viime kädessä itsetuhoisuutta ja itsemurhia, ja täytyy nyt sanoa, että onneksi sentään on edistytty. Täällä oli jossakin puheenvuorossa, että opettajakoulutuksessakaan ei nykyisin, tai jossakin vaiheessa, ole tähän puututtu, mutta jos mietin, että kun olen ollut itse ala-asteella 70—80-luvulla, niin silloin ei puututtu kyllä lainkaan, näistä ei edes keskusteltu. Muistan, että kerran eräs poika heitti luokassa sakset sinne eteen, sain ne jalkaani, ja ei siitä edes kotiin soitettu äidilleni, että minulla on ollut sakset pystyssä jalassa koulussa. Että siinä mielessä on nyt sentään vähän edistytty. Itselläni on siitä arpi muistona, mutta ei onneksi sen vakavampaa sattunut.

Sitten täällä esimerkiksi edustaja Asell totesi, että kun ei täällä ratkaista koko ongelmaa. No, ei varmaan ratkaista koko ongelmaa, mutta olisihan tämä kuitenkin mahdollisuus lähteä kokeilemaan sitä, että me saisimme sinne asiantuntevaa ja osaavaa henkilökuntaa juuri ratkomaan näitä ongelmia, koska pelkästään se ei riitä, että opettajia lisätään. Heidän tehtävänsä on niitä oppiaineasioita opettaa. He ovat saaneet pääasiallisen koulutuksensa siihen asiaan, ja sitten ovat muut ihmiset, jotka ratkaisevat näitä ongelmatilanteita.

Niin kuin valiokuntakin vetosi ja totesi sivulla 5, että valiokunta pitää tärkeänä, että kunnat voivat kokeilla erilaisia malleja, kuten tämä Keravan malli ja erilaisia muitakin malleja — mutta kun se on juuri tämä rahan puute. Kunnilla on tällä hetkellä, niin kuin täällä ol-

Pöytäkirja PTK 117/2020 vp

laan puhuttu, aivan katastrofaalinen rahatilanne, ja moni kunta varmaan tekisi näin, niin kuin kotikaupunkini Hyvinkää, mutta me taistelemme sen kanssa, että meillä on nytkin jo rahat ihan finaalisissa ja mietitään, mitä me teemme. Tästä syystä olemme kääntyneet monesti hallituksen puoleen, että tähän kuntien tilanteeseen tulisi rahaa. Jos tämä olisi lakisääteinen velvoite, niin meillä olisi toivoa siitä, että me saisimme myös kunnissa rahoituksen tähän.

Moni on toivonut sitä, että tämä kriminaalipolitiikka olisi yksi ratkaisu ja että tämän rikoslain pitää olla terävämpi. No, siellä on pykälä, enkä vastusta, että tätä ei voitaisi laittaa terävämmäksi, mutta kun tämäkin aloite koski alakoulua ja meillä on tällä hetkellä rangaistavuuden alaraja 15 vuotta, niin meidän täytyisi sitten pitää laajempi keskustelu siitä, olemmeko me valmiita laskemaan rangaistuksen alarajaa, koska ne rikosnimikkeet ja niiden lisääminen eivät ratkaise sitä ongelmaa alle 15-vuotiaiden kohdalla, ja nytkin tietysti on tarpeen puuttua ja tuleekin puuttua näihin lastensuojelun keinoin.

Oikeustieteellisessä tiedekunnassa hyvin vähän käydään tällaisia psykologisia asioita läpi, mutta muistan sen aina oikeastaan, kun oikeussosiologian opintojen yhteydessä käytiin läpi semmoista, että sosiaalinen rangaistus on ihmiselle itse asiassa kaikista kovin rangaistus, ja olen sitä monesti miettinyt. Se tarkoittaa juuri semmoista eristämistä, julkista häpeää. Jokainen meistä voisi miettiä, että jos joutuu koulussa pienemmän tai isomman joukon kiusattavaksi, se on myös julkinen häpeä, kaikki nauravat ja osoittelevat sormella ja tönivät. Jos miettii, että sitä pohdiskeltiin rikosprosessin yhteydessä, ja jos se on aikuiselämän kovimpia rangaistuksia, niin mitä se on pienelle lapselle, jonka reppukin on melkein isompi kuin se lapsi itse.

Kannatan lämpimästi tätä kansalaisaloitetta, joka on tällainen toimenpidetyyppinen, että tämä asia vietäisiin eteenpäin ja hallitus ryhtyisi pikaisesti toimiin. Täällä on moni huutanut niitä toimia, ja tässä olisi nyt yksi ratkaisu, että meillä olisi niitä joitain toimenpiteitä. Kun me vain aina olemme rähmällä, niin kuin edustaja Kilpi sanoi, niin nyt olisi mahdollisuus sitten tehdä jotakin. — Kiitos.

17.08 Juha Mäenpää ps: Arvoisa puhemies! Meillä on käsittelyssä täällä tänään kansalaisaloite ”Lasten ja nuorten syrjäytymiseen johtaviin ongelmiin puuttuminen alakouluissa”. Tuo on semmoinen aika syvälinen asia, joka on varmaan tätä eduskuntaa puhuttanut jo aikaisemmin, ja nyt siitä taas puhutaan. Se, mitä minulla itselläni tulee tästä ensimmäisenä mieleen, ovat sanat ”Motoristit koulukiusaamista vastaan”. Olen muutaman kerran ollut mukana tällaisissa koulukiusaamista vastustavissa tapahtumissa, jonne on menty moottoripyörillä. Haluan ensinnäkin kiittää siitä, että tällainen kristillinen moottoripyöräkerho on lähtenyt tähän hommaan Tampereen seudulta. Heidän jäsenensä ovat tämän aloittaneet, ja sillä on ollut todella suuri vaikutus monessa koulussa eri puolilla maata. Tämä on aika pysäyttävää — miksi motoristit lähtevät tuommoiseen hommaan? Siitä, mikä tähän on johtanut, voi itse palata omaan nuoruuteen. Silloin, kun minä olen ollut ala-asteella — ainakin minä koen sillä tavalla — on ollut erilainen kuri, pieniä rangaistuksia, joita enää ei saa olla käytössä.

Arvoisa puhemies! Saako enää laittaa lasta koulussa nurkkaan seisomaan? En tiedä oikein varmasti, mutta hyvin rajalliseksi se on muuttunut. Minun mielestäni tämän ongelman on synnyttänyt osittain se, että koulussa ei enää välttämättä ole edes semmoisia pieniä rangaistuksia. Minä muistan lämmöllä Erkkiä, joka nosti minua tukasta ala-asteella, muistan lämmöllä Manea, joka löi minua kynsillä karttakepillä, muistan Kirstiä, joka pisti mi-

nut nurkkaan seisomaan — ei minulle ole niistä mitään traumoja jäänyt. Ehkä se semmoinen pieni häpeärangaistus oli semmoinen kasvattava kokemus minulle.

No, myöhemmin on käynyt niin, että minä olen toiminut itse opettajana. Olen toiminut erityisopettajana toisella asteella ja vetänyt yläasteella kymppiluokkaa, ja sieltä minulla on kanssa erilaisia kokemuksia. Yksi asia, jonka haluaisin nostaa esiin sanan ”syrjäytyminen” kohdalla, on semmoinen, jonka olen omakohtaisesti opettajana kokenut ongelmaksi. Tämä on nyt vain yksi pieni, kapea esimerkki, mutta jos nuori on syrjäytymässä ja joutuu olemaan nuorisopsykiatrian, terveydenhuollon ja sosiaalitoimen kanssa tekemisissä, niin omakohtaisen kokemukseni perusteella siellä on tällainen ongelma — jonka minä näen ongelmana — että lasten vanhemmille ei kerrota ihan kaikkea, mitä siellä on tullut esiin. Siinä hengessä, että hoitosuhde vaarantuu, ei kerrota alle 18-vuotiaan lapsen vanhemmille niitä asioita, mitkä mielestäni tulisi ihan avoimesti kertoa. Minun nuoruudessani nämä olisi kerrottu — ainakin oman kokemuspohjani perusteella näin olisi käynyt. Silloin, kun minut laitettiin nurkkaan tai kun minua nostettiin tukasta ylös tai lyötiin kynsille, ei niistä kotonani viitsinyt puhua, kun minä tiesin, että siellä olisi vedetty toisen kerran tukasta.

Tämä maailma on muuttunut aika paljon. Paljon mainostettu digitalisaatio tai sosiaalinen media ja muut tällaiset ovat kyllä varmaan tuoneet meillä oman sävöksensä lasten kasvamiseen ja kehittymiseen. Legot ovat jääneet vähemmälle. Esikouluikäiset lapset saattavat näpytellä puhelinta tai pädiä tai jotain muuta, missä he pelaavat pelejä, ja tämä kaikki vaikuttaa heidän kehitykseensä. Saattaa olla, että siellä on joitain semmoisia pelejä, mitkä eivät ole ihan tuon ikäisille tarkoitettuja.

Yksi asia, mikä minua opettajana on suuresti harmittanut, on se — onko siitä kymmenkunta vuotta? — kun kaikki oppilaat sullottiin samaan luokkaan, lopetettiin EHA-ryhmiä ja ESY-ryhmiä, ja tämä on tuonut vaikeutta opettajille. Samassa ryhmässä on nepsy-lapsia, joita välttämättä ei ole tunnistettu, eikä opettajalla välttämättä ole kokemusta heidän tunnistamisestaan.

Edustaja Koposen aloittama kansalaisaloite on hyvä keskustelunavaus. Saatan itse olla hiukan eri linjoilla siitä, aivan niin kuin Merikin puhui, että ei tässä nyt kannata takertua siihen terapeutti-nimeen. Mutta ehkä jokaisessa koulussa pitäisi siis olla joku tällainen kiusaamisvastaava, jolle lapset ja nuoret uskaltaisivat avautua ja tietäisivät ainakin selvästi, että tuo on se henkilö, jolle minun pitää mennä kertomaan.

Edustaja Suomela nosti esiin rasismien ja homofobian tässä keskustelussa. On ihan totta, [Puhemies koputtaa] että tällaista voi esiintyä, mutta pitää huomioida, [Puhemies: Aika!] että rasismia voi esiintyä juuri päinvastoin kuin hän sen tässä kuvaili.

17.15 Ari Koponen ps: Puhemies! Täällä on tullut hyvin keskusteluissa esiin se, miten matalan kynnyksen palveluiden täytyy löytyä koululta ja niiden riittävyys täytyy pystyä takaamaan. Sitten on puhuttu paljon siitä, että miksi tarvitaan muita, että eivätkö opettajat pysty hoitamaan näitä kaikkia asioita — mutta opettajalta ei löydy kuitenkaan laajasti tietämystä vielä tunnetaitojen opettamisesta, ja tässä Keravan pilotissa huomasimme myös, kuinka paljon itse opettajat tarvitsevat myös apua ja kuinka tarpeellisenä he sitä itse pitivät. Sitten on ehkä kovin ihmeellistä se, että keskustelussa hallituspuolueen jäsenet kertovat, että tarvitaan resursseja. No, kyse on priorisoinnista. Raha johonkin on jostain pois, eli sitten vain priorisoimaan.

Edustaja Honkasalo pahoitti mielensä, kun puhuin Vantaan koulujen vartijoista. Haluaisin hänelle muutaman pätkän lukea tämän päivän lehdistä, eli Ylestä: ”Vantaa on lisännyt

Kytöpuiston koululle täksi viikoksi vartiointia maanantaina julkisuudessa kerrotun poikkeuksellisen väkivaltatapauksen vuoksi”, ja myös tämän päivän Iltalehdestä: ”Vantaan kaupungin hankintajohtaja Tiina Ekholm kertoo, että vartijan tehtävät perustuvat lakiin yksityisistä turvallisuuspalveluista. Vartijan tehtävä on kouluissa tilojen tarkkailu ja valvonta sekä häiriökäyttäytymiseen puuttuminen”. Mutta vanha sananlasku ”jos kukaan ei suutu, niin mikä ei muutu” pitää paikkansa. Nyt on kuitenkin hallituksella tekojen aika.

17.17 Kimmo Kiljunen sd: Arvoisa puhemies! Aivan ensimmäiseksi haluan kiittää tämän kansalaisaloitteen tekijöitä siitä, että ovat nostaneet erittäin vakavan yhteiskunnallisen ilmiön keskusteluun eli lasten ja nuorten syrjäytymisen ja sen ennaltaehkäisyn ja siinä nimenomaan myöskin koulutoimen mahdollisuudet vaikuttaa. Myöskin valiokunta on tämän käsitellyt hyvin, ja kun olen osittain pystynyt tänään seuraamaan tätä keskustelua, mikä tässä salissa on pitkälti käyty, niin se kyllä kertoo myöskin, että edustajat täällä ovat ottaneet tämän aloitteen hyvin vakavasti ja tunnistavat suomalaisessa yhteiskunnassa ison, ison ongelman, johon meidän on tavalla tai toisella pyrittävä löytämään ratkaisuja.

Varasin tähän tämän puheenvuoron jo aikaisemmassa vaiheessa, kun minua itseäni tämä asia nyt tietysti koskettaa kahdesta kulmasta.

Ensimmäiseksi kun olen tietenkin tässä kohdassa sekä vantaalainen kaupunginvaltuutettu että Vantaalta valittu kansanedustaja, niin on aivan selvä asia, että tämä Kytöpuiston koulun tilanne Havukoskella Vantaalla on herättänyt paitsi valtakunnallista julkisuutta, ja voin kertoa myöskin, että meillä Vantaalla kyllä kaupunki käy nyt keskustelua lavealla rintamalla, ei ainoastaan kaupungin viranomaispuoli ja koulupuoli vaan myöskin kansalaiset kokevat tämän hyvin voimakkaasti. Mutta kyllä tässä yhteydessä varmasti on sanottava, että tämä ei ole mikään erityinen vantaalaisilmiö, vaan kuten täällä nyt olemme kaikki todenneet, niin tämä on koko suomalaisen yhteiskunnan ilmiö ja laajemmin globaalikin ilmiö. Tämmöinen koulukiusaaminen, heikomman lyöminen, heikomman painaminen on valitettava tosiseikka yhteiskunnissa, ja siinä suhteessa tämä on vakava asia.

Se toinen kulma, miksi halusin tähän tarttua, on vähän sama, jonka tässä useat muutkin edustajat ovat tuoneet: Että meillä on itse kullakin jopa henkilökohtaista kokemusta, me tiedämme omassa sisimmässämme, mistä me puhumme, kun tänään on puhuttu nyt erityisesti tästä koulukiusaamisesta. Ne vammat, mitä tämä koulukiusaaminen henkiseen tilaan ihmiselle jättää, ovat itse asiassa koko elämän pituisia — minä puhun itsestäni. Ja kyllä toisissaan tunnistaa sen ilmiön, mitä se tarkoittaa, kun joutuu painetuksi, mitä se tarkoittaa, kun joutuu hakattavaksi. Minä en idealisoi lainkaan sitä, mitä edustaja Mäenpää sanoi, miten opettajat rankaisevat tai eivät rankaise — enemmän lasta kuitenkin satuttaa se omien koulutovereiden voimakas painaminen ja eristäminen. Se on semmoinen ilmiö, joka kyllä kasvattaa. Joku siitä nousee sillä silmällä, että päättää, että ”sisimmässäni minä tulen koko elämäni pyhittämään sille työlle, että yritän auttaa niitä, jotka ovat heikommassa asemassa”. Se on yksi tapa siihen vastata silloin pikkupoikana, mutta kyllä se koskettaa niin pitkälle, että tulee se avunhuuto, että millä tavalla tässä autetaan. Täällä on puhuttu siitä, että puhutaan, kerrotaan kodissa. Minun vanhempani eivät tienneet koulukiusaamisestani olleenkaan eivätkä minun opettajanikaan välttämättä tienneet. Se on asia, jota ei halua kerta kaikkiaan tuoda esiin, sen kaivaa vain sisimpäänsä, ja siinä tullaankin nyt siihen, että hieno, hieno, hieno asia on se, että tänään Suomessa puhutaan tästä koulukiusaamisesta. Meidän, jotka tässä salissa ovat, nuoruudessamme siitä ei puhuttu, [Leena Meri: No ei todella-

Pöytäkirja PTK 117/2020 vp

kaan!] se oli piilossa, ja me kaivoimme sen sisimpäämme ja kärsimme sen itse kukin nahoissamme.

Ensinnäkin tämä, että puhutaan, tarkoittaa sitä, että myöskin jotakin teemme. Ja kyllä se sillä tavalla on, että se tekemisen vastuu, auttamisen vastuu jää viime kädessä aikuiselle. On vaikea jättää lapsijoukoille, lapsillekaan sitä vastuuta. Mutta kun täällä on nyt nimiä mainittu, niin minä halusin tämän puheenvuoron osittain käyttää siitä syystä, että omille lapsilleni opetin aikanaan, että jos näette koulukiusaamistilanteen — minä ymmärrän, että teillä saattaa olla vaikeus, kun se joukkopaine on niin vaikea, puuttua siihen suoraan, se voi olla vaikeaa, mutta tehkää se — niin menkää sen kiusatun luokse ja nostakaa häntä ylös. Se on aivan huikeaa. Minä voin sanoa, että minun omalla kokemuksellani henkilö nimeltään Kari Niskala — joka oli meidän koulumme idoli, kun oli myöhemmin jalkapallosankari monella tavalla — ja hänen muutamat sanansa siinä tilanteessa, kun ihminen on lyöty, olivat käsittämättömän voimauttavia. Eli siinä suhteessa voi olla niin, että lapsetkin voivat auttaa toisiaan, mutta kyllä se viimekätinen, organisatorinen vastuu täytyy tulla kouluyhteisöltä, ja on tärkeätä, että siellä olisi silmät hereillä, että me voimme yrittää auttaa ja että siellä on tunnistamisen väylät, että se nuori voi mennä puhumaan ja yrittää saada siihen aikuisen tuen.

Tämä aloite, mikä tässä on, nyt tehty kansalaisaloite, on sen takia niin hirveän tärkeä, että se korostaa nyt näitä terapeuttisia valmiuksia omaavia ihmisiä, mutta kysymys on useimmiten siitä, että se aikuinen siihen tarvitaan, se, joka pystyy sen tavallaan hallitsemaan sieltä yläpuolelta. Mutta me tiedämme, missä paineissa kouluissa ollaan ja opettajat haluaisivat varmaan puuttua tähän paremmin, jos vain tietäisivät ja pystyisivät, mutta se, että me nyt tästä julkisesti puhumme, on yksi askel eteenpäin, ja kyllä tähän ilmiöön me voimme tällä tavalla yhdessä myöskin puuttua ja vaikuttaa.

17.23 Merja Mäkisalo-Ropponen sd: Arvoisa puhemies! Täällä on käyty tänään monipuolista ja hyvää keskustelua ajankohtaisesta ja tärkeästä asiasta, enkä nyt halua ruveta toistamaan samoja teemoja mutta haluan kiittää erityisesti edustaja Pelkosta hänen puheenvuorostaan, jossa hän korosti tätä nollatoleranssia ja sitä, että meidän jokaisen pitää kantaa vastuuta tästä asiasta. Se, mitä mallia me aikuiset lapsille ja nuorille annamme, miten me suhtaudumme toinen toisiimme, on todella tärkeä aihe keskustella. Myös ne puheenvuorot, joissa korostettiin, että jokaisen lapsen tulisi voida kokea olevansa tärkeä ja saada onnistumisen kokemuksia, olivat tässä yhteydessä huomionarvoisia asioita. Kiusaamisen ehkäisyssä nämäkin ovat nimittäin ihan avainasioita.

Tuon tässä puheenvuorossani vain yhden uuden tai ainakin vähemmän esille tuodun asian esille — koko keskustelua en ole pystynyt kuuntelemaan. Eli me olemme tarkastusvaliokunnassa aloittamassa omaa selvitystyötä lasten ja nuorten syrjäytymisen ehkäisystä ja erityisesti me olemme hakemassa nyt niitä vaikuttavia keinoja puuttua näihin asioihin. Kiusaaminen on todella yksi riskitekijä syrjäytymiskehityksessä, eli odotan kovasti tältä tarkastusvaliokunnan työltä myöskin vastauksia tämän päivän kysymykseen.

Kun olemme kuunnelleet tarkastusvaliokunnassa alustavasti asiantuntijoita aiheesta, niin yllättävän monen asiantuntijan suusta on kuultu se kommentti, että auttamisen ongelmiana ovat erityisesti yhdessä tekemisen puutteet, eli jokainen ammattiryhmä ja jokainen hallintokunta toimii erillisenä ja siiloutuneena, ja valitettavasti moni lapsi ja nuori putoaa näiden siilojen väliin. Kukaan ei puutu, tai luullaan, että joku muu jo hoitaa asiaa. Kunnissa varhaiskasvatus, koulutustoimi, sosiaali- ja terveystoimi, hyvinvointityö ja liikunta- ja

Pöytäkirja PTK 117/2020 vp

kulttuuritoimi pitäisikin saada toimimaan yhdessä, ja tähän toimintaan tulisi vielä ottaa mukaan tasavertaisesti järjestöt, koska myöskin siellä on hyvin tärkeää toimintaa.

Tällaisen kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin ideaa osana kouluyhteisöjen toimintaa ollaan käynnistämässä muun muassa Kuopiossa, ja alustavat tulokset ovat olleet rohkaisevia. Olen ollut sitä työtä seuraamassa hiukan sivusta ja ollut vähän vertaistukena tai vertaiskonsulttina siinä asiassa. Esimerkiksi kulttuurin ja taiteen mahdollisuuksia kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin edistämiseksi, kielteisten toimintatapojen, esimerkiksi kiusaamisen, juuri-syiden tunnistamisessa ja käsittelyssä, tunne- ja vuorovaikutustaitojen opettelussa tai hyvinvoivan kouluyhteisön rakentamisessa ei toistaiseksi ole riittävästi hyödynnetty, [Puhemies koputtaa] vaikka tutkimusnäyttöäkin tästä asiasta on.

Ihan lopuksi, arvoisa puhemies: Kukaan ei ole kaikkien asioiden asiantuntija, joten vaikuttavan toiminnan edellytys etenkin vaikeissa asioissa on yhdessä tekeminen. Haluan kiittää tämän kansalaisaloitteen tekijöitä ja haluan kiittää myöskin kaikkia kollegoita tästä hyvästä keskustelusta.

17.26 Marko Asell sd: Arvoisa puhemies! Täällä on useammankin edustajan puheissa tullut esille huoli siitä, että kun tulee tämä sote-maakunta, niin karkaako oppilashuolto sinne sote-maakuntiin oppilaiden ulottumattomiin. Tässä on nyt kuitenkin sote-lakitekstiä — sote-laki numero 21, siis laki oppilas- ja opiskelijahuoltolain muuttamisesta, 9 § — ja siinä todetaan, että ”palvelut on järjestettävä oppilaitoksessa tai sen välittömässä läheisyydessä”. Minusta tämä on aika selvä teksti — onko se määritelty tämänhetkisessä lainsäädännössä selvemmin sitten? Mutta kuitenkin sanottakoon, että tällä lakiesityksellä ei ole tarkoitus siirtää psykologeja tai kuraattoreja pois kouluilta. Jos siinä tekstissä vielä on hiottavaa, niin sitä varmaan hiotaan, jos näin tarpeelliseksi nähdään.

17.27 Marko Kilpi kok: Arvoisa puhemies! Meillä on täällä käsittelyssä lasten ja nuorten syrjäytymiseen johtaviin ongelmiin puuttuminen alakoulussa. Paljon on puhuttu kiusaamisesta mutta kuitenkin sangen vähän itse syrjäytymisestä. Tällä tavalla käytännön ihmisenä pureuduinkin heti ihan niihin käytännön ongelmiin ja pääjuttuihin, mitä tässä syrjäytymisilmiössä oikein on ja varsinkin lasten ja nuorten osalta. Pääongelmanahan meillä on koordinaation puute: kukaan ei vastaa toiminnasta. Päätösten ja toimenpiteiden vaikutusarviointia ei käytännössä ole. Sitten vasta siellä kaukana, jossakin myöhemmässä vaiheessa, tulee resurssien puute. Nämä kolme asiaa ovat siellä kärjessä. Ei ole myöskään vastuullista tahoa, joka vastaisi syrjäytymiseen liittyvistä toimista, ja kun kukaan ei ole vastuussa, ei kehittämistäkään tapahdu. Ei ole tietyllä tavalla painetta viedä asioita eteenpäin, ja sen takia tuloksiakaan ei synny. Nuorisotakuu tahtoo olla vähän surkean hyvä esimerkki tästä: sitä on yritetty toteuttaa kaksi hallituskautta, mutta tulokset ovat aika laihoja — edellisellä kaudella tuloksena oli yksi A-nelosen mittainen paperi.

Jos sitten katsellaan tarkemmin tuota syrjäytymistä, niin sieltä sitten löytyy muun muassa lisääntyvää polarisaatiota — tarkoittaa sitä, että on näitä superosaajia ja sitten on syrjäytyjiä, ja tämä kuiluhan tahtoo koko ajan vain kasvaa. Uusia putoajia ovat myös ne, joilla ei ole ikävä kyllä nykyajan valmiuksia. Siellä löytyy keskittymisvaikeuksia, kielellisiä erityisvaikeuksia ja sosiaalisia erityisvaikeuksia. Sitten on myös yksi ryhmä tämmöisiä syrjäytyviä — haluaisin nostaa esille — ja he ovat vaatimuksiin hukkuvat, eli kysymyksessä on stressi. Aikuinen kyllä tottuu stressiin, mutta nuori ei, ja tämä on varsin iso, iso asia, mikä meidän pitäisi kanssa huomioida. Pitkäaikainen stressi vahingoittaa nuorten aivoja, ja

tämä pitäisi ottaa aina huomioon nimenomaan vaikutusarvioinnissa, miten esimerkiksi opetusta suunnitellaan, mitenkä tehdään muutoksia opetukseen, millä tavalla se luo stressiä. Moni toisen asteen opiskelija kokee jo todella voimakasta stressiä opiskelun suhteen, ja mitä monimutkaisempi tämä yhteiskunta on — ja semmoiseksihan se meinaa koko ajan mennä — sitä enemmän vaatii aikaa yksilön kehittyä täyteen potentiaaliinsa, mutta tätä aikaa kun tänä päivänä ei tahdo oikein olla.

Sitten mitä muita perusongelmia syrjäytymiseen puuttumisessa on? Hyvin olennaista on se, että tieto eri toimijoitten välillä ei kulje. Esimerkiksi koulussa saattaa olla psykologi, siellä saattaa olla kuraattori, mutta he eivät näe toistensa kirjauksia, ja sama tilanne on kyllä monella muullakin tasolla, kun puhutaan ihmisten hoitamisesta. Tietoa kerätään valtavat määrät, mutta sitä ei päästä hyödyntämään, eikä se sillä tavalla palvele tarkoitustaan. Tämä on merkittävä ongelma. Tehdään myös hurja määrä päällekkäistä työtä. Käytännössä, jos tällainen päällekkäisen työn tekeminen näissä asioissa saataisiin pois, meillä ei olisi resurssipulaa, olisi riittävästi psykkareita ynnä muita ammattilaisia. Pahimmillaanhan tämä tietokatkos tarkoittaa sitä, että nuoria putoaa tämän järjestelmän rakoihin. Se ei varmasti kenenkään tahtotila ole, mutta näin käy, ja tämä on mielestäni kyllä ratkaisevan iso ongelma. Lapsia tarkastetaan koulussa valtavan paljon, vaikka 75 prosenttia lapsista voi varsin hyvin. Ei ole tarvetta tarkistaa kaikkia koko ajan, se on tuhlausta. Jos velvoitetaan tekemään pelkkiä tarkastuksia, niin niin tehdään, mutta nuorten hyvinvointi ei siitä kyllä yhtään lisäännä. Pitäisi mennä massiivisista tarkastuksista pois vaikuttavan tarkastuksen piiriin. Tämä nykytilannehan ajaa käytännössä nuoria erikoissairaanhoidon piiriin, ja se tarkoittaa sitä, että palvelu tukkiutuu myös siellä, koska oikea-aikaista sopivaa matalan kynnyksen apua ja interventiota ei ole eikä varsinkaan sitä ennaltaehkäisevää toimintaa.

Yksi, mikä on kanssa minusta aika merkittävä ja mielenkiintoinen puute, on se, että lasten ja nuorten päihdehuoltoa ei ole. Tämä korostuu varsinkin lasten kohdalla. Eikö meillä muka ihan oikeasti ole päihdeongelmaisia lapsia? Näinkö me kuvittelemme? Kymmenvuotiaitten pilviringit ovat vanha juttu. Nykyäänhän se on semmoista. Ennen kuin menit tällomaiseen pilvirinkiin kesken kaiken, niin he ymmärsivät juosta karkuun, mutta tänä päivänä ei enää ymmärretä edes sitä, ei ymmärretä, että ollaan tekemässä jotain väärin. Kyllä on lapsiakin, joilla on päihdeongelmia.

Parannuskeinoja jos tässä nostetaan esille, niin pitää saada yhteiset mittarit: poissaolot, nuorten itsensä raportoimat oireilut, kiusaaminen, viihtyvyys, tuen saannin helppous. Nykyiset mittarit ovat täysin aikansa eläneitä. Sähköisiä ennakkokyselyjä ja palaute kaikille — tämä on nopea menetelmä. Pitäisi olla terveydenhoitajan tapaaminen, kohdennettu keskustelu ja sitten vasta mennä lääkärin pakeille, jos se on tarpeen keskustelun perusteella tai huoltajan pyynnöstä tai nuoren itsensä pyynnöstä. Tiedon pitää kulkea eri toimijoitten välillä, se on se kynnyksikysymys. Se päällekkäinen työ pitäisi saada pois — merkittävä säästö tässä — ja vaikutusarvioinnit mukaan. Ja jonkun on tässä valtiossa kerta kaikkiaan vastattava lasten ja nuorten syrjäytymisen ehkäisemisestä, se on äärimmäisen tärkeätä. Minä näen sen niin tärkeänä, että minä laittaisin sen pääministerin alaisuuteen.

Minulta hyvin usein kysytään, mistä se syrjäytyminen oikein alkaa. Minä olen siihen yleensä vastannut niin, että syrjäytyminen alkaa siitä, kun unelmat katoavat. Puhemies, [Puhemies koputtaa] meidän pitää rakentaa tästä maailmasta ja tästä yhteiskunnasta sellainen, [Puhemies koputtaa] että siellä unelmat kantavat. — Kiitos.

17.35 Sheikki Laakso ps: Arvoisa puhemies! En tosiaankaan ole täällä tästä asiasta ensimmäistä kertaa kertomassa, ja en tiedä, kuinka moni teistä tosiaan tietää, mitä on maata ojassa läpimärkänä pari tuntia ja odotella vaaran ohi menemistä, ja se on kuitenkin vielä sitten se parempi päivä. Minä tiedän sen, ja sen takia olen sitä mieltä, että tämän asian eteen pitää tehdä kaikki, mitä pystytään tekemään, ja oikeastaan yksi niistä kimmokkeista, mikä on saanut minutkin edes lähtemään tähän taloon, on juuri se — niin kuin edustaja Heinonen melkein ensimmäisissä puheenvuoroissa puhui siitä — että tästä on puhuttu ja tästä on puhuttu ja tästä on puhuttu.

Minä näen sen ongelman niin, että se ei ole kiinni siitä, ettei meillä tässä salissa sympatiaa riittäisi tämän asian korjaamiseen, vaan se ongelma on enemmänkin siinä, miten me haluamme korjata sen asian. Täällä tunnutaan ihan selkeästi haluttavan korjata se asia jotenkin hienovaraisesti tai hienosti, akateemisesti tai jotenkin muuten. Tästä on äärettömän hyvä esimerkki se, että kun muutama vuosi takaperin paikallisen moottoripyöräkerhon porukka kävi koulukiusatun viemässä kouluun, niin siitä pöyristyttiin. Siitä revittiin otsikoita, ”pelollako lietsotaan tätä hommaa”. Ei se ollut kuitenkaan mikään rikollisjärjestö, moottoripyöräjengi, mikä sinne meni, vaan ihan normaali moottoripyöräkerho, mutta niillä oli oikeasti juuri se tapa, millä pystytään vaikuttamaan siihen asiaan, niihin, ketkä siellä kiusaavat. Ne kiusaajat tänä päivänä... Ne silloin minunkin nuoruudessani vähät välittivät siitä, että sinne tulee joku keski-ikäinen täti-ihminen sanomaan niille ”soo soo”. Ne leuhkivat sillä, kun ne pääsevät sieltä puhuttelusta pois. Olkoon sitten kuka mitä tahansa mieltä siitä, mikä on se hieno tapa ja missä ne rajat menevät, niin onko se muka epäkorrektia, että moottoripyöräporukka tulee ja tuo sen pojan kouluun ja kiusaajat katsovat, että eivät välttämättä uskallakaan kiusata sitä poikaa — jos me pelastamme sillä tyyllillä sen pojan loppuelämän, miksi meidän pitää täällä pöyristyä siitä asiasta? Tärkeintä olisi se, että me pelastamme sen koululaisen elämän. Tämä on minun mielestäni se suurin ongelma. Me emme halua tehdä niitä tiettyjä, helpostikin ja pienellä rahalla tehtäviä korjauksia sen takia, kun me yritämme olla jotain parempia ihmisiä. Meidän paremmuuden takia jatkuvasti, oikeasti tuolla koulumaailmassa lapset joutuvat kärsimään koko loppuikänsä.

Itse kävin täällä, olisiko, vuosi takaperin pöntössä puhumassa, ja siitä ei oikein tullut yhtään mitään. Pitkään oikeasti mietin sitä, olivatko siinä loppuelimissä enää ne taustat, mitä itse olen joutunut kokemaan, koska olen itse asiassa päässyt niistä aikuisuuden aikaisessa vaiheessa jo eroon ja olen jostain käsittämättömästä syystä saanut siitä itselleni päinvas-ton voimavaran. En tiedä, oliko se sitten kuitenkin jopa sitä, että täällä rupesivat ne tunteet tulemaan just sen takia, kun tiesi, että on pärjännyt. Minä oikeasti haluaisin, että näitä esimerkkejä tulisi enemmän ja me pystyisimme oikeasti puuttumaan näihin asioihin, että me saisimme niitä ihmisiä sieltä pelastettua — tai minä sanoisin näin, että lapsia. Omassakin tuttavapiirissäni on riittävän paljon niitä, ketkä ovat samanikäisiä kuin minä ja kärsivät edelleen siitä asiasta. Minä olen siinä onnellisessa asemassa, että minä en siitä enää kärsi. Minun tehtäväni kuitenkin on sen asian eteensaattaminen, että me saamme tämän asian vihdoin viimein korjattua.

Tähän oikeasti kannattaa käyttää resursseja rahallisesti, mutta ei vain ajatella sitä, että tehdään jollain rahalla jotain hienoa. Minun mielestäni meidän pitää saada tehtyä sellaisia systeemeitä, että me saamme tuloksia, eikä niin, että me ensi eduskunnan täällä istuessa puimme taas tätä samaa asiaa. Se kiusaaminen on nykyajan nuorilla paljon raadollisempaa ja monimuotoisempaa kuin mitä se oli omassa lapsuudessani.

Pöytäkirja PTK 117/2020 vp

En voi mitään muuta kuin toivoa, että tähän löytyy oikeasti kannatusta, joka ikiseen hankkeeseen, mitä tässä on, ja niihin pystytään ohjaamaan riittävästi sitä rahoitusta ja myös lopetetaan se pöyristyminen silloin, kun joku tekee oikeasti sellaisia ratkaisuja, mitkä auttavat jotain nuorta. — Kiitoksia.

17.40 Janne Heikkinen kok: Arvoisa puhemies! Aluksi haluan kiittää edustaja Koposta siitä, että hän on tarttunut aloitteessaan äärimmäisen oleelliseen asiaan. Poliitikkona en koskaan lakkaa ihmettelemästä sitä, että täällä eduskunnassa tuntuu olevan niin, että sellaiset asiat, joista me olemme kovinkin riitaisia, etenevät kyllä päätöksentekoon mutta tällaisille asioille, joissa me olemme liki herttaisen yksimielisiä, ei kuitenkaan riittävästi saada tehtyä — se on hämmästyttävää. Tässä edustaja Koposen aloitteessa on kuitenkin vihdoin tartuttu sellaiseen seikkaan, johon on saatava muutos.

Edustaja Kilpi tässä keskustelun aikana nosti minusta hyvin esiin sen seikan, ettei tämä ole pohjimmiltaan yksin resurssikysymys vaan kysymys on oikeiden toimintamallien ja velvoitteiden sekä vastuiden määrittämisestä. Eivät asiat kouluissa sillä tavalla ratkea, että toimivaltaisten ihmisten määrää lähdetäisiin kasvattamaan, jos ei ole alkuunkaan keinoja sille, miten riittävän lujaoitteisesti pystymme kiusaamiseen puuttumaan. Näen, että opettajille ja rehtoreille on luotava sellaiset toimintamallit, joilla he voivat puuttua kiusaamiseen välittömästi sitä havaitessaan.

Edustaja Kiljunen tässä keskustelun aikana oli nähdäkseni aivan oikeassa siinä, että ongelma ei ole yksin Vantaan kaupungin, ja sen vuoksi toivoisin, että näin laaja-alaista ongelmaa pyritäisiin ratkaisemaan kokonaisvaltaisesti. Tällä, puhemies, tarkoitan sitä, että meidän olisi syytä kiinnittää huomiota kiusaamisessa myös koulumatkoilla tapahtuvaan kiusaamiseen, ja oma problematiikkansa liittyy myös siihen, että vieläkin liian usein salassapitoseikat ajavat kiusatun lapsen edun edelle.

17.43 Kimmo Kiljunen sd: Arvoisa puhemies! Minä edustaja Asellin tavoin kiinnitin huomiota edustaja Räsäsen aikaisempaan puheenvuoroon täällä siitä, että hallituksen sote-esityksessä oltaisiin koulupsykologit ja kuraattorit viemässä koulusta pois. Minusta jotkut muutkin opposition edustajat olivat samaa sanoneet. Edustaja Asell siteerasi aivan oikein sitä hallituksen sote-esitystä: ideana ei ole viedä koulupsykologia ja kuraattoria koulusta pois, vaan heidät sijoitetaan joko oppilaitokseen tai aivan sen välittömään läheisyyteen. Tietenkin tämä kysymys siitä, missä näiden kuraattoreiden ja psykologien tulisi olla, on minusta tärkeä. Tietysti voidaan valiokuntakäsittelyn yhteydessä vielä täsmentää tätä hallituksen esitystä niin, että ei synny epäselvyyttä siitä, että on mitä järkevintä ja tärkeätä, että kuraattorit ja psykologit ovat koulun välittömässä tuntumassa niin, että oppilaat tunnistavat sen, että nämä heidän tarjoamansa palvelut ovat osa sitä kouluyhteisöä. Se täytyy varmistaa kaikissa oloissa, koska on ehdottomasti näin, että jos fyysisesti tällaiset aikuiset sijaitsevat kaukana, niin se on jo este monelle. Muodostuu ihan tällainen tavoittamaton tila, ja täytyy varmistaa, että oppilailla on välitön pääsy näitten tärkeätä työtä tekevien ihmisten luokse.

17.44 Jouni Ovaska kesk: Arvoisa puhemies! Täällä edustaja Koponen taisi nostaa aikaisemmin keskusteluun juuri tunnekasvatuksen, ja kyllä se on yksi keskeisimpiä asioita. En halua sanoa, että... Tässä tuli esiin tämä, että tarvitaan sekä hienovaraisuutta ja akateemisuutta että sitten näitä esimerkkejä ja sitä työhön tarttumista. Mutta se, mikä itseäni on yl-

Pöytäkirja PTK 117/2020 vp

lättänyt esimerkiksi tämän tunnekasvatuksen osalta: Opiskelin luokanopettajaksi jo 10—15 vuotta sitten. Silloin sitä ei ollut. Ja nyt, kun olen opettajankouluttajana ennen tänne tuloa seurannut opettajankoulutusta, edelleen se kunnan tunnekasvatus puuttuu sieltä opetus-suunnitelmista ja se, miten valmistuvat opettajat opetetaan antamaan tunnekasvatusta ja kohtaamaan erilaisia tilanteita siinä normaalissa koulun arjessa.

Eli olen huomannut läheltä kollegoita, jotka tutkivat tätä asiaa ja ovat tuoneet eri malleja sinne koululuokkaan, että miten hienosti ne ovat toimineet kiusaamisen vähentämisessä ja siinä, että oppilaat ovat oppineet luottamaan toisiinsa, kun on alettu myöskin käsittelemään niitä tunteita — ja ennen kaikkea niiden toisten oppilaiden tunteita myöskin — ja käyty niin myönteisiä kuin kipeitä tunnekokemuksia läpi rakentavasti. Eli tämä on ollut erittäin suuri yllätys, että meillä ei ole kuitenkaan tähän niin paljon panostettu opiskeluvaiheessa, eikä varmaan myöskään ammatissa olevilla opettajilla: heillekin on tullut tämä tunnekasvatus sitä kautta ikään kuin uutena.

Eli kyllä minä ajattelen, että vaikka meillä erilaisia ohjelmia ja keinoja yritetään hakea tähän kiusaamisen vähentämiseen ja niille on tilausta, niin kun me elämme tämmöisessä murroksessa — jatkuvasti yhteiskunnassa tapahtuu muutoksia — niin niillä on niin iso vaikutus sinne perheiden arkeen ja näiden lasten arkeen, että näitä ei välttämättä edes pystytä käsittelemään siellä kotona. Miten niitä sitten pystyttäisiin koulussa käsittelemään ja se turvallinen ilmapiiri pystyttäisiin rakentamaan edes siellä koulussa? Eli ehkä tämä osaltaan voi olla sitä, että tarvitaan myöskin tätä akateemista puolta siinä, että oikeasti ne ihmiset, jotka meidän lastemme ja nuoremme kanssa tuolla työskentelevät, kykenevät siihen parhaalla mahdollisella tavalla vastaamaan.

17.46 Lulu Ranne ps: Arvon puhemies! Ensin kiitos tästä hyvästä keskustelusta. Täällä on tullut loistavia puheenvuoroja. Aika monet kertovat henkilökohtaisista kokemuksista ja siitä, mitä ovat nähneet, mutta minä nostan esiin pari asiaa.

Ensinnäkin ihmettelen todella syvästi sitä, onko se asia todella niin, että meidän lasten ja nuorten oikeuksia ja niiden toteutumista tuolla koulumaailmassa ei itse asiassa valvo kukaan. Aikuisten työyhteisöissä on avit, siellä on työsuojeluvaltuutetut, siellä on terveysvalvonta, siellä on pääluottamusmiehet, siellä on myös poliisi, mutta sitten kun katsotaan, millä lailla lasten perusopetuslaki tai kouluterveydenhuoltoon liittyvä lainsäädäntö tai nämä toteutuvat, niin eipäs sitä valvokaan kukaan. Tämä on aika järkyttävää, koska kuitenkin kunnilla, niiden kouluilla ja rehtoreilla on vastuu tarjota se turvallinen opiskeluympäristö lapsille ja nuorille.

Iso riski on tässä myöskin sillä, että nyt kun kunnat ovat erittäin huonossa taloustilanteessa ja kroonisesti tähänkin asti alibudjetoineet lasten ja nuorten palveluita, niin ajatellaan, että kun syntyvyys laskee, niin voidaan vähän leikata tuolta lisää, vaikka siellä pitäisikin nähdä tämä asia itse asiassa mahdollisuutena niin, että nyt uudelleen koulutetaan ja siirretään niitä resursseja, jotka ovat ehkä olleet ihan siellä neuvolatoiminnassa, perheitä tukemaan ja niihin vaikeisiin tilanteisiin ja varhaisiin vuosiin muualla.

Erittäin hyvä, että täällä on käyty tällaista fiksua ja asiallista keskustelua. Edustaja Kilpi nosti esiin tämän konkretian eli nämä ongelmat. Meillä on jo olemassa vastuutahoja, meillä on olemassa lakisäätöisiä tehtäviä, mutta mistä tämä kertoo, että siitä huolimatta meillä esimerkiksi lasten tekemät kantelut oikeusasiamiehelle ovat valtavassa kasvussa? Eihän se voi olla näin. Konkretiaa ja todellista tukea ja niiden resurssien kohdentaminen, jotka ovat

Pöytäkirja PTK 117/2020 vp

jo olemassa, entistä enemmän sinne alkupäähän perheiden alkutaipaleille, ja lisää sitä laa-
tua ja todelliseen tarpeeseen, ei mitään tämmöisiä. Vielä täytyy edustaja Kilpeä tässä ke-
hua, että ihan totta, siis näitä kaikki täällä hymistelevät ja kaikki ovat yhtä mieltä siitä, että
lapsia pitää pelastaa ja lapsia pitää suojella ja sitä sun tätä, mutta siltikin tilanne on koko
ajan mennyt vain pahempaan suuntaan.

Tämä on varmasti semmoinen meitä kaikkia yhdistävä, ja nyt sitten vaan sitä konkre-
tiaa. Vähemmän rahaa EU:lle, enemmän suomalaisille lapsille.

17.49 Kristiina Salonen sd: Arvoisa puhemies! Muistan jo aikaisemmasta keskustelusta,
niin kuin tämänpäiväisestäkin keskustelusta, että myöskin moni kansanedustaja on koke-
nut koulukiusaamista, ja sitäkin kautta varmasti moni tässä salissa tietää, mistä puhuu —
jos ei itse suoraan, niin ehkä läheisen kauttakkin sitten loput edustajista. Se kertoo siitä,
kuinka pitkäaikaisesta ongelmasta on kysymys, koska kun nyt katson meitäkin tässä salis-
sa, niin emme ole juuri kouluamme päättäneet. Tätä koulukiusaamista siis on ollut kautta
historian, ja tuntuu vain, että tekojen tavat yhä moninaistuvat, kun maailma muuttuu.

Muistan jo viime kerralta edustaja Laakson oman tarinan, joka oli hyvin koskettava sil-
loin ja on yhä edelleen. On kuitenkin ehkä jollain tavalla hankala toimia yhteisen asian hy-
väksi, jos ikään kuin puhujapöytästä todetaan, että täällä hienot ihmiset puhuvat jotenkin
hienosti asioista. Mitä me olemme määrittämään toinen toisiamme jonkinlaisiksi ihmisik-
si, eikä itse asiassa koulukiusaamiseen puuttumisessa ole kysymys siitä, oletko moottori-
pyöräharrastaja tai sitten se keski-ikäinen täti. Tärkeintä on se, että aikuiset puuttuvat, oli-
pa kyseessä sitten keski-ikäinen täti tai se moottoripyöräkerhon jäsen. Mitä useampi aiku-
nen puuttuu, mitä useampi aikuinen ei salli kiusaamista, sen paremmaksi tämä yhteiskunta
muuttuu, ja siitä meidän aikuisten on vastuutettava toinen toisiamme.

Työskentelyssä on lähdettävä siitä, että meidän on tehtävä toimia jo ennen kuin se kiu-
saaminen alkaa. Kun puutummme kiusaamiseen, me olemme aina jo liian myöhässä. Sen
vuoksi — täällä puhuttiin jo aikaisemmin tunnetaitojen opettelusta ja monista muista tär-
keistä asioista, vaikka ne sitten kuinka kuulostavatkin akateemisilta tai miltä hyvänsä, liian
pehmeiltä keinoilta — kun se työ lähtee jo sieltä päiväkodista, missä opetetaan lapsille toi-
nen toistensa hyväksymistä, yhteistä työskentelyä, omien tunteiden käsittelyä, toisten tun-
teiden ymmärtämistä, niin me olemme jo edellä asiassa.

On myöskin muistettava se, että ne lapset, jotka saavat kotona esimerkiksi fyysisiä vä-
kivaltarangaistuksia, alistamista tai väheksyntää, ovat todennäköisesti niitä, jotka purka-
vat sen tavalla tai toisella johonkin, joko vihaamalla itseään, vihaamalla toista tai vihaa-
malla yhteiskuntaa. Siksi meidän on nähtävä perheet ja autettava perheitä, koska kitkemäl-
lä perheiden pahan olon me saamme kitkettyä myöskin koulukiusaamista pois.

Keskustelu päättyi ja asian käsittely keskeytettiin.

7. Valtiontalouden tarkastusviraston vuosikertomus eduskunnalle 2019

Kertomus K 18/2019 vp

Valiokunnan mietintö TrVM 3/2020 vp

Pöytäkirja PTK 117/2020 vp

Ainoa käsittely

Ensimmäinen varapuhemies Antti Rinne: Ainoaan käsittelyyn esitellään päiväjärjestyksen 7. asia. Käsittelyn pohjana on tarkastusvaliokunnan mietintö TrVM 3/2020 vp. Nyt päätetään kannanotosta kertomuksen johdosta.

Keskustelu

17.53 Merja Mäkisalo-Ropponen sd (esittelypuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Valiokunnan puheenjohtajan ollessa estynyt esittelen varapuheenjohtajana valiokunnan mietinnön. Tämän mietinnön asiantuntijoista pääosaa on kuultu jo helmikuussa, ja tämä mietintökin on valmistunut jo toukokuussa.

Valtiontalouden tarkastusviraston vuosikertomus perustuu viraston työn tuloksiin ja kattaa kaikki tarkastuslajit sekä viraston asiantuntijatoiminnan.

Kertomukseen on koottu havaintoja useasta tarkastuksesta neljäksi teemaksi: Ensinnäkin valtion omaisuutta tulisi hoitaa kokonaisuutena, toiseksi valtion taloudenhoidossa noudatetaan hyvän hallinnon periaatteita aiempaa paremmin, kolmanneksi julkisia cleantech-hankintoja voidaan kirittää hallinnon yhteisellä strategialla ja riskienhallinnalla, sekä neljänneksi huolellinen valmistelu edistää parhaiten hallinnon palvelujen digitalisointia.

Tarkastusvaliokunta on mietinnössään keskittynyt käsittelemään, miten julkisissa hankinnoissa on onnistuttu saavuttamaan ympäristöystävällisiä ratkaisuja edellyttävät politiikkatavoitteet, mitkä asiat estävät tavoitteiden toteutumista ja minkälaisiin toimenpiteisiin tulee jatkossa panostaa tavoitteisiin pääsemiseksi.

Tarkastusvirasto on tehtävänsä mukaisesti ottanut työnsä perustaksi sen, minkälaisia tavoitteita tarkastuksen kohteena olevalle toiminnalle on asetettu ja mikä on asian taloudellinen merkitys. Ympäristöystävällisille hankinnoille on 2000-luvulta alkaen asetettu politiikkatavoitteita. Valtioneuvosto on vuonna 2013 antanut nimenomaan cleantech-hankintoja koskevan periaatepäätöksen.

Siinä cleantech-teknologialla tarkoitetaan tuotteita, palveluja, prosesseja ja järjestelmiä, joilla on myönteisiä ympäristövaikutuksia. Periaatepäätöksen mukaan kaikkia julkisia hankintoja suunniteltaessa on otettava huomioon energia- ja ympäristönäkökulma ja referenssikohteiden syntyminen. Se velvoittaa valtion hankintayksiköitä, mutta muille hankintayksiköille se on suositus.

Suomessa käytetään julkisiin hankintoihin kaikkiaan 35 miljardia euroa vuodessa eli noin 15 prosenttia suhteessa bruttokansantuotteeseen. Hankinnoista kaksi kolmasosaa tekevät kunnat ja kuntayhtymät, joita edellä mainittu periaatevelvoite ei siis koske. Tarkastusviraston mukaan valtionhallinnossa on onnistuttu periaatepäätöksen toteuttamisessa vain osittain ja kuntien toimintaa periaatepäätös on ohjannut varsin vähän.

Pääministeri Sipilän hallitusohjelman mukaan julkisista hankinnoista viisi prosenttia eli 1,75 miljardia euroa tuli kohdentaa innovatiivisiin hankintoihin, jollaisia cleantech-hankinnat usein ovat. Viiden prosentin innovatiivisten hankintojen tavoite poistettiin Sipilän hallitusohjelmasta puolivälitarkastelussa, koska seurantaan ei ollut käytettävissä mittaristoa. Cleantech, biotalous, kiertotalous tai kestävyys ovat vaikeasti tilastollisesti todennettavissa. Tarkastusviraston mukaan cleantechille asetettuja tavoitteita ei ole toistaiseksi saavutettu eikä innovatiivisten cleantech-hankintojen ympärille ole kehittynyt merkittävässä määrin vientiä edistäviä referenssejä tai pilottimarkkinoita.

Pöytäkirja PTK 117/2020 vp

Myös kunnat kokevat vaikeaksi määritellä, milloin kysymyksessä on cleantech-hankinta. Innovatiivisuus, vähähiilisyys ja vastuullisuus ovat käsitteinä ja sisältöinä osin päällekkäisiä ja limittäisiä niin politiikkalinjauksissa kuin kirjatuihin tavoitteisiin. Jos toteutumista puolestaan halutaan seurata, tarvitaan yhteinen määrittely ja mittaristo. Tarkastusvaliokunta korostaakin, että ympäristöystävällisiä tai muita sellaisia kestävästä kehitystä koskevia politiikkatavoitteita asetettaessa tulee jatkossa kiinnittää erityistä huomiota käsitteiden yhtenäisyyteen ja selkeyteen sekä tavoitteiden mitattavuuteen.

Valiokunnan mukaan valtioneuvoston eri vaalikausina antamilla periaatepäätöksillä ja epäselvästi ilmaistuilla tai toistensa päälle menevillä politiikkatavoitteilla on ollut vaikeaa järjestelmällisesti ohjata valtionhallintoa kohti ympäristöystävällisiä ratkaisuja. Kuntien osalta ohjausvaikutus on jäänyt vähäiseksi. Siitä, miltä osin tavoitteet on onnistuttu saavuttamaan, on olemassa vain puutteellinen kuva seurannan ja seurantatiedon puuttuessa.

Tarkastusviraston johtopäätös on se, että valtion eri tahoja ja kuntia tulisi sitouttaa yhteisiin päämääriin kansallisella hankintastrategialla ja pitkän aikavälin konkreettisilla ympäristötavoitteilla, joita seurataan järjestelmällisesti. Mallia voitaisiin ottaa Ruotsista, missä jo 1990-luvulta on ollut käytössä ympäristötavoitejärjestelmä. Ruotsissa on myös otettu vuonna 2016 käyttöön kansallinen hankintastrategia, jossa yhtenä tavoitteena on ympäristöystävällisten hankintojen edistäminen.

Meillä Suomessa valtiovarainministeriö asetti 2019 Vaikuttavat julkiset hankinnat -toimenpideohjelman, niin sanottu Hankinta-Suomi. Ohjelman ensimmäisenä tavoitteena on luoda Suomeen yhtenäinen kansallinen hankintastrategia, johon sitoutuvat sekä valtio että kunnat ja jonka on tarkoitus valmistua syksyllä 2020. Nyt tässä mietinnön ulkopuolelta toteam, että strategia on julkaistu 9.9.20 eli se on nyt siis valmistunut. Mietinnön käsittelyssä valiokunta kiirehti tätä strategiaa toteamalla, että on tärkeä kehittää valtion ja kuntasektorin koordinaatiota sekä eri hallintoalojen yhteistyötä, jotta saadaan aikaiseksi yhteiset ja konkreettiset pidemmän aikavälin ympäristötavoitteet. Uusien teknologioiden kehittäminen vaatii myös pitkäjänteistä kehitystyötä, ja yritykset tarvitsevat julkiselta sektorilta selkeää viestiä siitä, että julkinen sektori on omalta osaltaan sitoutunut hankkimaan uusia ratkaisuja esimerkiksi hiilineutraalisuustavoitteen saavuttamiseksi.

Seuraavana asiana: hankintaosaamiseen panostaminen ja riskienhallinnan kehittäminen on tärkeää.

Valiokunta on tarkastusviraston kanssa samaa mieltä myös siitä, että hankintoja toteuttavien organisaatioiden omaa strategista osaamista on kehitettävä. Ympäristöystävällisten hankintojen toteuttaminen ja riskienhallintakeinojen hyödyntäminen edellyttävät osaamista. Hankintariskit johtuvat puutteellisesta hankintaosaamisesta sekä hankintojen hyötyjen ja kustannusten puutteellisesta tai väärästä arvioinnista. Hankintoja ei myöskään nähdä merkittävänä organisaation strategian toteuttamisen välineenä. Siihen käytettävissä olevat resurssit ovat vähentyneet, kestävyyskriteereitä, elinkaarikustannusten laskentaa tai hiilijalanjälkilaskureita ei käytetä tai osata käyttää, eivätkä parhaat käytännöt leviä. Hankintaosaamisen koulutusohjelmakin on vasta käynnistynyt ammattikorkeakoulutasolla.

Asiantuntijakuulemisessa nousi keskeiseksi asiaksi KEINO-osaamiskeskuksen työ ja esitettiin huoli sen toiminnan jatkosta. Kestävien ja innovatiivisten hankintojen verkostomainen osaamiskeskus KEINO on konsortio, jonka eri osa-alueiden toteuttamisesta ja kehittämisestä vastaavat Motiva Oy, Suomen Kuntaliitto, Teknologian tutkimuskeskus VTT, Innovaatiorahoituskeskus Business Finland, Suomen ympäristökeskus, Hansel Oy ja Suomen itsenäisyyden juhlarahasto Sitra. KEINOn tarkoituksena on edistää kestävyysta-

Pöytäkirja PTK 117/2020 vp

voitteita ja innovatiivisuutta toteuttavia hankintoja Suomessa ja auttaa julkisia hankkijoita. Tavoitteena on myös edistää julkisen hankinnan tunnistamista ja aktiivista käyttöä johtamisen välineenä sekä auttaa hankintayksiköitä jakamaan avoimesti tietoa omista kokemuksistaan ja oppimaan toisiltaan. Lisäksi KEINO tarjoaa tietoa seurantamittareista. KEINO-osaamiskeskukseksi osoitettu rahoitus, yhteensä 6 miljoonaa euroa, on päättymässä keväällä 21. Valiokunta kannattaa KEINOn työn jatkorahoitusta ja pitää sitä toiminnallisesta ja taloudellisesta näkökulmasta kannatettavana.

Asiantuntijakuulemisessa kunnat toivat esille näkemyksiään, hyviksi havaittuja toimintatapoja sekä esteitä hankintojen toteuttamiselle. Onnistuneen hankinnan edellytys voi perustua siihen, että hankintayksikössä on ympäristöystävällinen ajattelutapa kaikkia erilaisia hankintoja tehtäessä. Kuntastrategian mukaisesti hankitaan vain tarpeellista ja jo hankintavaiheessa otetaan huomioon materiaalin tai tuotteen elinkaari sekä uusiokäyttömahdollisuus. Tärkeää on riskienhallinnan näkökulmasta osata käyttää erilaisia hankintamuotoja.

Erityisesti isommissa kunnissa nähdään ongelmina hankintojen hajanaisuus, niiden hajauttaminen organisaatioiden eri osiin ja sisäisen yhteistyön puute. Tämä luo myös haasteita tavoitteiden seurantaan ja arviointiin. Kuntapuolen haasteena on myös osaamisen vähyys hankinnoissa yleisesti ja erityisesti ympäristöasioissa, joissa pelätään muun muassa kilpailutuksen viivästymistä ympäristösyiden takia. On myös vaikeaa muuttaa vanhoja toimintatapoja. Lisäksi hankintapalvelut ovat ohuesti resursoituja, vaikka huolellisella kilpailuttamisella voitaisiin saada myös merkittäviä kustannussäästöjä.

Tarkastusvaliokunta painottaa hankintaosaamisen parantamista, strategisen johtamisen merkitystä ja riskienhallinnan kehittämistä kaikilla hankinnan tasoilla. Valiokunnan saaman käsityksen mukaan tarvitaan enemmän strategia- ja politiikkatason johtamista kuin lainsäädännön, esimerkiksi hankintalain, uudistamista. Sen sijaan tulee vakavasti harkita uudenlaisia, taloudellisia kannustimia, jotka koskisivat innovatiivisuutta ja kestäväää kehitystä tavoittelevia hankintoja ja joiden onnistumista seurattaisiin yhtenäisillä mittareilla.

Ja lopuksi. Hankintojen tekemiseen kuuluu myös riskinotto ja epäonnistuminen. On pystyttävä muuttamaan vanhoja toimintamalleja ja ottamaan käyttöön riskinhallintakeinoja. Hankintoja tulee myös voida seurata ja niiden tuloksia tarkastella pidemmällä aikavälillä kokonaiskestävyyden näkökulmasta, eikä vain nähdä yksittäisiä kustannusvaikutuksia jollakin kunnan toimialalla. [Puhemies koputtaa] On myös hyvä, jos hankintoja olisi mahdollista seurata osana taloushallinnon tavanomaista raportointia. Tämä saattaisi antaa mahdollisuuksia myös kaikille avoimen datan parempaan hyödynnettävyyteen.

Valiokunnan kannanottoehdotus on, että eduskunnalla ei ole huomautettavaa kertomuksen johdosta.

18.04 Kristiina Salonen sd: Arvoisa puhemies! Kuulimme tarkastusvaliokunnan varapuheenjohtaja Mäkisalo-Ropposen viestin tarkastusvaliokunnan mietinnöstä, ja vaikka huomautettavaa ei ole, niin toki tarkastusviraston kertomus ja tarkastusvaliokunnan mietintö nostavat esille asioita, jotka on kyllä pistettävä huomiolle. Erityisesti nimenomaan olette perehtyneet julkisiin hankintoihin, ja vaikka politiikkatavoitteeksi otettiin ympäristöystävällinen kulma hankintoja tehtäessä, niin tarkastusviraston mukaan tätä tavoitetta ei ole saavutettu. Tämä on merkittävä huomio siltä osin, että julkisiin hankintoihin laitamme vuosittain 35 miljardia euroa — 35 miljardia euroa. Toki tästä kaksi kolmasosaa on kuntien ja kuntayhtymien, jotka eivät siis suoranaisesti olleet nyt sitten tässä valtioneuvoston

Pöytäkirja PTK 117/2020 vp

periaatepäätöksen kohteena, mutta tämä on niin merkittävä määrä rahaa — kun ajattelemme, minkä verran myöskin valtaa käytämme tuolla isolla summalla, kun näitä hankintoja teemme — että käytämme myös merkittävää valtaa.

Mietinnössä nostettiin esille, että ongelma on hankintojen hajanaisuudessa, ja valiokunta nosti esille, että hankinnat ovat organisaation strateginen väline, mutta nyt näin ei ehkä mielletä eikä osata niin toimiakaan. Me olemme kuluneiden vuosien aikana puhuneet hyvin paljon hankinnoista tässäkin talossa: milloin ne ovat vanhusten ja vammaisten palvelujen kilpailutus, josta inhimillisyys katoaa, milloin on asetettu cleantech tavoitteeksi, jota itse asiassa ei ole pystytty kuitenkaan noudattamaan, milloin ovat aluevaikutukset heikenneet. Oikeastaan tuntuu siltä, että hankintojen osalta ainoastaan taloudellisissa tavoitteissa ollaan ehkäpä onnistuttu, mutta lähestulkoon muut tavoitteet jäävät kerta toisensa jälkeen jotenkin onnistumatta. Siksi on tärkeää miettiä, miten jatkossa voisimme parantaa hankintaosaamista, miten voisimme toimia hankintoja tehdessämme niin, että myöskin muunlaiset kuin taloudelliset tavoitteet nousisivat siinä esille, koska 35 miljardia on valtava summa ja käytämme hankintoja tehdessämme paljon valtaa, ja nyt ikään kuin tuntuu, että se valta katoaa ja valuu meidän sormiemme lävitse.

18.07 Esko Kiviranta kesk: Arvoisa puhemies! Kuten valiokunnan varapuheenjohtaja tässä totesi, tämä Valtiontalouden tarkastusviraston vuosikertomus 2019 piti käsitellä valiokunnassa loppuun ja täällä täysistunnossa jo keväällä, mutta käsittely viivästyi poikkeuksellisen tilanteen vuoksi. Täällä on tänään lähetekeskustelussa jo vuoden 2020 kertomus, jonka käsittely alkaa tarkastusvaliokunnassa kohta.

Arvoisa puhemies! Valiokunnan varapuheenjohtajan esittely oli hyvin perusteellinen, joten en mene yksityiskohtiin, mutta totean, että Valtiontalouden tarkastusvirasto tarkastaa hyvän hallinnon toimivuutta eri näkökulmista tehtävien valtionhallinnon tarkastusten yhteydessä. Näitä ovat tuloksellisuustarkastus, tilintarkastukset, laillisuustarkastukset ja finanssipolitiikan tarkastukset sekä tarkastusviraston asiantuntijatoiminta. Vuotta 2018 koskien tarkastusvirasto antoi puutteista aiempaa vähemmän huomautuksia.

Positiivisen kehityksen syitä näyttävät olevan ensinnäkin se, että talousarvion sisältöön liittyvät joustot ovat lisääntyneet, eli esimerkiksi talousarvion perusteluja on laajennettu siten, että määrärahaa voidaan käyttää aiempaa joustavammin. Toinen selitys positiiviseen muutokseen on esimerkiksi Kieku-järjestelmän eli valtion yhteisen talous- ja henkilöstöhallinnon järjestelmän keskitettyjen kontrollien ja ohjeistuksen parantuminen. Valtiontalouden tarkastusviraston tavoitteena on tuottaa päätöksentekijöille ajankohtaista ja olennaista tietoa toiminnan kehittämisen tueksi. Saadun palautteen perusteella tarkastusvirasto on tässä onnistunut.

Arvoisa puhemies! Nyt käsiteltävässä vuosikertomuksessa todetaan, että ”valtion omaisuutta tulisi hoitaa kokonaisuutena”. Valtiolla on karkeasti ottaen suuruusluokaltaan yhtä paljon omaisuutta ja velkaa. Valtion velan ja omaisuuden käsittely päätöksenteossa eroaa kuitenkin merkittävästi, sillä velkaa käsitellään lähes aina yhtenä kokonaisuutena, mutta omaisuutta sen sijaan yksittäisinä omistuksina.

18.09 Kimmo Kiljunen sd: Arvoisa puhemies! Edustaja Mäkisalo-Ropponen esitteli ansiokkaasti tarkastusvaliokunnan lausunnon tästä Valtiontalouden tarkastusviraston vuosikertomuksesta. Hän toi esille monia seikkoja, mutta minä kiinnitin huomiota siihen, että hän alleviivasi vahvasti sitä, että julkiset palvelut tulisi jatkossa saattaa yhä ympäristöystä-

vällisemmiksi. — Kyllä, juuri näin. Se, mitä hän korosti keinona — tai toi esille, että va-liokunta oli arvioinut keinona — oli digitalisaation hyväksikäyttö nimenomaan tässä suh-teessa. Voi olla totta, että digitalisaatio julkisissa palveluissa edistää ympäristöystävälli-syyttä, mutta pahimmillaan se ei edistä ihmisystävällisyyttä — erityisesti, jos me puhum-me ikäihmisystävällisyydestä. Meillä yhä enemmän, kun julkiset palvelut on viety verk-koon, on esitetty kysymys Kelasta, verotoimistosta ja monista muista julkista palveluista. Kun on käyty läpi tilastoja — ja nimenomaan viitataan nyt tilastolliseen vuosikirjaan — niin esimerkiksi lomakkeiden täyttäminen sähköisesti: 60—75-vuotiaista 70 prosenttia ei ole koskaan tehnyt sähköisessä muodossa lomakkeiden täyttämistä, ja kun mennään yli 75-vuotiaisiin, niin tämä luku nousee jo 90 prosenttiin. Täytyy muistaa, että yli 75-vuotiaista 300 000 ihmisellä eli lähes 80 prosentilla ei edes ole tietokonetta. Tämä, että me käytäm-me digitalisaatiota keinona, jolla edistämme ympäristöystävällisyyttä, saattaa syrjäyttää merkittävän osan suomalaisia kansalaisia koko palvelurakenteen ulkopuolelle, ja he koke-vat aika suurta voimattomuutta ja toiseutta tässä yhteiskunnassa. Sen takia minä en lähtisi idealisoimaan tätä digitalisaatiota ilman, että me samanaikaisesti tunnistamme niitä riske-jä, mitä siihen, että julkiset palvelut siirrettäisiin verkkoon, tulee liittymään.

18.11 Lulu Ranne ps: Arvoisa puhemies! Nämä julkiset hankinnat, se 35 miljardia, ovat kansantaloudellisesti erittäin merkittävä kokonaisuus, ja tässä raportissahan nousee nyt erikseen esiin tämä julkisten hankintojen hankintaosaaminen. Tämä on ikuisuuskyseminen. Mehän olemme jo vuosikymmenet kipuileet sen kanssa, että julkisella sektorilla ei osata hankkia kansalaisten edun mukaisesti, niin kuin täytyisi. Kyseessä on tietenkin ihan faktisesti se tarjouspyyntöjen laatiminen. Siinä, kuinka ne osataan tehdä niin, että niillä on taloudellisesti paras lopputulos, asiakkaitten kannalta paras lopputulos, on vielä erittäin paljon tekemistä. Koulutusta täytyy lisätä, nykyisten hankkijoitten pätevyyttä täytyy pa-rantaa, ja tämä on tietenkin täysin mahdollista.

Täällä nostetaan usein esiin, että hankinnoissa täytyy korostaa ympäristöystävällisyyttä ja esimerkiksi huomioida hiilijalanjälki. Jos puhutaan rakennushankkeista, ovat ne sitten tienrakennus- tai talonrakennushankkeita, niin sellaiset hankkeethan ovat kaikkein ympä-ristöystävällisimpiä, joita ei laisinkaan toteuteta, joiden hiilijalanjälki on nolla, ja siihen-hän me emme tietenkään halua mennä.

Sellainen asia, jota näissä täytyisi korostaa aikaisempaa enemmän, on suosia ihan lailli-sesti ja terveesti kotimaisuutta, kotimaisia pk-yrityksiä, kotimaista tuotantoa eri tavoin. Tässäkin on taas kyse siitä, kuinka ne tarjouspyynnöt osataan laatia niin, että voittajat ovat täältä läheltä.

Sitten olen hieman huolissani, kun aikaisemmankin hallituksen ohjelmassa oli näitten cleantech-referenssien hankkiminen näitten julkisten hankintojen myötä, mutta siinähan ei ole saavutettu niitä tuloksia, mitä silloin kaivattiin, ja nytkin näyttää siis siltä, että emme voi kuitenkaan taata erilaisilla hankintamenettelyillä sitä, että ne kaikki parhaat tarjoajat olisivat niitä, jotka saisivat tällaisia cleantech-hankkeita toteuttaakseen ja saisivat sitä kaut-ta referenssiä maailmalle. Tämä yritysten tasapuolinen kohtelu on erittäin tärkeää tässä, kun tällaisia merkittäviä julkisen sektorin kautta saatavia referenssejä yritetään saada ai-kaiseksi.

No sitten nostan vielä esiin tämän ict:n, eli valtionhallinnon osalta olisi äärettömän tär-keää, että meillä nyt lopultakin olisi sellaiset järjestelmät, jotka mahdollistaisivat asiantun-tijatyon tekemisen ilman turhaa hiirten naksuttelua. Meillä on valtavasti järjestelmiä, jotka

Pöytäkirja PTK 117/2020 vp

ovat epäasiakasystävällisiä, jotka ovat työntekijöille huonoja ja vievät paljon aikaa siltä ydintekemiseltä. Eli ict-hankinnat täytyy [Puhemies koputtaa] saada parempaan kuntoon.

18.14 Merja Mäkisalo-Ropponen sd: Arvoisa puhemies! Kiitos näistä erinomaisista puheenvuoroista. Kaikissa oli erittäin hyvää ja tärkeää asiaa, ja itse toivon, että tutustutte myös esittelypuheenvuoron aikana mainitsemani Vaikuttavat julkiset hankinnat -toimenpideohjelman sisällä nyt tänä syksynä, 9.9., julkaistuun Suomen ensimmäiseen julkiset hankinnat -strategiaan. Se on hyvä asiakirja, ja tässä strategiassa keskeisinä kärkinä ovat meidän valiokunnan mietinnössäkkin esille nostetut ja myös edustaja Salosen täällä korostamat asiat strategisesta johtamisesta ja hankintataitojen edistämisestä. Ne on nyt siellä huomioitu, ja toivottavasti nämä nyt lähtevät ohjaamaan toimintaa, koska meillä on todella paljon tekemistä hankintojen kehittämiseksi ympäristöystävällisiksi valtion hankinnoissa mutta erityisesti siellä kunnan tasolla.

Toivottavasti esimerkiksi näitä hankintaosaamisen koulutusohjelmia saadaan nytten eri puolille Suomea ammattikorkeakoulutasoille, niitä tarvitaan. Ja erityisen tärkeää on se, että KEINO-osaamiskeskuksen työ saa nyt jatkorahoituksen.

Ihan lopuksi, arvoisa puhemies, edustaja Kiljuselle haluan todeta sen, että olen aivan samaa mieltä, että digiosattomuus on todella iso asia Suomessa. Meillä on lähes miljoona digiosatonta, ja se täytyy aina meidän huomioida, eli digitalisaatiolla on myöskin ne omat riskinsä. — Kiitos.

18.16 Leena Meri ps: Arvoisa puhemies! Haluan ottaa pienen puheenvuoron tähän hankintaosaamiseen.

Edustaja Ranne puhui siitä hyvin, ja esimerkiksi meillä Hyvinkään kunnassa käydään paljon tätä keskustelua, koska julkisissa investoinneissa todella usein ne määrärahat ylittyvät, ja ainakin meillä on toimialajohtajien puolesta avoimesti myönnetty se fakta, että kun julkinen toimija on ostotarjouksen pyytäjänä, niin kyllä se valitettavasti on niin, että siellä toisella puolella tunnutaan ajateltavan, että kun siellä on hyvä maksaja, niin ne tarjoukset ovat vähän suurempia. Tämä on semmoinen haaste, mistä pitäisi päästä eroon. Toinen on se, että kun me tarvitsemme tietysti kuntalain mukaan ja muiden säädösten mukaan kunnan puolella valtuustonkin määrärahapäätöksiä, niin kyllä sieltä nämä ostotarjouksen saajat saavat jonkinlaista osviittaa, minkälaisesta hankinnasta on kysymys. Ja tämä on sinänsä vähän harmi, että jos minulla olisi joku osakeyhtiö, semmoinen osakeyhtiö, joka on yksityisessä omistuksessa, niin enhän minä etukäteen kerro: minä pyydänkin tarjouksen ja laitan siihen, mitä halutaan, mutta en kerro, kuinka paljon minulla on rahaa käytössä. Eli tietyllä tavalla, vaikka siinä rahoituspäätöksessä ei näy kokonaisuudessaan se, mitä kaikkea se pitää sisällään, kyllä se semmoisen osviitan tuo.

Osaaminen ja valvonta ovat todella tärkeitä, mutta näissä on nyt kaksi semmoista ongelmaa, mihin lainsäätäjän, ainakin tähän, on vaikea puuttua, että yritykset näkevät sen näin, että kun on julkinen hankkija, niin rahaa on. Mutta tämä voisi olla semmoinen pohdinnan paikka, olisiko siinä jotain tehtävissä, että kunnat ja muut julkisyhteisöt voisivat pitää enemmän, vähän takataskussa, sen investoinnin suuruuden pois julkisuudesta. Tässä olisi semmoinen kehittämisen kohde. — Kiitos.

Keskustelu päättyi.

Pöytäkirja PTK 117/2020 vp

Eduskunta hyväksyi valiokunnan ehdotuksen kannanotoksi kertomuksen K 18/2019 vp johdosta. Asian käsittely päättyi.

8. Valtiontalouden tarkastusviraston kertomus eduskunnalle puoluerahoituksen valvonnasta 2019

Kertomus K 4/2020 vp

Valiokunnan mietintö TrVM 4/2020 vp

Ainoa käsittely

Ensimmäinen varapuhemies Antti Rinne: Ainoaan käsittelyyn esitellään päiväjärjestyksen 8. asia. Käsittelyn pohjana on tarkastusvaliokunnan mietintö TrVM 4/2020 vp. Nyt päätetään kannanotosta kertomuksen johdosta.

Keskustelu

18.18 **Merja Mäkisalo-Ropponen sd** (esittelypuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Tässä asiassa tarkastusvaliokunnan asiantuntijakuuleminen tapahtui maaliskuussa ja mietintö on valmistunut jo toukokuussa.

Puoluelakiin sisältyy puolueita ja puolueyhdistyksiä koskevia velvoittavia säännöksiä rahoituksen avoimuudesta. Avoimuuden arvioidaan lisäävän luottamusta poliittiseen toimintaan ja parantavan siten myös äänestysaktiivisuutta. Lisäksi tavoitteena on ehkäistä korruptiota ja epäasiallisiin sidonnaisuuksiin perustuvaa vaikuttamista puolueiden toimintaan. Tarkastusvirasto antaa vuosittain kertomuksen eduskunnalle toimistaan puoluerahoituksen valvonnassa.

Tarkastusviraston valvottavia ovat puoluelain perusteella puolueet, avustuspäätöksessä mainitut yhteisöt ja puolueiden lähiyhteisöt. Valvottavia on noin 150. Muut puolueyhdistykset, joita on noin 6 000, eivät ole tarkastusviraston valvottavia. Vuoden 2016 alusta tarkastusvirasto on toiminut myös puoluelain tarkoittaman valtionavustuksen valvojana. Kahdeksalla eduskunnassa edustettuna olleella puolueella on ollut oikeus valtionavustukseen vuonna 2019. Lisäksi eduskunnassa oli tuona aikana edustettuna yksi puolue ja yksi eduskuntaryhmä, jotka eivät saaneet valtionavustusta.

Tarkastusvirasto valvoo puoluelain tarkoittamaa tukea, vaalikampanjan kulujen ja rahoituksen ilmoittamista sekä puoluetukea. Ilmoitusvelvollisuus koskee vähintään 1 500 euron arvoisia tukia ja tietoa niiden antajista. Lain mukaan tueksi luetaan lähtökohtaisesti kaikki rahana, tavarana, palveluna tai muulla tavalla saadut suoritukset. Vain laissa nimenomaisesti mainitut suoritukset eivät ole tukea. Vuotta 2019 koskevia tukisuorituksia ilmoitettiin ilmoitusrekisteriin 4 miljoonaa euroa ja vuotta 2018 koskevia tukisuorituksia takautuvasti 0,9 miljoonaa euroa. Tarkastusviraston mukaan osa ilmoitusten täydennyksistä on seurausta tehdyistä puoluerahoitustarkastuksista.

Tarkastusvirasto teki tarkastukset kaikkiin 11 rekisteröityyn puolueeseen, jotka eivät olleet edustettuna eduskunnassa. Lisäksi virasto tarkasti 20 eduskuntapuolueiden piirijärjestöä, jotka toimivat Keski-Suomen, Savo-Karjalan ja Vaasan vaalipiireissä. Tarkastuksia tehtiin kaikkiaan 31.

Viraston mukaan puoluerahoitusta koskevat ajantasaiset ilmoitukset ovat täydennysten jälkeen olennaisilta osin oikein ja antavat tarkastettujen yhteisöjen saamasta tuesta olen-

Pöytäkirja PTK 117/2020 vp

naisilta osin oikeat tiedot. Myös tarkastettujen yhteisöjen kirjanpito on pääsääntöisesti hoidettu asianmukaisesti siten, että puoluelain säännösten valvonta on kirjanpidon perusteella toteutettavissa. Aiempien vuosien tavoin valvottavien yhteisöjen tilintarkastajien tilintarkastuskertomuksissa on edelleen puutteita.

Tarkastusvirasto kiinnittää kertomuksessaan huomiota valtionavustusta koskevien avustusehtojen tulkinnanvaraisuuteen ja sopimusmenettelyjen puutteellisuuteen. Valtioneuvosto myönsi vuonna 2018 puoluelain 9 §:n mukaista valtionavustusta kahdeksalle eduskuntapuolueelle yhteensä 29 miljoonaa euroa. Puoluelain 9 §:n 1 momentin mukaan osa puolueen avustuksesta voidaan osoittaa muun yhdistyksen toiminnan tukemiseen. Vuoden 2018 valtionavustuspäätöksen avustusehtojen mukaan sopimus valtionavustuksen käytöstä voitaisiin tehdä myös säätiön tai muun yhteisön kanssa. Tarkastusvirastolla ja valtioneuvoston kanslialla on ollut eriävä käsitys siitä, kumpi laki, puoluelaki vai valtionavustuslaki, tulee asiassa sovellettavaksi. Viraston mukaan vuoden 2018 valtionavustuspäätöksessä on laajennettu puoluelaissa rajattua valtionavustuksen käyttötarkoitusta mahdollistamalla avustuksen siirtäminen osakeyhtiöille tai säätiöille. Valiokunta pitää tärkeänä, että tämäkin tulkinnanvarainen asia saadaan ratkaistuksi jäljempänä käsiteltävän parlamentaarisen työryhmän toimesta.

Tarkastusvaliokunta on puolestaan nostonut esiin aiempien vuosien mietinnöissään puoluerahoitusta ja sen valvontaa koskevia kehittämistarpeita. Valiokunnan mukaan esimerkiksi puolueiden kaikkia ehdokkaita koskevia ehdokasmaksuja, joilla vakiintuneen tavan mukaan rahoitetaan yhteistä vaalityötä, on pidettävä luontevana osana vaalityön rahoitusta eikä niitä pitäisi katsoa ilmoitusvelvollisuuteen kuuluvaksi ulkopuoliseksi tueksi. Lisäksi kansanedustajilta perittyjä kansanedustajamaksuja tulisi käsitellä samalla tavalla kuin kunnallisista luottamustoimista perittyjä maksuja käsitellään.

Valtioneuvosto on helmikuun lopussa asettanut parlamentaarisen työryhmän selvittämään vaalilain, puoluelain ja vaalirahoituslain sekä tarvittaessa muuta poliittista toimintaa koskevan lainsäädännön kehittämistarpeita. Hallitusohjelman kirjausten lisäksi työryhmän tulee ottaa huomioon tarkastusvaliokunnan mietinnössä 1/2018 olevat ehdotukset koskien ehdokasmaksujen asemaa vaali- ja puoluerahoituksessa ja kampanjakattoa. Valiokunta jää odottamaan työryhmän ratkaisuehdotuksia ja niiden edellyttämiä säädösmuutoksia sekä tulee palaamaan asiaan, kun se käsittelee vaali- ja puoluerahoituksen valvontaa koskevia tarkastusviraston kertomuksia.

Arvoisa puhemies! Valiokunnan kannanottoehdotus on, että eduskunnalla ei ole huomautettavaa kertomuksen johdosta.

18.24 Janne Heikkinen kok: Arvoisa puhemies! Puolueet ovat demokratian kulmakiviä ja alustoja demokraattisen prosessin toimimiselle. Siksi on tärkeää, että puolueiden ja niiden ehdokkaiden poliittisen toiminnan rahoitus on mahdollisimman läpinäkyvää.

Valitettavasti viime vaaleissa vuonna 2019 näin ei kaikilta osin välttämättä ollut. Silloisen vasemmisto-opposition hyväksi laajoja lakkoja järjestäneet SAK:n liitot ja työväenliike kanavoivat epäsuorasti rahaa tietyille poliittisille puolueille mielestäni hieman kyseenalaisesti. Niin sanottu Vapaiden valtakunta, tämä Marxin luoma termi, oli SAK:n masinoima, näennäisesti sitoutumaton kattokampanja, joka toimi käytännössä useita vasemmistopuolueita vahvasti hyödyttävällä tavalla. Hakaniemen osin verovapaita euroja niin rahan kuin myös henkilöstöresurssien osalta ohjattiin tätä kautta tukemaan poliittista vasemmistoa.

Pöytäkirja PTK 117/2020 vp

Arvoisa puhemies! Tällaisen tietyn poliittisen ideologian vaalirahoitus massiivisella kattokampanjalla, josta tietyt puolueet tosiasiallisesti hyötyivät, on perin ongelmallista. Rahoittajat eivät ole tilivelvollisia millekään viranomaiselle liittyen siihen, mistä rahat kampanjaan on kerätty tai miten niitä on käytetty ja kuinka paljon. Siksi pidän tärkeänä vaali- ja puoluerahoituslainsäädäntöä kehitettäessä, että siinä huomioidaan tällaiset por-saanreiät. En halua koskaan Suomeen sellaista tilannetta, jollainen on esimerkiksi Yhdys-valloissa, missä miljoonapääomat eli niin sanotut super-PACit organisaatioidensa kautta ovat ryhmittyneet eri ehdokkaiden taakse. Tällöin vaalitulos ratkeaa siihen, keillä on to-siasiallisesti eniten rahaa käytettävissä, eikä niinkään siihen, keiden ajatuksilla on parhai-ten kaukupohjaa yhteiskunnassa.

18.26 Kristiina Salonen sd: Arvoisa puhemies! Tämähän oli joitakin kausia sitten hyvin kuuma ja tärkeäkin puheenaihe mutta sen tuloksena ja sääntelyn lisäyksen tuloksena nyt selvästi viilentynyt aihe, ja tässä salissa tänä päivänä istuu tähän sääntelyyn jo aivan toisel-la tavalla tottuneita ja ilmoitusvelvollisia edustajia niin kuin myöskin puolueita, ja hyvä niin. Avoimuuden lisäys on pelkästään hyvä asia. Kuten tuossa edustaja Mäkisalo-Roppo-sen puheenvuorossa kuulin, niin tarkastusvaliokunta on tästäkin mietinnössään lausu-nut useita asioita.

Tarkastusvirasto toden totta teki 2019 tarkastukset 11 rekisteröityyn puolueeseen, jotka eivät olleet edustettuina eduskunnassa, mutta myöskin 20:een eduskuntapuolueen piirijär-jestöön. Kaiken kaikkiaan 31 tarkastusta siis tehtiin, ja näyttääkin siltä, että tämä tarkastus-toiminta puree. Nimittäin esille nousi se, että tarkastuksen aikana näitten ilmoitettujen tu-kisuoritusten määrät ovat kasvaneet. Määrän kasvu kertoo varmasti siitä, että piiloon ei enää jää näitä tukia, joita ennen ehkä ei osattu tai jostain syystä ei haluttukaan ilmoittaa. Il-moitusvelvolliset ovat myöskin saaneet tukea tai tuen kaltaisia suorituksia, joista ei ole teh-ty ajantasaisia ilmoituksia, mutta ovat sitten tarkastusten myötä korjanneet näitä. Esimer-kiksi mainosmaksut ovat tällaisia. Sitten on tehty uusia tai korjattu ajantasaiseksi ilmoituk-sia, joilla tilanne on osin korjattu.

Täällä nousi kuitenkin esille myöskin, että puoluerahoituksen näkökulmasta merkityk-sellisiä ovat nämä testamentit, joita on annettu. Tarkastuksessa havaittiin testamentteja mutta ei osakelahjoituksia eikä kirjanpidollisia ulkopuolisia eriä vaan tueksi muuttuneita velkoja, mikä ainakin itseäni jäi vähän mietityttämään. Ehkä tarkastusvaliokunta siitä sit-ten kuuli, mitä ovat nämä tueksi muuttuneet velat.

Kaiken kaikkiaan jääme toden totta odottamaan tätä parlamentaarisen työryhmän sel-vitystä, joka valmistuu ensi keväänä, niin kuin valiokuntakin täällä toteaa, ja odottamaan näitä työryhmän ratkaisuehdotuksia ja niiden edellyttämiä säädösmuutoksia.

18.29 Kimmo Kiljunen sd: Arvoisa puhemies! Tulen varmuuden vuoksi tänne. [Puhuja pitää puheenvuoron puhujakorokkeella] Nämä aikarajoitukset koskevat puheenvuorojen pituuksia, enkä ole ihan varma, kuinka pitkäksi tämä muodostuu. Ei kovin pitkäksi kuiten-kaan — ei ole huolta.

Tässä oli hyvin tärkeä kysymys meillä esillä, tämä Valtiontalouden tarkastusviraston kertomus puoluerahoituksesta, jonka edustaja Mäkisalo-Ropponen ansiokkaasti juuri äs-ken meille esitteli. Kansainvälisessä vaalitarkkailussa, kun seurataan eri maiden vaalitilan-teita, teemat vaihtelevat aika paljon, enkä minä lähde puhumaan siitä, mihin eri maissa kiinnitetään huomiota — Valko-Venäjällä, Venäjällä, Italiassa ja niin edelleen. Kiinnitän

Pöytäkirja PTK 117/2020 vp

huomiota siihen, miten myöskin Suomessa on toteutettu kansainvälistä vaalitarkkailua Etyjin puolesta. Se seuranta ei ole niin intensiivistä ja laajamittaista kuin esimerkiksi josakin Valko-Venäjällä, jos sinne ylipäätään pääsee vaaleja seuraamaan, mutta näissä raporteissa on kiinnitetty huomiota kolmeen seikkaan, jotka koskevat suomalaista vaalilainsäädäntöä ja vaalikäytänteitä — tavallaan kriittisiä huomioita asioista, joissa on parantamisen varaa.

Ensimmäisenä isona huomiona on tietenkin median rooli: kuinka puolueellinen tai ei-puolueellinen se on, mitkä taustamotiivit sillä on ja kuinka sillä on oma roolinsa ja vaikutuksensa vaalikäyttäytymiseen. Toinen iso kysymys on Suomen kohdalla ollut vaalipiirijako: kohtelee se kaikkia kansalaisia esimerkiksi eduskuntavaaleissa yhdenvertaisesti? Ja kolmas asia on nimenomaan se, mistä tässä juuri nyt puhutaan, eli vaalirahoitus, puolueiden rahoitus. Sen takia on hyvin tärkeää, että tämä on vakavana keskusteluteemana täällä esillä, ja on hyvä, että siihen kiinnitetään huomiota ja että sitä yritetään viedä jo nyt eteenpäin Suomessa. Tämä vaalirahoitusongelmahan ryöpsähti tuossa toistakymmentä vuotta sitten esiin erittäin vakavanakin ilmiönä, mutta siihen on monilla konsteilla yritetty saada ja saatukin järkeä ja ennen kaikkea läpinäkyvyyttä, joka on tässä se tärkeä asia.

Edustaja Heikkinen täällä pohdiskeli ammattiliittojen antamaa tukea vaalikampanjoien osalta. Minusta se on tärkeää, että te, edustaja Heikkinen, huomioitte tämän, mutta kyllä suomalaisessa vaalijärjestelmässä selkeästi suurin ulkopuolinen rahoitustuki tulee elinkeinoelämältä, ja siinä mielessä olisi tietysti eduksi, että kiinnittäisitte huomion tähän laajaan ilmiöön, siihen aitoon ilmiöön. Tehän edustatte eduskunnassa kokoomuspuoluetta, jonka ehdokkaat ovat kaikissa vaalirahoitusvertailuissa ylivoimaisesti kärkisijoilla silloin, kun puhumme ulkopuolisesta vaalirahoituksesta, niin että teillä on varmasti paljon kokemusta kertoa siitä, kuinka tämä ulkopuolinen vaalirahoitus tulee, kuinka läpinäkyvää se on ja kuinka tarkasti me siitä tiedämme. — Kiitos vain huomautuksista, jotka liittyivät myöskin vasemmistopuolueiden ehdokkaiden saamaan huomattavasti, huomattavasti pienempään vaalirahoitustukeen.

Siinä mielessä, arvoisa puhemies, on hyvin tärkeää myöskin se, että täällä on äärimmäiseltä oikealta laidalta esitetty kritiikkiä puoluetukeen liittyen. Jos me puhumme vaalirahoituksen, puoluekentän rahoituksen, julkisuudesta, niin puoluetuki nyt on kaikkein selkeimmin julkista rahoitustukea, jolla pyritään tasoittamaan juuri sitä eroa ja ongelmaa, mikä puolueiden välillä on kampanjoinnissa. Edustaja Heikkinen ei viitannut omassa puheenvuorossaan siihen, että meillä on epäbalanssi ehdokasasettelun kautta osallistua vaaleihin, koska joillekin on helpompi saada tätä ulkopuolista rahoitusta kuin toisille ehdokkaille. Tämä puoluetukijärjestelmä, joka on luotu, on yksi tapa tasoittaa näitä eroja, ja siinä mielessä sille on tietenkin annettava vahva tuki.

Yksi asia, jonka halusin nostaa tässä vielä esille, on minulle kummajainen — sanon, että se on kummajainen. Puolueissa, ehkä kaikissakin puolueissa — en ole ihan varma, kun en tiedä kaikkien puolueiden tilannetta — on levinnyt tällainen ehdokasveroasettelutapa, ehdokasmaksu. Voit asettua ehdokkaaksi vaaleissa, jos maksat jonkun tietyn maksun puolueeseen, tietysti tavallaan siihen yhteiseen kampanjaan, se on se idea. Minä itse vain olen psykologisesti miettinyt sitä, miten sata vuotta sitten, kun kansanvalta Suomeen syntyi ja vaalit meille syntyivät, olisi tuntunut kornilta se ajatustapa, että asetumme jonkun poliittisen liikkeen yhteisrintamaan ollaksemme ehdokkaana vaaleissa ja joudumme ikään kuin maksamaan siitä, että me ajamme yhteistä etua. Kun me puhumme korruptiivisuudesta vaaleissa ylipäätään, on tässä tapauksessa riskinä se, että kun me maksamme oman ehdo-

Pöytäkirja PTK 117/2020 vp

kasveromme ja saamme olla ehdokkaina, me miellämme, että me ikään kuin potentiaalisti ajaisimme omaa asiaamme. Tässä on semmoinen merkillinen häiriötekijä ainakin minun aivoissani ollut, kun näitä ehdokasmaksuja olen maksanut, että mikä logiikka tässä on. Eli kun yhteistä asiaa ajetaan, niin ajetaan aidosti yhteistä asiaa eikä omaa asiaa, josta minä ikään kuin maksan. Itse jäin psykologisesti pohtimaan, onko tämä ehdokasmaksuajattelu-tapa, kun se on tullut jo vakiintuneeksi käytännöksi, hyvä vai huono asia politiikan moraalin kannalta.

18.34 Leena Meri ps: Arvoisa puhemies! Edustaja Kiljuselle sanon, että perussuomalaisilla ei ole käytössä tämmöistä kynnysmaksua päästä ehdokkaaksi, mistä olen todella, todella iloinen.

Vaalirahoituksen ja ehdokkaan vaalien läpinäkyvyyttä ja äänestäjien oikeusturvaa parantaisi se, että me tekisimme pakolliseksi tuon ennakkoilmoituksen, koska silloin äänestäjä näkisi, mistä se rahoitus koostuu, koska niinhän se on, että sen lauluja laulat, kenen leipää syöt. Itse ainakin olen suurimman osan aina kerännyt itse, ja oikeastaan pidän sitä hyvänä siinä mielessä, että minun ei tarvitse sitten miettiä sitä asiaa, että olenko minä nyt niin sanotusti velkaa jollekin jotakin jossakin asiassa.

Mutta olisin oikeastaan kysynyt Mäkisalo-Ropposelta, valiokunnan puheenjohtajalta, kun otitte esiin luottamusmiesmaksun ja totesitte jotenkin näin, että kuntien ja eduskuntaryhmien luottamusmiesmaksu olisi niin sanotusti samassa asemassa. Olisin halunnut, että vastaatte, mitä sillä ajetaan, koska huomasin tosiaan, mistä täällä käytävilläkin on puhuttu, että tämä kansanedustajien maksama ryhmämaksuhan verottajan ohjeella muuttui niin, että se ei ole enää suoraan vähennyskelpoinen. Ja ottamatta nyt kantaa siihen, onko se ihan hyvä, että se näin muuttui, niin laillisuusperiaatteen kannalta pidän vähän erikoisena, että näinkin merkittävä verotuksellinen muutos tapahtuu pelkästään verottajan ohjein. Oliko teidän kannanotossanne tästä kysymys, vai mitä tarkoittitte? Ihan hyvä, jos sitä tongitaan, ja muutenkin kansalaisilta tulee palautetta. Sanon vain ihan lyhyesti, että verottajalla on aika suuri valta ohjata sellaisia asioita, mitkä pitäisi eduskunnan kylläkin päättää. — Kiitos.

Keskustelu päättyi.

Eduskunta hyväksyi valiokunnan ehdotuksen kannanotoksi kertomuksen K 4/2020 vp johdosta. Asian käsittely päättyi.

9. Eduskunnan pankkivaltuuston kertomus vuodelta 2019

Kertomus K 20/2020 vp

Lähetekeskustelu

Ensimmäinen varapuhemies Antti Rinne: Lähetekeskustelua varten esitellään päiväjärjestyksen 9. asia. Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetetään talousvaliokuntaan.

Keskustelu

18.37 Antti Lindtman sd (esittelypuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Hyvät kollegat! Elämme nopeasti muuttuvassa ja epävarmassa maailmassa. Voi sanoa, että elämme jopa

Pöytäkirja PTK 117/2020 vp

poikkeuksellisia aikoja, ja näinä aikoina on hyvä, että meillä on vakaita ja pysyviä institutioita. Suomen Pankki on sellainen.

Puhemies! Pankkivaltuuston tehtävänä on valvoa Suomen pankin hallintoa ja toimintaa. Tämän tehtävän suorittamisesta pankkivaltuusto antaa eduskunnalle vuosittain kertomuksen. Jos verrataan tämän vuoden tapahtumiin, niin vuosi 2019 oli suhteellisen rauhallista aikaa rahapolitiikan ja Suomen Pankin saralla. Pandemian vaikutuksia talouteen sekä Suomen Pankin ja Euroopan keskuspankin reaktioita meneillään olevaan kriisiin käsitellään sitten aikanaan pankkivaltuuston kertomuksessa vuodelta 2020.

Vakiintuneeseen tapaan tässä kertomuksessa on kaksi osaa. Ensimmäinen koskee Suomen Pankin ja toinen Finanssivalvonnan toimintaa vuoden aikana. Tämän lisäksi kertomuksessa on kolme Suomen Pankin ja Finanssivalvonnan asiantuntijoiden laatimaa raporttia ajankohtaisista teemoista. Näistä ensimmäinen koskee Suomen Pankin taloudellisten riskien hallintaa, toinen kotitalouksien velkaantumista ja kolmas rahapolitiikan ja finanssipolitiikan roolia tilanteessa, jossa korot ovat jo lähellä nollaa — erittäin ajankohtaisia aiheita kaikki.

Arvoisa puhemies! Suomen Pankki on paitsi Suomen rahaviranomainen myös osa eurojärjestelmää. EKP:n neuvosto on eurojärjestelmän ylin päättävä elin. EKP:n rahapolitiikan keskeinen vaikutuskanava on korkotaso, jota EKP:n neuvosto säätelee päättämällä ohjauskorosta eli korosta, jonka liikepankit saavat keskuspankissa olevista talletuksista ja vastaavasti maksavat keskuspankista saamastaan rahoituksesta. Ja kuten varmasti moni tietää, niin ohjauskorot ovat kertomusvuoden aikana olleet osin negatiivisia. Viime vuoden lopussa EKP:n talletuskorko oli miinus 0,5 prosenttia. Aiempien vuosien tapaan EKP on kertomusvuonna käyttänyt myös muita epätavanomaisia rahapoliittisia välineitä. Negatiivisten korkojen lisäksi näitä ovat erityisesti osto-ohjelmat, jotka käynnistettiin uudestaan vuoden 2019 syyskuussa. Yhteenvetona voi todeta, että EKP:n rahapolitiikka oli vuonna 2019 vahvasti kasvua tukevaa, kun inflaatio oli tavoitetta hitaampaa ja inflaatiopaineet vaimeat. Kevyen rahapolitiikan tavoitteena on varmistaa yritysten ja kotitalouksien rahoituksen saatavuus ja sitä kautta edistää kulutusta ja investointeja, samalla tavoitteena on nostaa inflaatiovauhti lähemmäksi tavoitetasoa. Kasvua tukevasta rahapolitiikasta huolimatta inflaatio pysyi tavoiteltua hitaampana.

Suomen Pankki vastaa rahapolitiikan toteuttamisesta Suomessa. Tässä tehtävässä se osallistuu omalla osuudellaan, pääoma-avaimella, myös eurojärjestelmän rahapoliittisten osto-ohjelmien toteuttamiseen. Rahapolitiikan toteuttaminen on samalla kasvattanut voimakkaasti Suomen Pankin tasetta. Merkittävin osa Suomen Pankin varallisuudesta on rahapoliittisista syistä ostettuja velkakirjoja ja rahapolitiikan toimeenpanossa syntyneitä lainasaatavia pankeilta. Rahapoliittisten saatavien lisäksi Suomen Pankilla on keskuspankki-tehtäviensä hoitamista varten rahoitusvarallisuutta noin 11 miljardia euroa, ja tästä suurimman erän muodostaa valuuttavaranto, joka viime vuoden lopussa oli noin 6,7 miljardia — tai pikemminkin siis sitä vastaava määrä Yhdysvaltain dollareita, Englannin puntia ja Japanin jenejä. Tätä valuuttavarantoa ei ole suojattu, joten valuuttojen kurssimuutokset aiheuttavat kurssiriskin, ja näitä riskejä varten Suomen Pankin taseessa on kartutettu varauksia, jotka kattavat nämä riskit. Pankkivaltuusto seuraa osaltaan Suomen Pankin riskiprofiilin kehitystä ja taloudellisten riskien seurantaa ja hallintaa. Riskipuskurit vahvistuivat kertomusvuonna varausten kasvatuksen ansiosta. Pankkivaltuuston arvion mukaan Suomen Pankin vakavaraisuus riittää kattamaan sen tehtävien hoitamisesta aiheutuvat riskit. Tarvemmin riskienhallinnasta voi lukea kertomuksesta.

Pöytäkirja PTK 117/2020 vp

Suomen Pankin voitto vuodelta 2019 oli 320 miljoonaa euroa. Pankkivaltuusto vahvisti tämän vuoden maaliskuussa Suomen Pankin tuloksen ja päätti, että voitosta 132 miljoonaa käytetään vararahaston kartuttamiseen ja 188 miljoonaa siirretään käytettäväksi valtion tarpeisiin. Pankin tavoitteena on jakaa voittoa valtiolle vakavaraisuutta vaarantamatta.

Arvoisa puhemies! Sitten Finanssivalvonnan puoleen. Finanssivalvonta toimii hallinnollisesti Suomen Pankin yhteydessä, mutta se on päätöksenteossaan riippumaton siitä. Finanssivalvonta valvoo luotto-, vakuutus- ja eläkelaitosten toimintaa. Tavoitteena on ylläpitää finanssimarkkinoiden vakautta. Suomen Pankin pankkivaltuusto vastaa Finanssivalvonnan toiminnan yleisen tarkoituksenmukaisuuden ja tehokkuuden valvonnasta. Tehtävänä on nimittää Finanssivalvonnan johtokunta ja johtokunnan esityksestä Finanssivalvonnan johtaja.

Finanssivalvonnan johtokunta on antanut pankkivaltuustolle kertomuksen Finanssivalvonnan toiminnasta vuonna 2019 sekä julkaissut Finanssivalvonnan toimintakertomuksen. Näiden kertomuksien, pankkivaltuuston kokouksissa käytyjen keskustelujen ja muiden saamiensa tietojen pohjalta pankkivaltuusto arvioi, että Finanssivalvonnan toiminnalle laissa säädetty tavoite on toteutunut. Pankkivaltuusto pitää Finanssivalvonnan itselleen asettamia strategisia tavoitteita tarkoituksenmukaisina. Pankkivaltuusto myös katsoo, että Finanssivalvonta on vastannut pankkisektorin rakennemuutoksiin tarkoituksenmukaisella tavalla esimerkiksi muuttamalla toimintaansa tavalla, jota esimerkiksi Nordean muutto Suomeen on vaatinut.

Sekä Finanssivalvonta että Suomen Pankki on pitkään kiinnittänyt huomiota kotitalouksien korkeaan velkaantumisasteeseen ja siihen liittyviin riskeihin koko rahoitusjärjestelmän kannalta. Pankkivaltuusto onkin tätä teemaa käsitellyt useissa kokouksissaan, ja teemaa koskeva taustaraportti on siis yksi tämän kertomuksen teemakertomuksista ja pankkivaltuuston kertomuksen liitteenä. Valtaosa kotitalouksien velasta on erilaisia asuntolainoja. Asuntolainojen korot ovat laskeneet historiallisen alhaisiksi, ja markkinoille on tullut entistä pidempiä asuntolainoja. Nykyisin keskimääräinen takaisinmaksuaika on 21 vuotta. Velkaantuminen heikentää kotitalouksien kriisinsietokykyä. Jos useiden velkaantuneiden kotitalouksien maksukyky heikkenee, seurauksena voi olla kulutuskysynnän merkittävä pieneneminen. Pankkien kannalta sekä kotitalous- että yrityssektorin maksuvaikkeudet voivat johtaa isoihinkin luottotappioihin. Järjestelmäriskiä pyritään tasaamaan makrovakaupolitiikalla eli esimerkiksi asettamalla pankeille vakavaraisuusvaatimuksia. Kotitalouksien lainanottoa on hillitty vuodesta 2016 käytössä olleella enimmäisluottosuhteella, mikä on rajoittanut asuntolainojen kokoa suhteessa lainan vakuuksiin. Finanssivalvonta on myös antanut pankeille suosituksen lainanhakijan maksukyvyyn laskemistavasta. Suosituksen mukaan lainanhakijan maksukyvyyn pitäisi riittää lainan hoitoon 25 vuoden maksuajalla nykyistä merkittävästi korkeammalla, laskennallisesti noin 6 prosentin korolla — eli tällöinen stressitesti, josta on julkisuudessa puhuttu. Myös valtiovarainministeriön työryhmä on viime vuoden lokakuussa julkaissut raportin, jossa on useita ehdotuksia tähän teemaan liittyen.

Kotitalouksien velkaantumisriskin lisäksi pankkivaltuusto on useasti kiinnittänyt huomiota — ja nyt tullaan erittäin tärkeään asiaan — kansalaisten peruspankkipalvelujen saatavuuteen, ja pankkivaltuusto tulee — voitte olla varmoja — paneutumaan asiaan myös jatkossa. On selvää, että digitalisaation edelleen lisääntyessä voimakkaasti on pystyttävä turvaamaan jokaisen kansalaisen pankkipalveluiden saatavuuden tasa-arvo. Haasteita tähän kokonaisuuteen on lisännyt koronapandemia. Tämä ei nyt ajoitu tälle kertomusvuodelle,

Pöytäkirja PTK 117/2020 vp

mutta sen verran voin tästä vuodesta kertoa, että pankkivaltuusto on Finanssivalvonnan kokouksessa kiinnittänyt tähän erityistä huomiota ja tämän vuoden peruspankkipalveluiden saatavuutta koskevassa selvityksessä Finanssivalvonta tulee kiinnittämään erityistä huomiota siihen, että peruspankkipalveluiden on oltava saatavilla myös koronapandemian aikana. Tästä meillä on valitettavia esimerkkejä ympäri Suomen, ja tämä kokonaisuus tullaan perkaamaan tänä syksynä huolella läpi. Jokaisella on oikeus helposti saataviin peruspankkipalveluihin, ja tämän asian turvaaminen on ollut painavasti esillä pankkivaltuuston toiminnassa.

Arvoisa puhemies! Niin kuin totesin, myös Finanssivalvonnan osalta pankkivaltuuston kertomus koskee vain vuotta 2019 ja Finanssivalvonnan toimenpiteet pandemian aiheuttaman kriisin vuoksi käsitellään seikkaperäisemmin pankkivaltuuston seuraavassa, tätä vuotta koskevassa kertomuksessa. Tässä vaiheessa voin todeta, että Finanssivalvonnalla ja sen päätöksillä on ollut tärkeä rooli rahoitusjärjestelmän vakauden takaamisessa kriisin aikana. Tähän on liittynyt sekä pankkien vakavaraisuuden varmistaminen ennen kriisiä että rahoituksen välityksen turvaaminen kriisin aikana. Esimerkiksi Finanssivalvonnan päätökset maaliskuussa lisäsivät pankkien luotonmyöntökapasiteettia Suomessa laskennallisesti jopa 52 miljardia.

Puhemies! Suomen Pankilla ja Finanssivalvonnalla on ollut vahva merkitys kriisin selättämisessä ja sillan rakentamisessa vaikean ajan yli. Luottamus suomalaisen pankkijärjestelmään on tällä hetkellä hyvä. Tästä luottamuksesta meidän on pidettävä kiinni. Erityisesti näin kriisin keskellä luottamuksen voima on korvaamaton, kun luotsaamme Suomea kohti parempaa.

18.48 Kristiina Salonen sd: Arvoisa puhemies! Kuten kuulumme, pankkivaltuutettujen kertomuksessa nostetaan esille kotitalouksien velkaantuminen, ja erityisen huomioitavaa on se, että kun vuoden 2019 kertomuksen tietoja peilataan tähän hetkeen ja koronakriisin aikaan Suomessa ja suomalaisissa kotitalouksissa, niin tästä pankkivaltuuston kertomuksessa esille nostetusta huolesta on syytä ottaa entistä tarkemmin kiinni. Näistä tehdyistä, edellä kuulluista makrovakaustoimista huolimatta kotitalouksien velkaantuminen on jatkanut kasvuaan, ja jo vuonna 2016 olemme saaneet siitä varoituksen ja myöskin niin, että vuonna 2019 ESRB antoi Suomelle suosituksen uusien politiikkatoimien käyttöönotosta, koska tarkastelujaksolla näiden riskien ei nähty pienentyneen. Tulevat vuodet varmasti tulevat olemaan haastavia aikoja kotitalouksien velkaantumisen osalta ja varsinkin maksukyvyyn osalta.

Arvoisa puhemies! Toinen asia, minkä nostaisin esille, on pankkivaltuuston puheenjohtaja Lindtmaninkin esille nostama asia, joka näkyy tällä hetkellä tuolla ulkona ja on näkynyt kevään mittaan järkyttävinä kuvina ulkoa: ihmisjonot pankkien edustoilla, keskellä tätä koronapandemiaa, ovat olleet hyvin, hyvin pitkiä, jopa kortteleiden mittaisia. Ja ketkä siellä jonossa ovat olleet? Jonossa ovat olleet ikäihmiset, siis he, jotka eivät pysty käyttämään näitä digitaalisia palveluita vaan tarvitsevat sitä peruspankkipalvelua pystyäkseen suorittamaan elintärkeitä asioita. Tämä on hyvä, että kuulumme, että tähänkin olette tarttuneet ja tämänkin olette huomanneet.

Haluan kuitenkin nostaa esille toisenkin asian. Tällä hetkellä tämä peruspankkipalveluiden turvaaminen ei siis toteudu kaikille asiakasryhmille täysin yhdenvertaisella tavalla. Mutta yhtenä esimerkkinä nostan esille ikäihmiset ja ikäihmisiä hoitavat omaiset, jotka pyrkivät omaishoitajina huolehtimaan myöskin tämän ikäihmisen asioista, vaikka pankki-

Pöytäkirja PTK 117/2020 vp

asioista. Olen saanut palautetta siitä, että kun nämä verkkopankkitunnukset menettää, niin kaikki muutkin toiminnot vaikeutuvat hyvinkin paljon. Pankkitunnuksia nimittäin tarvitaan esimerkiksi Omakantaan ja Kelan palveluihin, ja Verohallintoon kirjaudutaan pankkitunnuksilla. Toki myöskin Suomi.fi-tunnuksella, puhelimen SIM-korttiin liitettävällä mobiilivarmenteella tai sähköisellä henkilökortilla pystyy näihin muihin palveluihin itsensä saamaan. Vaikka näitä vaihtoehtoja on monia, niin monet ihmiset ovat silti väistämättä näitten pankkitunnusten varassa. Jos haluaa hankkia esimerkiksi mobiilivarmenteen, on operaattorin palveluun tunnistauduttava edelleen pankkitunnuksilla. Jos taas ikäihmisellä ei ole voimassa olevaa passia tai henkilökorttia, ovat vaihtoehdot kovinkin vähissä. Passin ja henkilökortin hankkiminen esimerkiksi liikuntarajoitteiselle, lähes kotona sänkyyn hoidettavalle ikäihmiselle ei ole aivan yksinkertainen prosessi. Sormenjälkien antaminen ja valokuvan ottaminen tuntuu monesta hauraan ihmisen luukulta toiselle pompottamiselta. Pankilla on siis suuri valta mutta myöskin vastuu pankkitunnuksia myöntäessään, mutta myöskin niitä hylätessään, koska se voi johtaa melkoiseen kierteeseen ja muidenkin elintärkeiden toimintojen vaikeutumiseen esimerkiksi tällaisessa omaishoitotilanteessa.

Onneksi tähän on valmisteilla lakimuutos, ja toivotaan, että saamme sen pian eduskuntaan käsiteltäväksi ja todella pystytään sitten myöskin hoitamaan nämä nykyiset ongelmat. Tosin edelleenkin pankkiasioinnin osalta tämä valta ja vastuu jää pankin kattavien palveluiden varaan.

18.52 Kimmo Kiljunen sd: Arvoisa puhemies! Edustaja Lindtman esitellessään tämän eduskunnan pankkivaltuuston kertomuksen aloitti sen sanoilla ”meillä on tiettyjä instituutioita, jotka ovat pysyviä, Suomen Pankki on sellainen”. Niin, kyllä se jyhkeä rakennus tuolla Kruununhaassa on pysyvä, mutta Suomen Pankki instituutiona ei kyllä ole ollut pysyvä enää sen jälkeen, kun me liityimme euroon ja keskuspankkirooli siirtyi muualle. Suomen Pankin rooli on toisenlainen, ja siinä mielessä se sisällöllinen pysyvyys on toista. Me olemme menettäneet siinä, että meillä ei ole itsenäistä rahapolitiikkaa, mutta me olemme paljon myöskin saavuttaneet. Se, minkä me olemme menettäneet, on tietenkin se, että me emme voi enää itsenäisesti päättää oman rahamme muutoksista, devalvaatioista, revalvaatioista. Mutta ehkä vielä keskeisempi on se, että me emme enää pysty luomaan itse sitä rahaa, kuten esimerkiksi Yhdysvallat on tehnyt lähes puoli vuosisataa — alijäämäinen budjetti, alijäämäinen kauppataase — ja se on pystynyt rahoittamaan sen painattamalla seteleitä, koska kansainvälinen talous on kasvanut ja likviditarpeet ovat kasvaneet, jolloin kun dollareita käytetään kansainvälisenä reservivaluuttana, öljykaupan maksuvälineenä ja niin edelleen, niin sillä on ollut katetta, koska uskottavuutta on Yhdysvaltojen talouteen. Ja me olemme saaneet tässä viime aikoina myöskin tietoja muun muassa Sveitsistä. Sveitsin keskuspankki on rahoittanut osakkeiden ostoja kansainvälisillä markkinoilla ja julkista velkakirjojen ostoja kansainvälisillä markkinoilla vain painattamalla seteleitä, ja tietenkin tämä keskuspankin elvyttävä politiikka on paljon perustunut myöskin siihen, että on kyetty luomaan rahaa. En ota tätä kritiikkinä, koska näen sen niinpäin, että euroon liittyminen on Suomessa ollut järkevää niin monista muista syistä, mutta itsenäisen rahapolitiikan menettäminen on tietenkin tässä muuttanut Suomen Pankin roolia. Sillä on roolinsa ja tehtävänsä, ja hyvä, että pankkivaltuusto sitä seuraa.

Arvostan edustaja Lindtmanin ja myöskin edustaja Salosen puheenvuoroa siitä, että te nostitte esille peruspankkipalvelujen tilan Suomessa. Tässä jo aikaisemmin annoin digitalisaatiosta joitain lukuja, mutta pakkohan se on antaa nämä luvut nyt uudemman kerran,

Pöytäkirja PTK 117/2020 vp

kun me puhumme nimenomaan verkkopankkipalveluista: kun puhumme 60—75-vuotiaista ihmisistä, niin kolmasosa ei käytä verkkopankkipalveluita, ja yli 75-vuotiaista nousee jo lähes 75 prosenttiin niiden osuus, jotka eivät siis käytä verkkopankkipalveluita. Kuten annoin luvut jo aikaisemmin, meillä on 300 000 ihmistä, joilla ei ole edes tietokonetta, aikuisia ihmisiä, joilla ei ole edes tietokonetta käytössä. Tämä on vakava ongelma.

Ja minusta oli erittäin arvokasta, miten edustaja Salonen täällä kuvasi tätä uskomatonta näkyä pankkikonttorien ulkopuolella. Pankkikonttoreita pannaan kiinni yhä enemmän ja enemmän, ja kun on muutamia harvoja konttoreita, niin siellä aamuvarhaisella odottaa nimenomaan ikäihmisiä. Kun koronakriisin yhteydessä on puhuttu siitä, että ihmisten ei pitäisi olla joukkona paikalla, niin siellä heitä on ja nimenomaan suurimpaan riskiryhmään kuuluvia ihmisiä isoin joukoin. Tämä on kohtuuton tilanne, että peruspankipalvelut on viety näin huonoon jamaan. Ja kiitos edustaja Lindtman, että toitte esille sen, että nimenomaan pankkivaltuusto tulee tähän asiaan nyt jatkossa kiinnittämään vakavaa, vakavaa huomiota ja edellyttää pankkisektorilta myöskin yhteiskuntavastuuta tässä suhteessa. Me emme voi tällä tavalla syrjäyttää keskeistä osaa suomalaisia ihmisiä.

Toinen seikka, jonka edustaja Salonen toi tuossa myöskin esille, oli tämä vahva tunnistautuminen, joka tapahtuu jopa julkisiin palveluihin, mihin te viittasittekin, asiakkuussuhteiden kautta, jotka meillä on pankkeihin. Kun meillä on olemassa koko joukko ihmisiä, joilla ei ole näitä asiakkuussuhteita, niin on outoa, todella outoa, että julkiset palvelut ovat tällaisen vahvan tunnistautumisen takana. Ja siinä eivät auta edes nämä mobiilisovellukset, koska meillä on yli 75-vuotiaista lähes 20 prosenttia ihmisiä, joilla ei ole edes matkapuhelinta käytössä. Meidän täytyy nyt uskoa se, että tässä yhteiskunnassa on ihmisiä, joilla täytyy olla oikeus saada peruspalveluja läsnä olevasti, ja niiden täytyy olla taattuina silloin, kun puhumme julkisista palveluista. Ei voida edellyttää sitä, että meillä kaikilla olisivat käytettävissä nämä valmiudet ja instrumentit, joita digitalisaatio edellyttää. Toivon, että pankkivaltuusto myöskin tähän kiinnittää huomiota. Ja olen tietoinen siitä, että hallitus on myöskin ottanut tämän asian vakavasti ja me pyrimme siihen tietoisesti. Olen tehnyt tästä kirjallisen kysymyksen ja olen saanut siihen myöskin vastauksen, johon ministeri on vastannut hyvin selkeällä tavalla siitä lähtökohdasta, että tavoitteena on se, että jatkossa tällainen asiakaskäyntimahdollisuus pyritään keskittämään julkisten palvelujen osalta niin, että kaikki ihmiset voivat myöskin kotiseudullaan saada julkisen palvelun läsnä olevasti. Tämä on erittäin arvokas asia ikäihmisten kuulla, että näitä palvelurakenteita tähän suuntaan kehitetään. Ja tähän vahvaan tunnistautumiseen pyritään nyt hallituksen toimesta myöskin kehittämään julkista tunnistautumisvälinettä, niin että se ei ole sidoksissa siihen, että olemme johonkin yksityiseen pankkiin asiakkuussuhteessa. Nämä ovat tärkeitä uudistuksia.

18.58 Antti Lindtman sd: Arvoisa puhemies! Kiitän edustajia tästä keskustelusta ja näiden tärkeiden näkökohtien esiin nostamisesta. Tämä varmasti kannustaa meitä muun muassa tuoreen pankkivaltuuston jäsenen, edustaja Kivirannan kanssa pitämään tätä peruspankipalvelujen saatavuutta esillä.

Edustaja Kiljunen totesi aivan oikein, että Suomen Pankin rooli keskeisesti muuttui silloin, kun liityimme tähän eurojärjestelmään. Niin kuin tosiaan tuossa puheessani totesin, ylin päättävä elin tässä järjestelmässä on Euroopan keskuspankin neuvosto, jossa tietysti Suomen Pankkia edustaa pääjohtaja Rehn. Suomen Pankki on instituutiona tietysti edelleen se, joka toteuttaa omalta osaltaan nämä operaatiot, ja kun Kiljunen viittasi sekä Yh-

Pöytäkirja PTK 117/2020 vp

dysvaltain keskuspankkiin että sitten Sveitsiin, niin täytyy nähdä, että tavallaan tätä on myös EKP:n osana toteutettu täällä Suomessa. Eli kyllä kaikkien keskuspankkien rahapolitiikka on hyvin samansuuntaista, ja nyt näiden pandemian taloudellisten vaikutusten vuoksi aloitettu uusi osto-ohjelma, siis vuonna 2019 jatkettuna niin sanotun APP-ohjelman lisäksi nyt tämä PEPP, pandemic emergency purchase programme, kyllä tulee tarkoittamaan sitä, että Suomen Pankin tase kasvaa aika paljon näiden osto-ohjelmien mukaan, muistaakseni vähän yli 20 miljardia euroa, jos nyt verrataan tätä Q2:ta edellisen vuoden Q2:een. Siten tämä on ollut tavallaan sitä, mitä Kiljunen haki tuossa, eli tosiasiasahan tässä keskuspankit ovat rahaa aika lailla painaneet, mikä tietysti herättää monia kysymyksiä, ja tässä pankkivaltuuston kertomuksessakin siihen viitataan. Mutta täytyy sanoa samalla, että tämä on ollut aivan välttämätöntä. Ilman näitä erittäin poikkeuksellisiakin toimia ja näitä ison mittakaavan osto-ohjelmia ne talousvaikutukset, jotka olisivat tulleet sitten työttömyyden kautta, olisivat olleet aivan toista luokkaa.

Sen lisäksi on sitten vielä lukuisia muita toimenpiteitä, joita on tehty sekä sääntelyn helpottamisen puolella maksuvalmiuden turvaamiseksi että esimerkiksi yritystodistusten osto-ohjelma, joka tässä myös käynnistettiin maaliskuussa.

Eli kyllä tämä rahapolitiikka on hyvin kevyttä tällä hetkellä, ja näyttää siltä, että korot tulevat pysymään matalina aika pitkään, ja näyttää siltä, että kaikki keskuspankit ovat tässä olleet mukana, mutta se vaatii toiselle puolelle myös sitten tätä finanssipolitiikkaa. Loputtomasti [Puhemies koputtaa] narulla ei voi työntää, ja sen vuoksi on hyvä, että tässäkin on päästy nyt ratkaisuun.

Kiitos tästä keskustelusta.

19.02 Kimmo Kiljunen sd: Arvoisa puhemies! Edustaja Lindtman on tietenkin oikeassa siinä, että keskuspankki, EKP nimenomaan, on myös muuttanut tätä rahapoliittista suuntautumistaan. Meillähän olivat vakaas- ja kasvusopimuksessa olevat kriteerit hyvin tiukoja budjettialijäämien ja velkasuhteiden osalta, kun keskuspankki keskittyi ennen kaikkea vakaaseen rahan arvoon ja myöskin vakaaseen hintatasoon eli pyrki olemaan anti-inflatorinen. Tässä suhteessa on muutos aidosti tapahtunut.

Jos nyt tilastot muistan oikein, niin kahdeksan viime vuoden aikana itse asiassa eurojen määrä on kansallisissa valuuttavarannoissa kaksinkertaistunut. Eli aidosti Euroopan keskuspankki on lähtenyt myöskin sille samalle tielle, mitä FED on harrastanut lähes 50 vuotta, ja keskuspankit tekevät eli ne pystyvät luomaan tätä rahaa, ja tässä on linja muuttunut ennen kaikkea tämän koronakriisin aikana nyt siihen, että keskuspankilla on myöskin talouskasvuun, elvytykseen liittyviä tehtäviä ja työllisyyteen liittyviä tehtäviä, että ei ole pelkästään tämä vakaa hintataso, jos muuten talous tahtoo mennä täysin siinä mielessä kuralle, että työttömyys kasvaa ja meillä kasvu tyrehtyy. Eli tässä suhteessa tämä rahapolitiikka on tasapainoisempaa tällä hetkellä. Tietysti tämä koronakriisi ei ollut kovin tasapainoinen tilanne, mutta keskuspankki on kantanut tässä suhteessa vastuunsa, ja se on tietysti tässä rekisteröitävä.

Keskustelu päättyi.

Asia lähetettiin talousvaliokuntaan.

10. Yleisradion hallintoneuvoston kertomus eduskunnalle yhtiön toiminnasta vuonna 2019
Kertomus K 6/2020 vp

Lähetekeskustelu

Ensimmäinen varapuhemies Antti Rinne: Lähetekeskustelua varten esitellään päiväjärjestyksen 10. asia. Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetetään liikenne- ja viestintävaliokuntaan.

Keskustelu

19.03 Leena Meri ps: Arvoisa puhemies ja muut paikallaolijat! Harmi, ettei hallintoneuvoston puheenjohtaja Satonen tullut esittelemään — hän ei varmaan päässyt. Itse hallintoneuvoston nykyisenä jäsenenä haluaisin oikeastaan pitää tästä puheenvuoron, koska minun otetaan usein yhteyttä ja sanotaan, että kun sinä olet siellä Ylen hallintoneuvostossa, niin mikset sinä tee sitä ja tätä ja tuota. Nyt minä kerron lyhyesti täältä.

Tämä vuosittain annettava kertomus, Yleisradion hallintoneuvoston kertomus, on yksi tehtävä, mitä hallintoneuvosto tekee, ja tämä annetaan vuosittain edelliseltä vuodelta. Hallintoneuvostoon kuuluu 21 jäsentä, jotka valitsee eduskunta, ja siellä on myös henkilöstön edustajia. Hallintoneuvoston tehtävä on hyvin strateginen: valitsee kylläkin yhtiön hallituksen ja puheenjohtajan mutta ohjaa strategioiden kautta Ylen toimintaa ja valvoo, että tehtävät tulevat suoritetuiksi. Me emme voi puuttua yksittäisiin päätöksiin, ja meidän kokouksemme eivät ole julkisia, joten vaikka joskus toisin joitakin terveisiä, mitä kuulen tuolla turuilla ja toreilla, niin en voi sitten kertoa, mitä tästä asiasta on siellä ehkä keskusteltu vai onko edes keskusteltu. Me voimme tietysti tuoda sinne terveisiä, mutta me emme voi mennä sinne pasteeraamaan ja pasteeraamaan, että mitä siellä huomenna näytetään ja mitä siellä ei näytetä. Nämä tehtävät löytyvät yleisradiolaista, ja sieltä voi kaikki katsoa. Sitten on erikseen vielä hallitus, ja toimitusjohtaja on siellä operatiivisessa johdossa mukana, se on minusta erittäin tärkeä huomata.

Tästä kertomuksesta näkyy, että Ylen rahoituksessa tuotot ovat olleet noin 481 miljoonaa euroa viime vuonna. Näistä henkilöstökuluja on 46,8 prosenttia. Perussuomalaisethan ovat tuoneet esille tätä rahoitusasiaa, ja siitä on joskus täällä kimmastuttu ja minusta aivan aiheetta, koska kaikestahan voidaan puhua. Silloin kun verovaroja käytetään, niin siitä voidaan puhua, olkoonkin, että jotain asiaa on parlamentaarisesti valmisteltu, mutta jostainhan pitää heittää se pallo, voiko sitä uudestaan valmistella. Joka paikasta on nipistetty, ja ei kai semmoista pyhää asiaa voi olla, mistä ei voi uudelleen keskustelua ottaa. Olen joskus kuullut, että jotkut toimittajat ovat heittäneet, että hei, oletko sinä siitä puolueesta, joka tällamoisia ehdottaa. Näitä ei pidä ottaa henkilökohtaisesti. Me teemme täällä päätöksiä, jotka koskevat erilaisia ammattialoja ja erilaisia ihmisiä ja joka ikistä kansalaista, joten eivät ne ole henkilökohtaisia päätöksiä, se on hyvä muistaa.

Sitten haluaisin sanoa muutaman sanan siitä, kun Ylellä on tutkittu kansalaisten luottamusta, joka on tutkimuksessa siten, että 67 prosenttia kertoi luottavansa Yleen erittäin tai melko paljon ja vain 7 prosenttia luottaa vähän ja 3 prosenttia ei lainkaan. Tämä on sinänsä ihan hyvä tulos, mutta itse kiinnittäisin kuitenkin huomiota siihen joukkoon, joka ei luota. Jos ajatellaan sitä, että Yleisradio on kuitenkin kaikkien tuntema brändi, sitä katsotaan Areenassa, somessa, tv-lähetyksinä, niin siihen pitääkin voida luottaa. Olen tosi huolestu-

Pöytäkirja PTK 117/2020 vp

nut siitä, että osa ei luota. Tämä on erittäin suuri kehittämiskohde Ylessä, ja tähän ainakin henkilökohtaisesti haluan puuttua ja tästä olen ehkä halunnut hallintoneuvostossakin tuoda omia ajatuksiani esille, koska haluan, että verovaroin tuotettuun palveluun luotetaan.

Sitten yksi asia: Täältä ilmenee se, että enemmistö suomalaisista pitää Yleä vastuullisena ja vähintäänkin melko avoimena. Lisätietoa halutaan Yle-veron käytöstä, yhtiön toiminnasta yleensä ja sisältöihin liittyvistä valinnoista. 74 prosenttia kokee, että on saanut vastinetta Yle-verolle. No, voisi se parempikin olla, mutta juuri siksi, että se toimii verovaroin, ihmiset toivovat tietysti, että he saisivat myös vaikuttaa sisältöön — ja tietysti myös siihen rakenteeseen, ja kuten perussuomalaisetkin ovat tuoneet esille, niin se ei voi olla kohde, josta ei voi keskustella. Sen takia herättelisin taas keskustelua.

Ainakin viime kaudella me joskus kävimme keskustelua siitä, että kun on pääosin julkisessa omistuksessa olevia yhtiöitä, kuten Yle, ja sitten esimerkiksi kunnalliset osakeyhtiöt, niin tulisiko tarkastella julkisuuslainsäädäntöä. Näihinhan sovelletaan osakeyhtiölakia, joka on tosi tiukka, mutta kun tämä on pääosin verovaroilla pyöritetty samaten kuin kunnallisetkin osakeyhtiöt, niin me voisimme miettiä, olisiko näille jonkinlaista toisenlaista sääntelyä, koska onko vähän kurja, kun ei voi oikeastaan vastatakaan mitään, vaikka minusta kuntalaisilla ja kansalaisilla ja veronmaksajilla olisi oikeus saada tietää enemmän Ylenkin taloudenpidosta? Tämä olisi nyt semmoinen asia, mistä voitaisiin puhua, ainakin tämä julkisuuden lisääminen, ja tästä toivon keskustelua. Jos täällä vielä joitakin puheen-
vuoroja on, niin ottakaa tähän kantaa.

19.09 Mikko Kinnunen kesk: Arvoisa herra puhemies! Yleisradio koetaan laajasti kansalaisten mediaksi, joka missionsa mukaisesti vahvistaa suomalaista yhteiskuntaa ja kulttuuria, ja kyllä tähän on tarpeen liittyä se, että se on avointa. Julkinen palvelutehtävä takaa monipuolisen ohjelmatarjonnan ja alueellisen kattavuuden molemmilla kotimaisilla kielillä. Monet ihmiset toivovat myönteisiä ohjelmia alueilta ja arkisista asioista.

Edustaja Meri viittasi Ylen lain antamiin tehtäviin. Näistä nostaisin kolme: tukea kansanvaltaa ja jokaisen osallistumismahdollisuuksia tarjoamalla monipuolisia tietoja, mielipiteitä ja keskusteluja sekä vuorovaikutusmahdollisuuksia; oppimiseen liittyen ottaa ohjelmistossa huomioon sivistys- ja tasa-arvonäkökohdat, tarjota mahdollisuus oppimiseen ja itsensä kehittämiseen, painottaa lapsille ja nuorille suunnattuja ohjelmistoja sekä tarjota hartausohjelmia; ja sitten ovat nämä poikkeusolojen tehtävät, jotka ovat tietysti korostuneet myöskin koronavuonna.

Arvoisa puhemies! Yle haluaa olla luotettavan tiedon ja kotimaisen sisällön tuottaja, ja täällä kyselyssä nostetaan nämä erityisryhmien palvelut — siihen liittyen tekstitystä on syytä edelleen kehittää; korkeatasoiset lastenohjelmat; tehtävä auttaa ymmärtämään paremmin Suomessa ja muualla maailmassa tapahtuvia muutoksia — tähän tarvitaan monipuolisuutta; kohdata monenlaisia näkemyksiä, maailmankuvia ja eri tavalla ajattelevia ihmisiä — tässä toivon tasapuolisuutta; oppia nykyaikana tarpeellisia tietoja ja taitoja ja kartuttaa yleissivistystä — tässä näen Ylelle jatkuvan oppimisen tehtävän; ja vielä, merkityksellisiä mediasisältöjä ja mediapalveluita eri-ikäisille ihmisille — toivon Yleltä mediakasvatusta.

Arvoisa puhemies! Tämä Ylen tärkeä tehtävä tulee toteuttaa vastuullisesti Ylen arvojen, riippumattomuuden, luotettavuuden ja ihmisen arvostamisen, pohjalta. Kansalaispalautteessa tulee kommentteja siitä, että hölötysten ja päälle puhumisten sijaan halutaan asiaoh-

Pöytäkirja PTK 117/2020 vp

jelmia, ja toivonkin, että Yle säilyy monipuolisena, asiallisena ja puolueettomana koko kansan kanavana.

19.12 Kristiina Salonen sd: Arvoisa puhemies! Hallintoneuvoston kertomuksesta selviää, että media elää valtavassa toimintaympäristön muutoksessa, johon myöskin Yle joutuu reagoimaan ja saa reagoida. Median käytön murros kiihtyy, on syntynyt globaalia kilpailua, joka on sitten haastanut kotimaisia mediayhtiöitä, ja myöskin koko ajan uudet teknologiat yleistyvät niin käyttäjillä kuin sisältöjen tuotannossa ja jakelussa, ja yhä enemmän eri asioiden toimittajina toimivat aivan tavalliset kansalaiset — ja hyvä niin.

Tämä kuitenkin nostaa esille keskustelun Ylen yhteiskuntavastuusta ja yleensäkin Ylen toimintaperiaatteesta, ja siksi on tärkeää, että me pidämme kiinni siitä riippumattomasta mediasta, jonka tehtävä on paljon, paljon laajempi yhteiskuntavastuullinen tehtävä kuin ainoastaan sisältöjen tuottaminen esimerkiksi kansalaisten viihdekäyttöön. Sosiaalinen vastuu korostuu erityisesti, mutta edustaja Merikin nosti esille tämän luottamuksen. Luottamus mediaan on yleensäkin korkea yhä edelleen yhteiskunnassa, mutta Ylellä luottamuksen ja luottamuksen luomisen pitäisi olla ihan ykkösasia. Mitä tulee sitten tähän riippumattomuuteen ja luotettavuuteen, niin yksi tärkeä arvo on myöskin ihmisten arvostaminen ja alan eettisiin periaatteisiin nojaaminen, ja tältä osin Yle joutuu harkitsemaan toimintaansa monta kertaa enemmän kuin muut mediayhtiöt. Tässä onkin nostettu esille, että säännöllisesti seurataan tätä riippumattomuutta ja toimittajien työtä, ja itse asiassa Julkisen sanan neuvosto käsitteli vuoden 2019 aikana seitsemän Yleä koskevaa kantelua, joista viidessä tapauksessa se antoi Ylelle vapauttavan päätöksen. Toki nämä kaksikin päätöstä ovat lii-
kaa Ylelle.

Haluaisin nostaa esille myöskin sen asian, jota me näimme joitakin vuosia sitten, kun kouluissa alettiin pelkäämään politiikan tuomista kouluihin. Toivon, että Yle ei tee nyt ikään kuin samaa virhettä, että politiikkaa jotenkin aletaan vierastaa sen takia, että koetaan, että ehkä kansalaiset eivät ole aina niin kiinnostuneita politiikan sisällöistä, tai sitten halutaan jotenkin korostaa riippumattomuutta ja ajatellaan, että se riippumattomuus tulee sillä, että politiikkaa vältetään. Näin ei varmastikaan ole, mutta minä luulen, että me kansanedustajat olemme nähneet esimerkiksi Ylen aluetoiminnassa politiikan vähentymistä merkittävässä määrin, ja itse asiassa vaikkapa radiotoiminnassa jopa ohjelmien sisältö on muuttunut hyvin erilaiseen suuntaan. Yle perustelee asiaa sillä, että tämä on se, mitä heidän kuuntelijansa ja palveluidensa käyttäjät odottavat, mutta minusta rikkautta on myöskin se, että Yle tarjoaa sitä, mikä ei ehkä ole valtavirran ensimmäinen toive ja asia, koska sitä kautta myöskin pystymme luomaan paljon laajempaa näkökulmaa yhteiskuntaan, mutta myöskin sivistämään itseämme tutustumalla niihinkin asioihin, jotka ovat meille vieraampia, ja politiikasta ei saa tehdä, yhteisten asioiden hoitamisesta ei saa tehdä sellaista asiaa, jota pelätään esimerkiksi Ylessä.

Sitten nostan esille vielä tämän lasten ja nuorten ohjelmatarjonnan. On itse asiassa hieno asia, että kun itse osaan vieläkin Pikku Kakkosen posti -laulun ulkoa, niin huomaa, että nyt myöskin saan saman laulun opettaa tyttärelleni, sillä niin pitkään Yle on tehnyt työtä lasten ja nuorten parissa. Havahdun kerta toisensa jälkeen siihen, miten laadukasta ei-maksullista, opettavaista sisältöä Yle tuottaa lapsille ja nuorille. Se on kyllä aivan ensiluokkaisuutta, ja myöskin Yle kehittää koko ajan lasten ja nuorten ohjelmatoimintaa, viimeisimpänä Pikku Kakkosen Eskari -sovellus on tullut käyttöön, Yle Areenan puolelta lapsille erityisesti on suunnattu sieltä ohjelmaa. Myöskin Yle Areena yleisemmin on ollut kehityksen

Pöytäkirja PTK 117/2020 vp

kohteena, ja uskon, että se on asia, jossa Yle ei ole kompastunut siihen, että maailma muuttuu, vaan päinvastoin lähtenyt kehittämään sitä edelläkävijänä mukana, ja nyt nähdään, että Yle Areena todella saavuttaa ison osan väestöä. Kiitos siis Ylelle erityisesti lasten ja nuorten ohjelmien ja verkkokonsepttien kehitystyöstä.

19.18 Ari Torniainen kesk: Arvoisa herra puhemies! Yleisradion hallintoneuvoston kertomus antaa hyvän ja realistisen kuvan yhtiön toiminnasta viime vuodelta. Yle koetaan laajasti riippumattomaksi kansanradioksi. Ylen julkinen palvelutehtävä takaa monipuolisen tv- ja radio-ohjelmatarjonnan ja nimenomaan alueellisen kattavuuden molemmilla kotimaisilla kielillä. On tärkeää, että Suomessa on Yle, joka tuottaa luotettavaa uutisointia — nimenomaan luotettavaa uutisointia — ja myöskin monipuolista ohjelmistoa. Itse asiassa haluan sanoa sen, että aluetoimituksilla on myöskin erittäin tärkeä rooli Ylen toiminnassa ja alueellisten uutisten ja asioiden esille nostamisessa. Se tulee monesti esille keskusteluissa, ja se on Ylen yksi tärkeistä tehtävistä.

Viime vuonna Ylen tarjonta radiossa ja televisiossa oli määrällisesti edellisvuoden tasolla, ja Yle lisäsi edelleen sisältöjen tarjontaa Yle Areenassa ja jatkoi panostuksiaan mobiili- ja verkkopalveluiden kehitykseen. Yle kehitti siis myöskin monipuolisesti sisältöjä ja palveluja eri kohderyhmille. Ylen julkaisutoiminta ja sisältöjen tuotanto perustuvat Ylen arvoihin, joita ovat riippumattomuus, luotettavuus ja ihmisten arvostaminen. Tärkeitä arvoja, joita tulee myöskin kunnioittaa, ja on tärkeää, että meillä Suomessa on Yleisradio, riippumaton radio.

Mitä sitten tulee talouteen, niin täytyy todeta, että Ylen talous viime vuodelta pysyi tavoitteen mukaisena ja tasapainossa. Ylen taloushan kulkee oikeastaan sykleittäin siten, miten on suuria urheilutapahtumia vuosittain. Silloin tulee hieman miinusta sinne, ja seuraavana vuonna taas talous saadaan kuntoon.

Edellisissä puheenvuoroissa on myöskin kiinnitetty huomiota siihen, miten ihmiset arvostavat Yleä ja Ylen julkista palvelua. Haluan todeta, että suomalaiset arvostavat Ylen julkista palvelua ja pitävät sitä yhteiskunnallisesti entistäkin tärkeämpänä tällaisena aikana. Luottamus Yleä kohtaan on edelleen korkealla tasolla, se on hyvä asia, ja etenkin luottamus Ylen uutistoimintaan on pysynyt erittäin vahvana.

Arvoisa puhemies! Ihan lopuksi haluan sanoa, vaikka se ei kuulu viime vuoteen vaan se kuuluu Ylellä tähän vuoteen, että tänä korona-aikana haluan kiittää Yleä siitä ohjelmatarjonnasta, mitä he ovat joutuneet ohjelmistoa muuttamaan, ja myöskin siitä koronaan liittyvästä uutisoinnista, mitä on ollut Ylellä.

19.21 Kimmo Kiljunen sd: Arvoisa puhemies! Täällä useissa puheenvuoroissa on kiitetty Yleisradion toimintaa, ja ei suotta. Se on ollut hyvin perusteltua. Edustaja Salonen erityisesti kiitti puheenvuoronsa lopussa Yleisradion lasten ja nuorten ohjelmien sekä laadukkuutta että määrää.

Minä kuitenkin toivon, että Yleisradion hallintoneuvosto nostaisi esiin yhden väestöryhmän, jonka osalta emme voi kiittää Yleisradiota vastaavalla tavalla kuin lasten ja nuorten ohjelmien osalta, ja kyse on ikäihmisistä. Meillä ei ole olemassa Yleisradiossa erityistä senioreille suunnattua ohjelmakokonaisuutta. Studio55 oli Mainostelevisiossa, se lakkautettiin, ainoastaan Alfa-televisiossa on Senioriseisake, mutta siinä käytännössä kaikki siltä osin, että meillä olisi vahva kysyntä sille, että on tiettyjä ohjelmatyyppejä, ohjelmakokonaisuuksia, asioita, jotka nimenomaisesti kiinnostavat ikäihmisiä. Minusta olisi arvokasta,

Pöytäkirja PTK 117/2020 vp

että tämä kansanradiomme, meidän yhteinen Yleisradiomme, joka verorahoilla maksetaan, tarjoaisi myöskin ikäihmisille erityisesti suunnatun ohjelmakokonaisuuden.

Muun muassa tästä asiasta Senioriliike on lähestynyt Yleisradiota, ja vastauksena ollut: Kyllä, senioriväestö on populaatio, joka suhteessa kaikkein eniten seuraa radio- ja televisio-ohjelmia. Nuoriso on se väestöryhmä — jos ottaa väestöryhmän — joka vähiten seuraa. Sen vuoksi meidän täytyy panostaa nimenomaan nuorten ohjelmiin, jotta me saamme nuoretkin seuraamaan somen lisäksi Yleisradiota, ja meidän ei pidä panostaa senioriväestöön, joka katsoo sitä Yleisradiota, sen vuoksi, että he katsovat joka tapauksessa itsekin.

Tämä on erittäin erikoinen lähestymistapa. Miksi me emme myöskin Yleisradion puolella palvele sitä väestönosaa, joka verotuksen kautta maksaa merkittävän osan Yleisradiosta ja Yleisradion toiminnoista ja on myöskin käyttäjäkunnasta suhteessa suurimmalla osuudella katsomassa ja seuraamassa ohjelmalvelua? Tässä suhteessa toivon, että Yleisradion hallintoneuvosto kiinnittää myöskin siihen huomion, että me voisimme käyttää tällä vastaavan puheenvuoron kuin edustaja Salonen käytti lasten ja nuorten ohjelmista: jess, Yleisradio huomioi myöskin ikäihmiset.

19.24 Jouni Ovaska kesk: Arvoisa puhemies! Edustaja Meri aikaisemmin puhui siitä, että pitää puhua siitä, mihin verorahoja käytetään, ja uskaltaa puhua niistä aiheista suoraan, ja näinhän se on. Haluan kiittää niistä vastuullisista puheenvuoroista, jotka tässä ovat kehuneet Ylen toimintaa, ja myöskin hallintoneuvostossa varmasti on toimittu sen eteen, että Ylen toiminta kehittyy ja palvelee mahdollisimman hyvin kaikkia kansalaisia. Olen ollut huolissani perussuomalaisten linjasta, mitä tulee Yleen ja ennen kaikkea siihen, että Yle-verosta tulisi luopua, ellei journalismin taso ja tuotannon laatu nouse.

Mitä tällainen veron korvaaminen, erilainen maksukortti, sitten tulisi tarkoittamaan: Se näkyisi erityisesti jokaisen kansalaisen arjessa. Se näkyisi siinä, että kohta Ylen perustointi muuttuisi ja alettaisiin pyörittämään mainoksia. Ehkä niitä urheilukisoja ei enää tavallinen kansa näkisi televisiosta samalla lailla kuin ne nyt pystytään näkemään maksutta, ja myöskin esimerkiksi meidän Ylen uutis- ja ajankohtaistoiminta tulisi rapautumaan. Näitä huolia hallintoneuvoston puheenjohtaja Satonen on erittäin hyvin tuonut esille kirjoituksissaan, ja uskon, että hän tulee hallintoneuvostossa toimimaan sen eteen, että toiminta paranee ja myöskin laatu paranee entisestään.

Mutta en pidä siitä, että perussuomalaiset tällä tavalla kiristäisivät sillä, että jos ei heidän mieltymyksiään tule ohjelmissa, niin sitten pistetäänkin yhtäkkiä maksukortti ja vero pois. [Leena Meri: Emme me ole koskaan noin sanoneet, pysytäänpä nyt totuudessa!] Kyllä se media- ja kulttuuripoliittinen ohjelma oli erittäin harmillinen, jos sen suhteuttaa tähän hallintoneuvoston kertomukseen.

19.25 Lulu Ranne ps: Arvoisa puhemies! Edustaja Ovaska hieman ohitti tämän aiheen. Se, mikä lisäisi, parantaisi luottamusta Yleen, olisi varmasti lisäävoimuuksia, ihan niin kuin edustaja Meri esittelypuheenvuorossaan nosti esiin. Eli ihan varmasti olisi kaikille hyväksi, että Ylen kaltaiset julkisomisteiset yhtiöt toimisivat julkisuuslain ja sen hengen mukaisesti kokonaisuudessaan. Tässä ei ole kyse mistään mahdottomasta asiasta. Suurta avoimuutta voidaan noudattaa jo nyt, ja mikään ei siis estä sitä, että nämä yhtiöt kirjaisivat avoimuusperiaatteet yhtiöjärjestyksiinsä. Tähän tarvitaan vain sitä poliittista tahtoa, ja minä uskoisin, että tämä avoimuuden lisääminen olisi omiaan parantamaan Ylen toimintaa, niin kuin lukuisten muittenkin julkisomisteisten yhtiöiden.

Pöytäkirja PTK 117/2020 vp

Keskustelu päättyi.

Asia lähetettiin liikenne- ja viestintävaliokuntaan.

11. Kansaneläkelaitoksen valtuutettujen toimintakertomus 2019

Kertomus K 7/2020 vp

Lähetekeskustelu

Ensimmäinen varapuhemies Antti Rinne: Lähetekeskustelua varten esitellään päiväjärjestyksen 11. asia. Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetetään sosiaali- ja terveysvaliokuntaan.

Keskustelu

19.27 **Riikka Slunga-Poutsalo ps** (esittelypuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Esittelen Kelan valtuutettujen toimintakertomuksen vuodelta 2019.

Kuten tiedämme, Kansaneläkelaitos on itsenäinen mutta eduskunnan parlamentaarisessa valvonnassa toimiva valtion laitos, jonka tehtävänä on turvata väestön perustoimeentuloa, edistää terveyttä ja tukea itsenäistä selviytymistä eri elämäntilanteissa. Parlamentaarista valvontaa suorittavat eduskunnan nimeämät 12 Kela-valtuutettua, joiden toimikausi on neljä vuotta eli normaalin vaalikauden mittainen. Vuonna 2019 pidettiin eduskuntavaalit, ja näin myös Kela-valtuutettujen kokoonpano muuttui kesällä 18.6.2019.

Kelan valtuutetut kokoontuivat yleiskokouksiin vuoden 2019 aikana yhdeksän kertaa, ja valtuutettujen työvaliokunta kokoontui 13 kertaa, eli valtuutettujen kokouksia pidettiin keskimäärin kerran kuukaudessa. Työvaliokunta kokoontui useammin varsinkin loppuvuodesta pääjohtajan valinnan merkeissä.

Valtuutetut seurasivat vuonna 2019 hyvin tarkkaan aikaisempina vuosina tehtyjen päätösten toimeenpanoa ja seurauksia. Eniten keskustelua nostattivat aiheina terapiapalvelujen kilpailutus, joka tehtiin vuonna 2018, vammaisten henkilöiden tulkkauspalvelujen hankinnat, jotka tehtiin vuonna 2017, taksipalvelujen tilanne, kun taksilaki muuttui vuonna 2018, ja toimeentulotuen siirtäminen kunnista Kelan tehtäväksi vuonna 2017. Näistä esimerkeistä voidaan jo huomata, että hankinnat ja kilpailutukset kiinnittivät valtuutettujen huomion, ja näistä valtuutetut yleensä saivatkin vuonna 2019 vielä paljon kriittistä palautetta asiakkailta ja julkisuudesta.

Sekä Kelan pääjohtaja että valtuutetut ovat teettäneet ulkopuolisia selvityksiä Kelan kilpailutuksista, ja muun muassa näiden selvitysten pohjalta hankintojen kehittämiseksi Kelassa on tehty paljon työtä vuonna 2019, ja tämä kehittämistyö jatkuu edelleen. Julkisena ostajana Kelan tulee noudattaa hankintalainsäädäntöä ja pyrkiä tehostamaan julkisten varojen käyttöä tekemällä laadukkaita ja kestäviä hankintoja. Toisessa vaakakupissa ovat kuitenkin palvelujen käyttäjät, esimerkiksi terapiapalvelujen osalta, jotka ovat herkässä asemassa olevia ihmisiä ja joiden osalta kilpailutuksen tuomat muutokset palveluntarjontaan tai -tarjoajiin voivat kohdentua epäoikeudenmukaisesti ja tuntua rajuilta, vaikka lain kirjain täytyisikin.

Hankintaosaaminen on Kelassa keskitetty yhteisten palvelujen tulosityksikön hankintapalveluryhmälle, joka vastaa keskitetysti koko Kelan osalta hankintojen kilpailuttamisesta.

Pöytäkirja PTK 117/2020 vp

ta. Lisäksi ryhmän vastuulle kuuluvat hankintojen yleinen ohjaus ja neuvonta. Myös yhteistyötä palveluntuottajien ja asiakasjärjestöjen kanssa on lisätty esimerkiksi kuntoutuksen ja tulkkaukspalvelujen hankinnoissa. Samalla rekisteröintimenettelyn valmistelua on jatkettu. Vuonna 2019 hankintapalveluryhmässä tehtiin 170 hankintapäätöstä.

Taksipalvelujen saatavuudesta käyty keskustelu on jatkunut myös 2019 valtuutettujen kokouksissa ja tullee jatkumaan edelleen. Kilpailutusten jälkeen kolmen maakunta-alueen osalta markkinaoikeus kumosi hankintapäätökset väärän ilmoitustyyppin johdosta.

Perustoimeentulotuen myöntäminen ja maksaminen siirtyivät Kelan hoidettavaksi jo vuoden 2017 alusta. Alkuvaiheen hakemuskäsittelyruuhkan ja muiden haasteiden jälkeen nyt ollaan oltu siinä tilanteessa, jossa vuonna 2019 keskimääräinen käsittelyaika on pysynyt alle lakisääteisen seitsemän arkipäivän.

Valtuutettujen kokouksissa keskustelu perustoimeentulotuesta on jatkunut myös viime vuonna ja jatkuu varmasti myös kuluvana vuonna, sillä tuen saajat ovat heikommassa asemassa olevia kansalaisiamme, joiden osalta me kaikki kannamme huolta.

Alkuhaasteista, mitä toimeentulotuen osalta on ollut, on päästy onneksi jo vähän yli, ja Kelassa on ryhdytty kehittämään uutta yhteistyömuotoa Kelan ja kuntien välille, jotta asiakkaiden asioiden hoitaminen saadaan entistä sujuvammaksi. Lisäksi kuntien kanssa on tehty erilaisia kokeiluja yhteisten toimintamallien kehittämiseksi.

Toimeentulotuen osalta valtuutetut kiinnittivät huomiota myös yleensä perustoimeentulotukihakemusten ja hylkäyspäätösten määrän kasvuun ja syihin siihen sekä takaisinperintään.

Sen lisäksi, että valtuutetut seurasivat tarkkaan Kelan toimintaa ja sen lain- sekä säännöstenmukaisuutta, syksyllä 2019 valtuutetut valitsivat uuden pääjohtajan Elli Aaltosen ilmoitettua jäävänsä eläkkeelle 1.1.2020. Valintaprosessin jälkeen valtuutetut päättivät kokouksessaan marraskuussa valita pääjohtajaksi Outi Antilan. Joulukuussa valtuutettujen kokouksessa valittiin myös uusi hallitus, joka aloitti toimikautensa vuodenvaihteen jälkeen.

Arvoisa puhemies! Kelan hoitaman sosiaaliturvan etuusmenot olivat viime vuonna yhteensä 14,9 miljardia euroa. Kasvua vuoteen 2018 verrattuna oli 0,1 prosenttia. Toimintakulut olivat 518 miljoonaa euroa, ja niiden osuus etuusrahastojen kokonaiskuluista oli 3 prosenttia.

Vuonna 2019 Kelaan saapui yli 15 miljoonaa hakemusta. Asiakkaiden tarpeet ja tavat hoitaa asiointia Kelan kanssa muuttuvat, ja Kela on pyrkinyt vastaamaan näihin muutostarpeisiin. Esimerkiksi vuonna 2019 puhelinpalvelu ruuhkautui samaan aikaan kun asiointit palvelupisteissä vähenivät edelliseen vuoteen verrattuna noin 400 000 kävijällä. Palvelupisteiden toimintaa on kehitetty ottamalla käyttöön asiakasystävällisempiä palvelukonsepteja, joissa esimerkiksi asiakas ei tarvitse vuoronumeroa eikä hänen tarvitse jonottaa, vaan hänet kohdataan heti ovella ja opastetaan oikean palvelun ääreen. Kävijämäärät kela.fi-verkkopalvelussa kasvoivat edelleen viime vuonna, ja verkkosivuilla vierailtiin lähes 46 miljoonaa kertaa, kun vastaava lukema vuonna 18 oli noin 44 miljoonaa käyntikertaa. Vuoden 2019 aikana 14 palvelupistettä korvattiin esimerkiksi asiointipisteellä, etäpalvelupisteellä tai pop-up-palvelupisteellä ja esimerkiksi sosiaalitoimiston yhteyteen liitettävillä toiminnoilla. Palveluja on pyritty viemään sinne, missä asiakkaatkin ovat, tarkoituksena kuitenkin se, että asiointi ei jäisi kiinni esimerkiksi tietoteknisistä taidoista.

Arvoisa puhemies! Kela on herkästi otsikoissa ja iltapäivälehtien lööpeissä. Siihen nähden, kuinka paljon eri hakemuksia Kelassa käsiteltiin, henkilöasiakkaiden asiakastytyväi-

Pöytäkirja PTK 117/2020 vp

syysindeksi asteikolla 0–10 koko viime vuoden osalta oli 7,1. Tulos oli samansuuntainen kuin edellisessä kyselyssä. Asiakkaat olivat melko tyytyväisiä Kelan kykyyn vastata heidän palvelutarpeisiinsa ja Kelan palveluihin yleensä.

Myös kelalaiset itse kokevat työyhteisönsä toimivaksi ja Kelan hyväksi työpaikaksi. Useat työhyvinvoinnin tunnusluvut ovat korkealla tasolla. Valtaosa toimihenkilöistä pitää työtään mielenkiintoisena, haastavana, motivoivana ja innostavana.

Kelan valvonta on muutakin kuin laillisuus- ja tarkoituksenmukaisuusvalvontaa. Kysymys on myös ihmisistä, jotka Kelan palveluja tarvitsevat.

19.36 Kristiina Salonen sd: Arvoisa puhemies! Olen itse toiminut Kelan valtuutettuna vuodesta 2011 lähtien, ja aivan kuten Kelan valtuuston puheenjohtaja edellä kertoi, Kelan toiminta on hyvin laajaa ja kattavaa. Itse asiassa kaikki suomalaiset kohtaavat Kelan palveluita erilaisissa elämäntilanteissa. Itse asiassa kaikkien näiden vuosien aikana valtuustossa olemme käyneet myöskin keskustelua eduskunnan kanssa, millainen tulisi olla Kelan valtuutettujen toimintakertomus, jotta se ikään kuin kattaisi kaiken tuon kirjon, jota Kela tekee, mutta toisaalta olisi riittävän napakka ja antaisi aina kulloistenkin vuosien erityispiirteet tiedoksi eduskunnalle. Tätä on vuosien varrella pyritty rukkaamaan, mutta valtava tietopaketti tämä on jokaiselle kansanedustajalle, eli jos ei niinkään ole kiinnostunut siitä, mitä kyseisenä vuotena on tehty, niin täällä on kyllä paljon tietoa myöskin Kelan toiminnasta yleensä ja lukuja, joita kannattaa katsoa.

Mielenkiintoista esimerkiksi toimeentulotuen osalta, joka vuonna 2017 siirtyi Kelalle, on raportit ja yksityiskohdat, ympyrät, joista nähdään, että muistaakseni 10 prosenttia toimeentulotuesta myönnetään terveydenhoitokuluihin. Tämä toki kertoo siitä, että jos viimeisijaista etuutta käytetään näin mittavassa määrin terveydenhoitokuluihin, niin meillä on myöskin tehtävänä jotain ensisijaisten etuuksien kanssa. Aivan sama asumisen kysymyksissä: toimeentulotuesta melkein 50 prosenttia, 49,6 prosenttia, menee asumiseen liittyviin menoihin. Tämä kyllä herättää keskustelun siitä, mikä tämä meidän sosiaaliturvan kokonaisuus on ja mihin itse asiassa ihmiset tukea tarvitsevat. No, tämä uudistustyö onkin toki meneillään.

Nostan nyt oikeastaan kaikesta tästä vain kaksi asiaa esille puheenvuoron ajallisen rajoituksen takia, ja nämä ovat osittain myöskin ikuisuusaiheita, joista Kelan vuosikertomuksessa on jo useamman vuoden ajan puhuttu.

Yksi on nämä Kelan korvaamat taksimatkat. Vuodesta 2018 alkaen Kela kilpailutti taksimatkoja, ja silloin syntyi ensimmäinen iso keskustelu. Toki taisi olla jo aikaisemmassa vaiheessa itse asiassa, kun keskustelua käytiin näiden kilpailutusten myötä taksimatkojen korvaamisesta, mutta sitten uusi laki astui voimaan heinäkuussa 2018, taksiuudistus, joka toi sitten uudestaan Kelan kyytien järjestämiselle uusia vaatimuksia. Pitkään eduskuntakin pallotteli tästä, että onko kyse siis Kelan tekemästä hankinnasta, joka on huonosti tehty hankinta, josta taas aikaisempina vuosina olimme käyneet keskustelua, mutta kyllä itse asiassa kysymys oli siitä, että uusi laki asetti Kelan hyvin hankalaan asemaan ja siitä johtuen ne vaikeudet, joita jo oli ollut, entisestään vain syvenivät. Tämä keskustelu jatkui vielä vuoden 2019 puolellekin valtuutettujen kokouksissa. Tätä on siis käsitelty hyvin laajamittaisesti ja pyritty löytämään ratkaisuja siihen, että erityisesti heikossa asemassa olevat, jotka Kela-kyytejä joutuvat käyttämään selviytyäkseen, niitä myöskin saisivat ympäri Suomen, niin kuin on tarkoitettu. Palautemäärät ovat nyt pienentyneet, mutta ongelma ei ole

Pöytäkirja PTK 117/2020 vp

vielä täysin korjaantunut, ja tämä taksilain valuvikojen korjaaminen on valtava työ, jota parastaikaa myöskin tehdään.

Toinen asia, josta tässä salissa on tänään puhuttu toisessakin yhteydessä, on nämä hankintojen kilpailutukset. Kela on valtava kilpailuttaja ja valtava hankintojen tekijä. Siksi on tärkeää, että valtuutetut ovat myöskin ottaneet erityiskopin näistä hankinnoista useamman vuoden ajan. Erityisesti esimerkiksi kuntoutuspalveluiden osalta ja tulkkaukspalveluiden osalta kilpailutuksissa on nähty ongelmia, ja sen vuoksi myöskin teimme siitäkin selvityksen, ja tavoitteena oli varmistaa, että hankinnat ovat kokonaistaloudellisesti edullisia mutta että ne vastaavat mahdollisimman hyvin asiakkaiden tarpeisiin. Tehtiin myöskin Kelavaltuutettujen toimeksiannosta ulkopuolinen selvitys avoterapiapalveluista ja niiden kilpailutuksesta, ja siitä loppuraportissa suositellaan useita toimenpiteitä, joilla pystyttäisiin näitä kilpailutuksen ongelmia ratkomaan. Minusta tämä on tärkeä huomio, että Kelan valtuutetut ovat tehneet tarkastustoimintaansa ja valvontatoimintaansa myöskin sitä kautta, että ulkopuoliset selvitykset ovat sitten pyrkineet antamaan meille entistä kattavamman tiedon siitä, mistä on kysymys, eli eivät ainoastaan Kelan sisältä tulleet ja Kelan johtajien antamat selvitykset vaan myöskin ulkopuoliset selvitykset, ja nämä ovat olleet minun mielestäni hyvin tärkeitä tiedonantajia valtuutetuille.

Totean oikeastaan vain sen, että nyt tietenkin ollaan uudessa tilanteessa tämän koronan osalta, ja valtavaa kehitystä on tapahtunut myöskin sähköisten palvelujen osalta. Uskon, että Kelan asiakkaista iso osa on tyytyväisiä, mutta aivan kuten pankkienkin osalta, niin Kelankin osalta täytyy todeta, että yhä edelleen on niitä ihmisiä, jotka kaipaavat kasvotusten sen palvelunsa ja tarvitsevat sitä kasvokkain saatavaa palvelua. Erityisesti olen nyt saanut viestejä, että esimerkiksi vaikka kuntouttavan työtoiminnan yhteistyö Kelan osalta tuntuu olevan nyt vähän hukassa, koska etätyösuosituksesta johtuen monet ovat menneet etätyömoodiin, ja kuitenkin erityisesti tässä asiakasrajapinnassa tarvittaisiin sitä kasvokkaista vuorovaikutusta myöskin Kelan osalta. Toivottavasti tähän puututaan tämän vuoden aikana.

19.43 Mikko Kinnunen kesk: Arvoisa herra puhemies! Hyvin ja perustellusti järjestetty sosiaaliturva on tärkeä osa pohjoismaista hyvinvointiyhteiskuntaa. Sivistysvaltio pitää huolta heikoimmista, tukee apua tarvitsevia ja samalla torjuu eriarvoistumista. Tässä Kansaneläkelaitos tekee tärkeää työtä, jota seuran varatilintarkastajan ominaisuudessa. Käsittelemme nyt Kelan valtuutettujen toimintakertomusta vuodelta 2019.

Kelan etuusmenot olivat yhteensä 14,9 miljardia euroa. Kasvua edelliseen vuoteen oli 0,1 prosenttia, eli samoilla luvuilla mentiin. Sairausvakuutusetuuksien menot suurenevät 3,8 prosenttia, sosiaaliturvaetuudet pienenevät sen sijaan 1,9 prosenttia. Saajamäärältään suurin etuus oli sairaanhoitokulut, joita sai melkein neljä miljoonaa henkilöä. Eläkettä sai reilut 600 000 henkilöä, ja lapsilisiä maksettiin 1 044 249 lapselle. Työmarkkinatukea sai vajaa 300 000 henkilöä.

Meidän tulee pitää huolta Suomen elinvoimasta, yrityksistämme ja työllisyyden edellytyksistä, jotta voimme auttaa myös jatkossa. Kelan henkilöstömäärän kasvu taittui viime vuonna. Töissä oli reilut 75 000 asiantuntijaa. Määräaikaisten työntekijöiden osuus pienentyi, ja osa-aikaisten osuus pysyi samana. Nähtäväksi jää, miten koronavuosi on muuttanut tätä tilannetta: selviääkö henkilöstö lisääntyvän työtaakan alla. Tähän auttaa palvelujen jatkuva kehittäminen ja sujuvoittaminen, mutta niin kuin edustaja edellä sanoi, tarvitaan kuitenkin myös kasvokkain kohtaamista.

Pöytäkirja PTK 117/2020 vp

Lähtötilanne tähän poikkeukselliseen vuoteen oli kuitenkin hyvä. Kelalaiset kokevat työyhteisönsä toimivaksi ja Kelan hyväksi työpaikaksi. Useat työhyvinvoinnin tunnusluvut ovat korkealla tasolla. Valtaosa toimihenkilöistä pitää työtään mielenkiintoisena, haastavana, motivoivana ja innostavana. Henkilöstökyselyn mukaan 81 prosenttia henkilöstöstä on melko- tai erittäin tyytyväinen työhönsä. Työn sovittamisen yhteen yksityiselämän kanssa koki mahdolliseksi 88 prosenttia työntekijöistä. Kelassa koetaan aiempaa vahvemmin, että omaan työhön voi vaikuttaa. Kela sai työnantajana kouluarvosanan 8+ eli hyvä plus.

Kyselyn tulosten perusteella Kelan henkilöstövoimavarojen tulevia kehittämisen kohteita ovat työn kuormitus ja työkykyjohtamisen tehostaminen — tuttuja asioita monesta työpaikasta. Omalta osaltaan tähän voidaan vastata esimerkiksi jatkuvan oppimisen uudistuksella, joka ohjaa kaikkia työtä tekeviä oman osaamisensa jatkuvaan täydentämiseen, uudistamiseen ja kehittämiseen. Uuden oppimisesta tulee osa työn tekemistä. Kun on motivoitunut ja innostunut, jaksaa myös paineen alla, ja painetta tänä vuonna Kelassa on varmasti koettu yllin kyllin.

Arvoisa puhemies! Nostan tästä toimintakertomuksesta vielä yhden asian: vammaisten henkilöiden tulkkauspalvelun, johon liittyen Kela halusi vahvistaa asiakkaiden vaikuttamismahdollisuuksia aikaisempien vuosien palautteiden perusteella — hyvä niin. Samalla haluttiin lisätä palvelun joustavuutta asiakkaiden tarpeiden mukaan. Syksyllä 2019 toteutettiin tulkkauspalvelun asiakkaille suunnattu asiakaskysely tulkkauspalvelun toimivuudesta, ja tähän kyselyyn saatiin yli 660 vastausta. Tulkkauspalvelu on merkittävä. Siihen viime vuonna oli oikeutettu melkein 6 000 henkilöä, heistä 3 400 käytti palvelua. Vuonna 2019 tähän tulkkauspalveluun tehtiin 174 tilausta, joka on kuusi prosenttia enemmän kuin vuonna 2018. Olen tyytyväinen siihen, että tätä palvelua on kehitetty ja viety eteenpäin — kiitos siitä. Toivon, että selkokielen käyttämistä vahvistetaan Kelan asiakasystävällisissä palveluissa edelleen. Selkokieli auttaa kaikkia.

Kiitos Kelan työntekijöille ahkerasta työstä ja valtuutetuille Kelan työn jatkuvasta kehittämisestä ja tästä kertomuksesta.

19.49 Kimmo Kiljunen sd: ”Ceterum censeo, muuten olen sitä mieltä, että Karthago on hävitettävä”, päätti Cato vanhempi aikoinaan Rooman valtakunnassa puheenvuoronsa, ja minä olen tänään käyttänyt puheenvuoroja, että ”älkää unohtako ikäihmisiä”. Tässäkin yhteydessä, kun Kelan valtuutettujen kertomusta tässä joudutaan nyt käymään lävitse, haluaisin muistuttaa siitä, että Kelankin puitteissa — digitalisaatiosta tänään on paljon puhuttu — yhä enemmän on siirrytty digipalveluihin. Voisin kaksi toivomusta esittää:

a) Kun siirrytään digipalveluihin, tehkää ne käyttöjärjestelmät niin yksinkertaisiksi, että heikommin digipalveluja käyttävä tai heikommin tottunut ihminen, kömpelömpikin ihminen kykenee niistä selviytymään. Se vaatii nyt pikkusen vakavaa paneutumista siinä, että ne linkit rakennetaan niin, että niitä pystyvät myöskin vanhemmat ihmiset käyttämään.

b) Kun meillä on niin iso joukko niitä vanhempia ihmisiä, jotka eivät ole digipalvelujen piirissä, niin älkää ihmeessä supistako sitä Kela-verkostoa, jossa henkilöasiointi on mahdollista.

Kun täällä edustaja Lindtman kertoi pankkivaltuutettujen kiinnittävän huomiota tähän pankkipalvelujen perusrakenteeseen, peruspalveluiden saatavuuteen, niin tehkää te Kela-valtuutetut sama, että varmistatte näiden peruspalvelujen saatavuuden Kela-verkostoon, riittävän tiheän ja kattavan, että ette pakota ikäihmisiä kohtuuttomiin jonotuksiin.

Pöytäkirja PTK 117/2020 vp

Keskustelu päättyi.

Asia lähetettiin sosiaali- ja terveysvaliokuntaan.

12. Pohjoismaiden neuvosto Suomen valtuuskunta toimintakertomus 2019

Kertomus K 3/2020 vp

Lähetekeskustelu

Ensimmäinen varapuhemies Antti Rinne: Lähetekeskustelua varten esitellään päiväjärjestyksen 12. asia. Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetetään ulkoasiainvaliokuntaan.

Keskustelu

19.51 **Lulu Ranne ps:** Arvoisa puhemies! Pohjoismaiden neuvoston rooli Pohjolan hyvinvoinnin puolustajana korostuu kriisien aikana. Toimintakertomusvuonna 2019 maailmantilanne oli vasta kriisiytymässä, mutta varsinkin talousnäkymät olivat jo selvästi heikkenemässä. Nykyisenkaltaiset pandemia- ja talouskriisit eivät ole vähäisiä, väliaikaisia, vaan niitä tulee aina uusia ja myös entistä rankempina. Tässä ja nyt onkin entistä tärkeämpää ymmärtää pohjoismaisen yhteistyön mahdollisuudet, arvo ja merkitys. Pohjoismaiden neuvoston on keskityttävä oleelliseen ja vahvistettava Pohjoismaiden välistä yhteistyötä.

Tärkeitä yhteisiä pohjoismaisia teemoja viime vuonna Ruotsin puheenjohtajakaudella olivat demokratia, tasa-arvo, ilmasto, digitalisaatio ja rajaesteet. Koronapandemian aikana näistä teemoista ovat korostuneet erityisesti hyvinvointiin, tasa-arvoon, digitalisaatioon sekä rajaesteisiin liittyvät asiakokonaisuudet. Se, että Pohjoismaat vetävät yhtä köyttä, rakentavat yhteisiä strategioita, noudattavat samoja periaatteita, tulkitsevat lakeja ja määräyksiä samoin ja tekevät yhteistyötä, on tärkeämpää kuin koskaan.

Vuoden 2019 teemaistunto pidettiin Tanskassa, ja sen pääteemat olivat tasa-arvo ja demokratia. Teemaistunnon keskusteluissa nousivat esiin muun muassa seuraavat huolet: sukupuolittuneet työmarkkinat, naisten ja miesten väliset palkkaerot sekä naiseen kohdistuva väkivalta ja seksuaalinen häirintä. Lisäksi korostuivat vastuun jakaminen vanhempainvapaiden ja hoivatyön osalta sekä poikien ja miesten osallistuminen tasa-arvotyöhön. Tasa-arvo lähtee meistä itsestämme, eikä se voi olla sukupuoleen liittyvää positiivista tai negatiivista syrjintää. Eikö se perimmiltään olekin juuri sitä, että kaikki Pohjolan asukkaat ovat yhdenvertaisia lakien edessä, olit sitten työssä, työelämän ulkopuolella, hoivattava tai hoiavaa, opiskelemassa tai eläkkeellä.

Arvoisa puhemies! Pohjoismaat ovat olemukseltaan ja kulttuuriltaan lähellä toisiaan rauhassa ja rauhattomuudessa. Pohjolaan kohdistuukin vahvoja odotuksia kriisien torjuntaan ja ennaltaehkäisyyn liittyen. Tämä muodostaa luonnollisen pohjoismaisen turvallisuuspoliittisen yhteistyönkin ytimen. Vahva kansallinen tuki sekä yhteiskuntakeskustelu näistä teemoista on tärkeää. Keskustelussa on kyettävä tarkastelemaan paitsi globaaleja kysymyksiä myös Pohjoismaiden sisäistä ja ulkoista turvallisuutta eri näkökulmista faktojen pohjalta.

Rauhanvälitys on viime vuosina ollut vahvasti esillä myös Pohjoismaiden neuvoston työssä. Kööpenhaminan yliopiston Centre for Resolution of International Conflicts laati ra-

Pöytäkirja PTK 117/2020 vp

portin, jonka tulokset julkistettiin Pohjoismaiden neuvoston järjestämässä seminaarissa huhtikuussa 2019. Rauhankäytösseminaarin keskeinen viesti oli, että nyt on oikea aika vahvistaa yhteistyötä, jossa lisäarvona on käytännönläheisyys, tiedonsaannin mahdollisuudet, yhteiset arvot, korkea luottamus sekä vahva yhteistyökulttuuri. Pohjoismaiden neuvoston Suomen valtuuskunta järjesti neuvoston syyskuun kokouksen yhteydessä parlamentaarisen keskustelun pohjoismaisesta ulko- ja turvallisuuspoliittisesta yhteistyöstä tänään ja tulevaisuudessa. Pohjoismaiden vahvuus on kyky työskennellä kahden- ja monenvälisissä yhteistyömuodoissa. Todettakoon, että kokemuksen perusteella yhteistyö toimii parhaiten, kun se tuottaa kaikille maille selkeää lisäarvoa eikä luo uusia lisärakenteita.

Rajaestetyö on pohjoismaisen yhteistyön ydintä. Jotta Pohjoismaista voisi todella tulla maailman integroitunein alue, tulee liikkuvuutta parantaa ja rajaesteitä purkaa niin, että me rakennamme pohjoismaista hyvinvointia ja turvallisuutta. Lisäksi tulee estää sellaisten uusien rajaesteiden syntymistä, jotka heikentävät Pohjolan taloutta, turvallisuutta ja kykyä huolehtia kansalaisistamme. Kertomusvuonna 2019 rajaesteneuvosto on priorisoinut työssään sellaisia esteitä, jotka haittaavat elinkeinoelämää ja toisessa maassa kuin kotimaassaan työskenteleviä kansalaisia. Rajaesteneuvoston ja rajaestetyöryhmän työ tulee korostumaan tänä vuonna ja tulevaisuudessa, toivottavasti myös resurssien osalta. Rajaestetyöryhmän viime uutiset tulevat viime viikon kokouksesta, jossa päätimme lähettää kirjeen pääministereille, jotta he ottaisivat yhdessä vastuuta Pohjoismaiden yhteistyön rakentamisesta entistä vahvemmin. Kyse ei ole pelkästään yhteistyöministerien rootelista vaan huomattavasti merkittävämmästä kokonaisuudesta. Kyse on Pohjoismaiden yhteisestä kyvyistä ja toimenpiteistä, joilla selviydymme ja toivumme nykyisistä ja tulevista kriiseistä paremmin.

Pohjoismaiden neuvosto elää ajassa ja toimii akuuttien teemojen ympärillä. Koronapandemiasta ei ollut pienintäkään hajua, kun Pohjoismaiden neuvosto hyväksyi yhteiskuntaturvallisuusstrategian lokakuun täysistunnossaan. Strategia antaa selkeän suunnan pohjoismaiselle yhteistyölle yhteiskuntaturvallisuuteen liittyvissä aiheissa ja tuo järjestelmällisyyttä yhteistyöhön. Yksi konkreettinen toimenpide-ehdotus strategiassa on erillisen, riippumattoman komission perustaminen. Yhteiset tiedot, kokemukset ja varautuminen vahvistavat pohjoismaista valmiutta kohdata mahdollisia kriisejä ja katastrofeja. Tällainen tiivis yhteistyö on nyt tarpeellisempi kuin koskaan. Motto ”yhdessä olemme vahvempia” on ajankohtaisempi kuin koskaan. Yhteistyö edellyttää myös vahvempaa ja näkyvämpää sitoutumista maiden ylimmän johdon tasolta. Olisiko jopa syytä harkita, että pääministerit ottaisivat suuremman roolin pohjoismaisen yhteistyön rakentamisessa? Saataisiinko pohjoismaiselle yhteistyölle siten suurempi myönteinen vaikutus pohjoismaalaisten arkeen, hyvinvointiin ja tulevaisuuteen?

Kiitän tässä lopuksi valtuuskunnan varapuheenjohtajana lämpimästi Suomen valtuuskuntaa ja virkamiehiä kuluneesta vuodesta ja aktiivisesta otteesta pohjoismaisen yhteistyön eteen.

19.58 Jouni Ovaska kesk: Arvoisa puhemies! Kiitos valtuuskunnan varapuheenjohtajalle näistä lämpimistä ja hyvistä sanoista ja kertomuksesta meidän toiminnastamme. Tämä on tärkeä pykälä — jäin tänne tätä varten illaksi odottamaan — koska vaikka meitä ei montaa ole, niin Pohjoismaiden yhteistyö korostuu näinä aikoina entistä enemmän. Kun maailmalla myllertää ja raja-aidat sen kun kasvavat, niin silloin lähdetään hakemaan kumppaneita, ja niitä haetaan toki naapurista nyt ensimmäisenä.

Pöytäkirja PTK 117/2020 vp

Tässä kertomuksessa käy ilmi sekin, että ei pohjoismaisessa yhteistyössä kaikki aina tapahdu niin nopeasti, mutta haluaisin korostaa täältä vuonna 2015 aloitettua hanketta sähköisestä tunnistamisesta. Tätähän on nyt viety eteenpäin digitalisaatioministerineuvostossa ja tätä poliittista dialogia myöskin käyty, mikä tarkoittaa sitä, että seurataan näitä suosituksia, joita Pohjoismaiden neuvostossa on nostettu. Toivotaan nyt, että tämä sähköinen tunnistaminen etenisi.

Toinen on se, mitä oma ryhmäni tuolla, Mittengruppen eli keskiryhmä, ajaa, että saataisiin niin sanotut mobile pay -systemit toimimaan Pohjoismaiden välillä eli päästäisiin myös siinä eteenpäin ja helpotettaisiin sitä kautta myöskin järjestelmiä.

Ja vielä yksi asia, mitä olen tässä pohtinut ja mistä olemme keskiryhmässä keskustelleet, on tämä henkilötunnusten uudistaminen. Mehän olemme Suomessa siitä puhuneet, ja 2017 ovat työ ja selvitykset siitä alkaneet, ja nyt tämä hallitus on ohjelmaansa kirjannut tästä, mutta emme me ole ainoita Suomea, vaan myöskin Norjassahan uudistetaan tätä järjestelmää ja siellä samalla tavalla näitä mietitään: henkilötunnuksia sukupuoli- ja ikäneutraaleiksi. Me keskiryhmänä olemme esittäneet sitä, että Pohjoismaat neuvottelisivat tilanteesta ja tästä henkilötunnusjärjestelmän uudistuksesta, ja ehkä meidänkin olisi nyt syytä ottaa vähän aikalisää ja katsoa, mitä Pohjoismaissa tapahtuu tämän osalta. Eli itse toivoisin, että kun näitä uudistuksia viedään eteenpäin, niin katsotaan, pystyttäisiinkö luomaan järjestelmää, jossa meille syntyisi yhteispohjoismainen henkilötunnusjärjestelmä, joka helpottaisi niin työnhakua kuin myöskin sitä, että kun muuttaa toiseen maahan, niin ei tarvitsisi kaikkia hommata jälleen uudelleen. Sitä kautta saataisiin se vastavuoroinen tunnustaminen ja näitä rajaesteitä tältäkin osin vähennettyä. Toivottavasti ministerineuvosto ottaa myöskin tämän harkintaansa.

20.01 Mikko Kinnunen kesk: Arvoisa herra puhemies! Kiitos valtuuskuntamme varapuheenjohtajalle Ranteelle tämän vuosikertomuksen selkeästä esittelystä ja rohkeasta tulevaisuuteen katsomisesta. Olen saanut olla nyt reilut puoli vuotta tässä toimintakertomuksen ajassa mukana valtuuskunnan ja osaamis- ja kulttuurivaliokunnan jäsenenä. Viime vuoden isäntämaana, puheenjohtajamaana oli Ruotsi teemalla ”Pohjoismaiden arki — demokratiaa ja kansalaisten tukea”. Sitä onkin saatu sitten elää todeksi tämän koronavuoden aikana.

Vuosikertomus sisältää pohjoismaisen yhteistyön uuden vision. Pohjoismaiden pääministerit sopivat kokouksessaan kertomusvuoden elokuussa, että pohjoismaisessa yhteistyössä keskitytään jatkossa entistä enemmän ilmastonmuutokseen ja kestäväan kehitykseen. Pohjoismaiden ministerineuvoston uuden vision tavoitteena on tehdä Pohjolasta maailman kestävin ja integroitunein alue vuoteen 2030 mennessä. Visiossa on kolme strategista painopistealuetta: Vihreä Pohjola, Kilpailukykyinen Pohjola ja Sosiaalisesti kestävä Pohjola. Pohjoismaiden neuvoston kanta on ollut se, että kyseessä on nimenomaan Pohjoismaiden ministerineuvoston oma visio, koska neuvosto ei osallistunut merkittävällä tavalla sen laatimiseen.

Visio sisältää tärkeitä asioita. Halutaan edistää yhdessä yhteiskuntien siirtymistä vihreään talouteen sekä osaksi hiilineutraaliutta ja kestävää kierto- ja biotaloutta. Halutaan edistää yhdessä Pohjolan vihreää kasvua, joka perustuu tietoon, innovointiin, liikkuvuuteen ja digitaaliseen integraatioon. Halutaan edistää yhdessä osallisuutta, tasa-arvoa ja yhtenäisyyttä alueilla, joilla on yhteiset arvot ja joilla vahvistetaan kulttuurivaihtoa ja hyvinvointia.

Pöytäkirja PTK 117/2020 vp

Kannan kuitenkin huolta siitä, että sivistysasiat putosivat tästä yhteistyön visiosta pois. Ne jäivät visiossa aivan kuin läpileikkaaviksi teemoiksi, mikä helposti tarkoittaa leikkauksia. Osaaminen ja kulttuuri Pohjolassa -valiokunnan budjetti on nyt vaarassa supistua merkittävästi. Se on vahingollista ja harmillista. Juuri nyt tarvitaan sydämensivistystä, jatkuvaa oppimista ja pohjoismaista yhteistyötä koulutuksen ja kulttuurin saralla. Korona-aika ei ole suinkaan vähentänyt tätä tarvetta.

Arvoisa herra puhemies! Pohjoismaiden neuvoston Suomen valtuuskunta järjesti neuvoston syyskuun kokousten yhteydessä parlamentaarisen keskustelun pohjoismaisesta ulko- ja turvallisuuspoliittisesta yhteistyöstä tänään ja tulevaisuudessa teemalla ”Pohjoismainen ulko- ja turvallisuuspoliittinen yhteistyö ja askeleet eteenpäin”. Kuten edustaja Ranne sanoi, mitä epävarmemmaksi maailman tilanne menee, sitä tärkeämpää on tehdä hyvää naapurien välistä yhteistyötä, pohjoismaista tiivistä yhteistyötä. Siihen liittyy myöskin rajaestetyö. On tärkeää, että nyt koronan aikana opittu otetaan käyttöön, jotta seuraavan kriisin tullessa osamme toimia paremmin yhteistyössä ja pärjätä suurempana joukkona. Olemme Pohjoismaina yhdessä vahvempia. Yhteistyötä on hyvä syventää pohjoismaisena perheenä myös toiseen suuntaan naapurimme ja sukulaiskansamme Viron kanssa.

20.06 Kimmo Kiljunen sd: Arvoisa puhemies! Täällä on käytetty arvokkaita puheenvuoroja pohjoismaisesta yhteistyöstä, ja edustaja Ovaskan tavoin, joka poistui jo salista, minäkin jäin tänne ensisijaisesti tämän Pohjoismaiden neuvoston vuosikertomuksen vuoksi. Mutta tosiasiaa kyllä luulin, että täällä tänään on myöskin Euroopan neuvoston valtuuskunnan vuosikertomus, mutta sitä ei näköjään olekaan tässä listalla — kyllä havaitsin sen jo aikaisemmin, että se sieltä puuttui. Siihen palaamme jossain myöhemmässä vaiheessa.

Tästä Pohjoismaiden neuvoston työn merkityksestä oli tässä tärkeitä puheenvuoroja, ja on tietysti epäilemättä totta, että kun vuonna 1955 Suomi liittyi Pohjoismaiden neuvostoon samanaikaisesti kuin YK:hon, niin nämä olivat ne ensiaskeleet sotien jälkeen siihen, että Suomi osallistui kansainväliseen monenkeskiseen järjestelmään. Tuossa vaiheessa Pohjoismaiden neuvoston työ oli kyllä todella merkittävä avaus Suomelle: luotiin yhteiset työmarkkinat Pohjoismaihin, yhteinen passivapaus ja niin edelleen, jotka merkittävällä tavalla integroivat pohjoismaisia yhteiskuntia lähemmäksi toisiaan, ja kyllähän me saamme pohjoismaista yhteistyötä kiittää muun muassa siitä, että meillä on tämä hyvinvointivaltio-konsepti, joka meillä on rakennettu — se on paljon tätä yhteispohjoismaisen mallin tulosta, ja kiitos siitä. Tämä pohjoismainen yhteistyö on tietysti syventynyt monella tavalla, ja kuulimme juuri äskeisessäkin puheenvuorossa siitä, että myöskin ulko- ja turvallisuuspolitiikka on tullut osaksi Pohjoismaiden neuvoston työtä. Sehän pitkään oli siellä tabuna, sitä asiaa ei Pohjoismaiden neuvoston tasolla käsitelty.

Pohjoismaiden neuvoston työ kuitenkin olennaisesti muuttui Suomen kannalta viimeistään silloin, kun vuonna 1995 Suomi liittyi Euroopan unioniin, ja tässä suhteessa haluaisinkin itse asiassa nyt nostaa esille sen kysymyksen, ja toivoisin, että Suomen valtuuskunta Pohjoismaiden neuvostossa vähän pohtisi sitä: olisiko jossakin vaiheessa tarkoituksenmukaista miettiä sitä, että Pohjoismaiden neuvostoa laajennettaisiin — edustaja Kinnunen lopetti puheenvuoronsa nimenomaan Viroon liittyen, mutta että Baltian maat tulisivat siihen mukaan? Meillä on monissa monenkeskisissä yhteyksissä, Euroopan neuvostossa ja Euroopan turvallisuus- ja yhteistyöjärjestössä, niin sanottu NB8-ryhmä, eli Pohjoismaat ja Baltian maat esiintyvät usein yhdessä erityisesti parlamentaarisella puolella mutta myöskin hallitusten välisessä yhteistyössä, ja voisi olla ehkä tarkoituksenmukaista jossain koh-

Pöytäkirja PTK 117/2020 vp

dassa arvioida, että nämä Pohjolan pienet maat voisivat muodostaa Pohjoismaiden neuvoston kaltaisen yhteistyöjärjestelmän. Tiedän, mistä suunnasta sitä erityisesti vierastetaan, ehkä eniten ruotsalaiselta puolelta, mutta kun meillä jo kaikki muut Pohjoismaat ja Baltian maat ovat yhdessä Euroopan unionissa, paitsi Norja ja Islanti, jotka nekin ovat tietyillä järjestelyillä mukana eurooppalaisessa yhteistyössä, niin se voisi olla tätä eurooppalaista yhteistyötä vahvistava tekijä. Jätän tämän ihan tähän harkintaan ja pohdittavaksi.

20.09 Lulu Ranne ps: Arvon puhemies! Edustaja Ovaska valitettavasti ehti lähteä, mutta meillä on jo työstössä jäsen ehdotus yhteispohjoismaisesta sähköisestä tunnistautumisjärjestelmästä, joka laadittiin siis rajaesteneuvonpitöryhmän ja virkamiesten yhteistyössä. Koko Suomen valtuuskunta hyväksyi tämän jäsen ehdotuksen, ja toivon mukaan ministerineuvosto nyt tämän myös käsittelee. Huoli siitä, että erilaisilla digitaalisilla uudistuksilla tehdään lisää rajaesteitä, on suuri, ja tällaisten järjestelmien pitäisi päinvastoin yhdistää meitä eikä erottaa toisistaan.

Keskustelu päättyi.

Asia lähetettiin ulkoasiainvaliokuntaan.

13. Valtiontalouden tarkastusviraston vuosikertomus eduskunnalle 2020

Kertomus K 19/2020 vp

Lähetekeskustelu

Asia lähetettiin tarkastusvaliokuntaan.

14. Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi kuntoutuksesta työtoiminnasta annetun lain muuttamisesta

Hallituksen esitys HE 13/2020 vp

Valiokunnan mietintö StVM 20/2020 vp

Mietinnön pöydällepano

Mietintö pantiin pöydälle 24.9.2020 pidettävään täysistuntoon.

15. Seuraava täysistunto

Eduskunnan seuraava täysistunto on torstaina 24.9.2020 klo 16.00. Täysistunto lopetettiin klo 20.11.

Pöytäkirjan vakuudeksi:

Timo Tuovinen